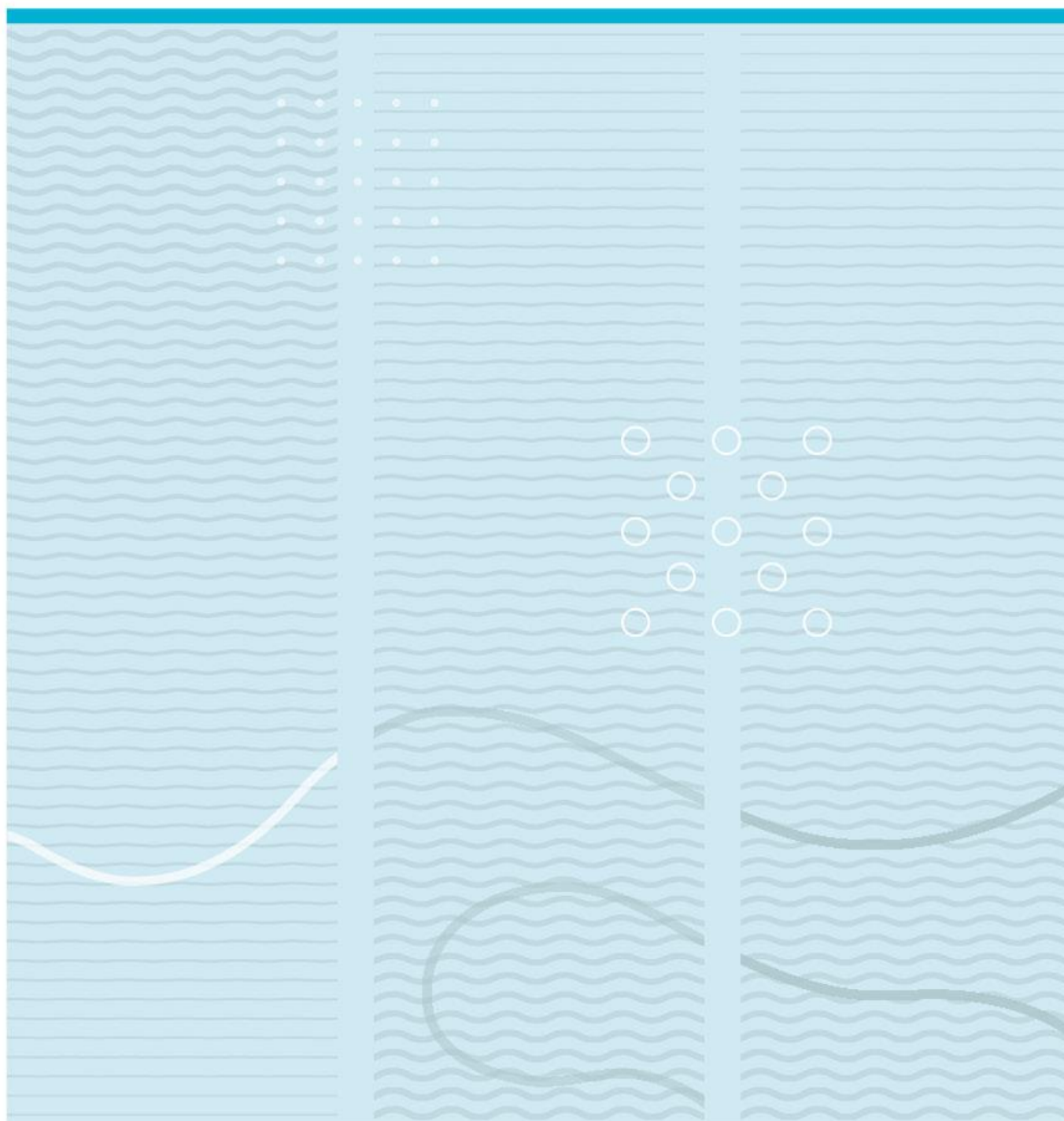

Henning Falldalen

Friluftslivets stillhet

Verdien av stillhet og fravær av menneskeskapt støy i friluftslivet

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap
Institutt for friluftsliv, idrett og kroppsøving
Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2021 Henning Falldalen

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

Sammendrag

Det har de siste årene vært en økning av menneskeskapt støy i samfunnet, og det blir stadig lagt press på naturarealene vi har i landet. I denne oppgaven undersøkes verdien av stillhet og fravær av menneskeskapt støy i friluftslivet. Det ses på hvordan folk snakker om og verdsetter stillheten i naturen, og hva ulike organisasjoner mener om saken. Oppgaven ser også på det politiske bildet, hvordan stillheten får plass i dagens lys og om det er samsvar mellom menneskenes og organisasjonenes verdier, meninger og det politiske aspektet. Temaer som oppgaven kommer inn på er; hva lyd er, hvordan lyd påvirker vår helse, arealbruk med fokus på utbygging av vei, hytter og vindmølleparker, bruken av snøscooter i norsk natur og til slutt markedsføringens bruk av stillhet som trekkmiddel.

Ved å benytte en fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming, og ved å ta i bruk feltarbeid, som deltakende observasjon, intervjuer og fokusgrupper i arbeidet ser jeg nærmere på hva stillheten i friluftslivet betyr for mennesker og utforsker oppgavens problemstillinger;

Hvordan opplever, tenker og snakker folk om stillheten, og hva er deres verdi av stillheten og fraværet av menneskeskapt støy i friluftslivet?

Hvordan harmoniserer folks og organisasjoners verdier, meninger og verdier med det politiske aspektet knyttet til stillhet og fravær av menneskeskapt støy i friluftslivet.

Resultatene som foreligger i denne oppgaven, antyder at mennesker har et stort behov for å ha muligheten til å trekke seg bort fra samfunnets støybilde og over i et litt roligere miljø i friluftslivet. Det indikerer også en stor helsemessig verdi i stillheten, og det oppleves som at folk mener det politiske engasjementet ikke er tilfredsstillende nok. Resultatene tyder også på at det er en vanskelig og til dels polarisert debatt rundt bygging av vindmølleparker. Tapet av rekreasjonsområder og biologisk mangfold synes å være bekymringsverdig hos flere organisasjoner og hos mange av deltakerne i mitt feltarbeid. Det er også viktig å tenke på at alle mennesker har forskjellige oppfatninger, meninger, følelser og verdier, slik at funnene som er gjort i denne oppgaven kun gjenspeiler noen menneskers tanker.

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	2
INNHALDSFORTEGNELSE	3
FORORD	5
1 INNLEDNING	7
1.1 TEMATIKK OG PROBLEMSTILLING	7
2 TEORI	8
2.1 FRILUFTSLIV - SOM ARENA FOR REKREASJON OG AVBREKK	8
2.2 VERDI	9
2.3 NATUREN OG SAMFUNNET – KAMPEN MELLOM STILLHETEN OG LYDBØLGENE	10
2.3.1 <i>Lydene våre</i>	11
2.3.2 <i>Stillheten</i>	12
2.3.3 <i>Menneskeskapt støy</i>	13
2.3.4 <i>Arealbrukskonflikter eller ikke</i>	14
2.3.4.1 Snøscooter.....	16
2.3.4.2 Utbygging – vindmølleparker og hytteområder.....	16
2.3.5 <i>Stillhet i markedsføring</i>	18
2.4 HELSE	19
2.5 OFFENTLIGE FORVALTNING OG DEN LOVPÅLAGTE REGULERINGEN I MØTE MED ORGANISASJONERS OG MENNESKERS STERKE MENINGER.	21
2.5.1 <i>Offentlige føringer</i>	22
2.5.2 <i>Organisasjoner</i>	25
2.5.2.1 Rødliste for truede naturopplevelser.....	26
3 METODE	27
3.1 FORSKNINGSMETODE.....	27
3.2 METODISKE BETRAKTNINGER – HERMENEUTIKK OG FENOMENOLOGI	27
3.3 FELTARBEID OG DELTAKENDE OBSERVASJON	28
3.4 FOKUSGRUPPER	30
3.4.1 <i>Utvalg og antall informanter</i>	31
3.4.2 <i>Gjennomføring</i>	32
3.5 INTERVJU.....	32
3.5.1 <i>Området vi er i</i>	33
3.6 SYSTEMATISERING OG ANALYSE AV INNSAMLET DATAMATERIALE	33
3.7 VALIDITET, RELIABILITET OG ETIKK I FORSKNINGEN	34

4	ANALYSE OG DISKUSJON	38
4.1	FRILUFTSLIV – SOM ARENA OG BEGREP	38
4.2	STILLHETEN	46
	4.2.1 <i>Hvis stillheten forsvinner, hva vil du savne da?</i>	48
4.3	STØY.....	52
4.4	LYDBILDENES SIDER.....	56
	4.4.1 <i>Lyd som påvirker</i>	60
4.5	AREALENE VÅRE	67
	4.5.1 <i>Det menneskeskapte</i>	68
	4.5.2 <i>Snøscooter og utbygging av vei, hytter og vindmøller</i>	68
	4.5.2.1 Hytteutbygging	68
	4.5.2.2 Vindmølleparker	73
	4.5.2.3 Snøscooter.....	79
	4.5.3 <i>Vern</i>	83
4.6	FOLKEHELSEPERSPEKTIVET.....	84
4.7	MARKEDSFØRING AV NATUREN VÅR.....	89
4.8	DET POLITISKE ASPEKTET.....	93
4.9	BILDE OG TOLKNINGER – SAMSPILLET MELLOM OPPFATNING, INNTRYKK OG OPPLEVELSE	96
5	KONKLUSJON OG AVSLUTNING	99
5.1	HVORDAN OPPLEVER, TENKER OG SNAKKER FOLK OM STILLHETEN, OG HVA ER DERES VERDI AV STILLHETEN OG FRAVÆRET AV MENNESKESKAPT STØY I FRILUFTSLIVET?.....	99
5.2	HVORDAN HARMONISERER FOLKS VERDIER OG ORGANISASJONERS MENINGER OG VERDIER MED DET POLITISKE ASPEKTET KNYTTET TIL STILLHET OG FRAVÆR AV MENNESKESKAPT STØY I FRILUFTSLIVET	100
5.3	VEIEN VIDERE	100
	REFERANSELISTE	101
	VEDLEGG	107

Forord

Takk til deg, som nå skal i gang med å lese om det jeg har å dele. Nettopp du er viktig, fordi du ønsker å få mer innsyn i oppgavens tematikk. Denne oppgaven håper jeg vil gi deg litt å tenke på, både for din egen del og for de du ellers vil møte på din vei. Det fine er at du trenger kun den forkunnskapen akkurat du har for å kunne ha glede av å lese videre. Og jeg håper og tror at du vil dra nytte av det du tilegner deg heretter i oppgaven.

Denne oppgaven tar deg med på en reise gjennom flere øyne, alt fra ett menneskes undring til organisasjoner og førende dokumenter som til sammen utgjør hvordan vi nå forvalter friluftsområder, hvor vi vil bruke de og hvordan vi ønsker at det blir ivaretatt og forvaltet fremover - alt sett i sammen med menneskeskapte lydbilder.

For å få hjulene til å gå rundt og endene til å møtes i arbeidet med denne avhandlingen har jeg hatt flere snille, hjelpsomme og tålmodige mennesker med meg på reisen. Jeg vil få takke min veileder ved Høgskolen i Sørøst-Norge studiested Bø, Terje Planke, for hjelp og råd, diskusjoner og samtaler gjennom arbeidet med denne masteren, de har vært gull verdt!

Med tålmodighet som metode, har dere som stilte opp med ører som kunne ta imot min frustrasjon og råd som ga refleksjon, mot til å kjempe og sinn til å vinne. Prosjektet er over og dere kan nå hankses med en sønn og kjæreste som er litt eldre, litt klokere, litt mer reflektert, litt mer kritisk, litt mer takknemlig og litt mer av alt. Tusen takk!

Familie, venner og kjæreste, uten deres hjelpende hender ville denne veien blitt mye lengre, bløtere og tyngre. I de dypeste daler og mørkeste skoger kunne dere alltid hjelpe meg med å finne tilbake til veien, en vei jeg selv lagde, men ikke alltid fant igjen. Takk for all hjelp på denne turen!

En enorm takk til alle dere som har vist interesse, engasjement og voldsom entusiasme for prosjektet. Uten dere som stilte opp, ble med på tur og delte av deres tanker, meninger og synspunkter ville denne veien blitt helt annerledes.

Det har vært veldig spennende å skrive, undersøke og få gå mer i dybden av hva som er verdifullt i andre menneskers øyemed når det kommer til å oppsøke, benytte og nyte friluftslivet, og hva som påvirker deres følelser og opplevelser.

Gjør deg gjerne noen tanker før du fortsetter å lese, omkring oppgavens overskrift, og gå igjennom de samme tankene på slutten. Kanskje ble du overrasket, eller kanskje ble dine meninger og egne tanker forsterket.

God lesning!

Vallset, 19.mai 2021

Henning Falldalen

1 Innledning

Som en ivrig og entusiastisk bruker av naturen opp igjennom barndomsårene, og senere som aktiv innenfor jakt, fiske og friluftsliv, var det viktig for meg å kunne ta med og bruke min lidenskap inn i mitt arbeid. Naturen ble brukt som en arena for frihet, tilhørighet og personlig utvikling. Slik jeg i dag også bruker den. Et tilfluktsted. Et eldorado av muligheter. En læringsarena - ikke minst. Et sted hvor jeg kan dyrke min hobby, koble av fra hverdagslige aktiviteter og søke det jeg ikke finner i det daglige.

Det har vært mang en stund hvor jeg har følt meg i ett med naturen og blitt fascinert av dens magiske egenskaper da jeg har vært på tur. Hans Børli beskriver så godt: «Det er rart med stillheten i skogen, den er aldri et fravær av lyd, aldri tom og skremmende, slik den kan bli i det lukkede rom [...] Denne levende stillhet er en stor og dyp verdi» (1988, s. 126). Det er akkurat den magien her som gjør skogen så endeløs og fascinerende. Som barn opplevde jeg skogens lyder som utfordrende og til tider skumle. Dette endret seg dog med alderen. Skogens lyder er fortsatt utfordrende, men i den retning av at dens stillhet pirrer spenningen og gir rom for undring og følelsen av tilstedeværelse i en ellers så travel tid.

1.1 Tematikk og problemstilling

Miljødirektoratet (2020, avsn. 1) skriver at «stillheita i naturen og fráværet av støy er viktig for helsa og livskvaliteten til mange. Samtidig blir det stadig meir menneskeskapt lyd». Avslutningsvis skriver de at det trengs mer kunnskap om verdien av stillheten i naturen, i tillegg til hvor disse områdene er. På bakgrunn av hva Miljødirektoratet skriver og etterlyser, den samfunnsmessige interessen for forvaltningen av naturområder på godt og vondt og min lidenskap og store interesse for friluftslivet, faller tematikken og problemstillingen meg veldig naturlig å gripe fatt på. I denne avhandlingen vil jeg derfor å se nærmere på nettopp dette, med problemstillingene som følger:

Hvordan opplever, tenker og snakker folk om stillheten, og hva er deres verdi av stillheten og fraværet av menneskeskapt støy i friluftslivet?

Hvordan harmoniserer folks og organisasjoners verdier, meninger og verdier med det politiske aspektet knyttet til stillhet og fravær av menneskeskapt støy i friluftslivet.

2 Teori

For å se nærmere på hvilke verdier som ligger til grunn for utøvelse av friluftsliv, hvor viktig fraværet av menneskeskapt støy er og hvilke typer støy som er akseptable eller ikke, er det naturlig å høre hva folk faktisk sier om dette. Men likeså viktig er det å se på hva som står skrevet. Gjennom teorikapittelet vil du få innblikk i brillene jeg bruker for å se på fenomenet verdi, ulike og viktige definisjoner, hva offentlige styrende dokumenter og lovverk sier, og hva noen av våre ihuga organisasjoner ønsker og mener om saken. Det har vært blest rundt bygging av vindmølleparker, vei- og hytteutbygging og hvorvidt det skal åpnes for mer bruk av snøscooter i vår natur. Disse skal vi se nærmere på i dette kapittelet, sammen med folkehelsen og dens plass i det store naturbilde med eller uten lydbølger. På min tematiske vinkling foreligger det ikke mye forskning per dags dato. Det finnes derimot relevant forskning som omhandler deler av min tematikk. Dette vil jeg presentere under de respektive underkapitlene.

2.1 Friluftsliv - som arena for rekreasjon og avbrekk

I Norge er det lange tradisjoner for å bruke fjellet, kysten og skogen til å livnære oss mennesker, gjennom fangst, utøvelse av jakt og fiske eller sanking og høsting av det naturen har å gi. Men vi må strekke oss enda lengre tilbake i tid for å nå røttene til fenomenet friluftsliv - hvor naturen ble oppsøkt med mål om en opplevelse. Og å oppsøke naturen gjorde folk, alt fra bønder til byfolk, men med ulik hensikt. Å være norsk, var byfolkets hovedårsak, mens bøndene hadde ærender (Meld. St. 18 (2015–2016), 2020). Vi ser i nyere tall fra Natur- og miljøbarometeret, som er publisert hos Norsk Friluftsliv (2020a), at hovedårsaken til at vi oppsøker friluftslivet er turgåing -som har tronet øverst på tre undersøkelser på rad, henholdsvis i 2012, 2014 og 2017.

«Opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse» (2020, s. 10) er ordlyden slik friluftsliv defineres i Stortingsmelding 18-(2015-2016). Vi kan videre i samme melding lese at det også er nettopp naturopplevelse, i tillegg til stillhet og fred, og å komme bort fra mas og stress som scorer høyest på hva folk oppgir som grunn til å bedrive friluftsliv. Det er interessant å se utviklingen på Natur- og miljøbarometerets spørsmål, hvor svaret som oppgis er roen og stillheten. Dette spørsmålet representerer alene en status for øyeblikket, men hvis vi ser på undersøkelsen over tid, ser vi blant annet at roen og stillheten har en økende viktighet blant folk og også spesielt blant unge - under 30 år. (Norsk Friluftsliv, 2020a).

Det at dette ikke bare er en statussjekk og et tall som gjelder her og nå, men en trend som er på en oppadgående kurve, er en særdeles viktig og informativ opplysning å ha med seg. Dette viser at folk verdsetter stillheten og at den absolutt er et viktig poeng å ta i betraktning ved inngrep eller aktivitet hvor stillheten i en eller annen grad påvirkes av beslutningene som tas. Mase et al. (2004) tar også opp hva forskere har sagt om årsaken til at folk oppsøker friluftslivet, som begrunnes med å komme seg unna stressfaktorer i urbane områder. Det er for så vidt det samme som de oppgir i Natur- og miljøbarometeret, sagt på en annen måte, etter min tolkning.

I en rapport av Fredman & Hansson (2003) undersøker de hvorfor de besøkende oppsøker nasjonalparken Tyresta. Et interessant funn de gjør her er at «lugn och ro» (s. 11) får en score på 4,2 av 5. Derfor kan vi, ut ifra tallene, se at nettopp dette er alternativet som er aller viktigste oppgitte årsak. Vi ser også at de i rapporten sammenfatter naturopplevelse som en fellesbetegnelse på de svarene som ga høyest score. Ut ifra disse funnene kan det derfor se ut til at det i flere nordiske land, og verden for øvrig, er viktig med stillhet i naturmøtet.

Jeg vil også trekke frem noen punkter fra St.meld. nr. 39 – 2000-2001 (2001). Her skriver de under kapittel 2.6 om friluftslivets kvaliteter at regjeringen vil «leggje vesentleg vekt på å verne om høvet til å oppleve stille, fred og ro» (punkt 1), «sikre den verdien ulike område har for friluftsliv ikkje blir redusert av støy og terrengslitasje frå motorkjøretøy, luftfart og motorfartøy» (punkt 2) og «syte for at utbygging av private hytter og turistanlegg i fjellet og kysten går føre seg på ein miljøtilpassa måte, og ikkje kjem i konflikt med friluftslivet sine interesser» (punkt 3). Selv om disse punktene er fra tidlig 2000-tallet synes jeg de er viktig å få presisert, for å se om dette har blitt og blir lagt stor nok vekt på. Senere i kapittelet vil vi blant annet komme inn på punkt to og tre spesifikt, samt om punkt nummer en imøtekommer hva mitt datagrunnlag kan fortelle om dagens situasjon – gjennom informantenes meninger og synspunkter

2.2 Verdi

Verdi, eller verdien av noe er et særdeles viktig ord å forstå i sammenheng med oppgavens problemstilling. Sagdahl (2019) beskriver verdi som «kvaliteten ved noe, det som er godt ved noe. En tings verdi sies gjerne å bestemme dens viktighet med hensyn til hvordan vi bør gjøre våre

vurderinger og beslutninger.» I oppgaven vil det da gjenspeile hvor viktig det eventuelt vil være å bevare områder som har fravær av menneskeskapt støy slik at stillheten dermed ivaretas.

Hvis vi leser og gjør en tolkning av det som Klima- og miljødirektoratet (2019) skriver om naturgodenes verdier, ser vi at de beskriver naturgoder som en økosystemtjeneste, og «alt frå den levande naturen som bidrar til menneskelig velferd» (avsn. 2) er i deres ord et naturgode. De legger dog ikke særlig mer vekt på denne vinklingen videre, annet enn å presisere at «Naturen har en uendelig stor verdi for oss mennesker» (avsn. 2). Hvis vi nå ser på ordet økosystemtjenester og i tillegg retter et blikk på hva Andersone-Lilley (u.å.) fra WWF Verdens Naturfond trekker inn under disse tjenestene, finner vi det som hun kaller kulturelle tjenester. Disse kulturelle tjenestene inkluderer blant annet rekreasjon eller har en terapeutisk betydning. Her tydeliggjøres naturgodene ganske klart. Så på ett vis poengterer egentlig Klima- og miljødirektoratet (2019) de enorme verdiene vi finner i naturen, hvis den ikke ødelegges. Herunder vil det være naturlig å sette stillheten, nettopp fordi den har en verdi for folk. Problemer de derimot trekker frem er at det er så vanskelig å fastsette eller synliggjøre denne verdien. Det er nødt til å komme en tydeliggjøring av disse. Med skildring. En verdsettelse. En oppgave som denne vil kunne tydeliggjøre hva vi mennesker mener, og det er vel strengt talt oss, menneskene, som er løsningen. Det er slik jeg kan forstå det, sett i sammenheng med Sagdahl (2019) sin beskrivelse som er gjengitt i første avsnitt over. Vurderingene våre og hva vi bestemmer bør med andre ord bestemmes ut ifra hvordan våre synspunkter tydeliggjøres omkring aktuelle tema.

2.3 Naturen og samfunnet – kampen mellom stillheten og lydbølgene.

Vi blir omkranset av utallige lydbilder hver eneste dag. Det var komponisten Schafer som først definerte ordet lydbilde, som er en samling av lyd, og beskrevet som landskapets akustiske fotavtrykk, skriver Merchan et al. (2014) i sin artikkel. Det er kanskje flere som umiddelbart tenker på ordet støy når vi snakker om lyd, og kanskje spesielt i denne oppgaven, siden den ser på verdien av stillhet og fravær og menneskeskapt støy. Bechtel & Churhman (2002) skriver i kapittel 32 i boka *Handbook of enviromental psychology*, at det er mennesket selv som tolker lyden. For noen kan lyden være støy, mens den samme lyden kan oppfattes som en positiv eller hyggelig lyd for noen andre. Det kommer med andre ord an på settingen vi er i, idet vi oppfatter lyden, om vår tolkning blir av positiv eller negativ art. De poengterer også at det er mulig å forske på støyens påvirkning på

menneskers psykologiske og fysiologiske velvære ved å gi støy en definisjon som uønsket, uforutsigbar og ukontrollerbar lyd.

Lyden som vi etter hvert oppfatter, kommer til uttrykk hos oss ved hjelp av blant annet ytre og indre øregang og som til slutt formes til elektriske signaler fra sansecellene og sendes ut til hjernen for en tolkning. Denne tolkningen ses i sammenheng med mer informasjon fra hjernen og dermed kan vi oppfatte lyden som god eller dårlig, positiv eller negativ (Bechtel & Churchman, 2002; Winter, 2020). En betydelig økning på respondentenes følsomhet i situasjoner hvor støykilden også kunne identifiseres visuelt er en sammenheng som også kan bekreftes av funnene til Merchan et al. (2014).

Madeleine van den Hemel (1996) i Østlandsforskning har utarbeidet notatet Støy og stillhet i natur- og friluftsområder hvor det påpekes at kvaliteten ved stillheten, eller fraværet av støy, i friluftslivet har en så viktig verdi og at den er så truet at den bør vernes.

2.3.1 Lydene våre

Som jeg nevnte kan støy defineres som en uønsket lyd. Dette psykologiske fenomenet kan hos flere oppleves mest negativt uttalt om lyden er høy, ukontrollerbar eller den er uforutsigbar (Mase et al., 2004). Det vil være enklere, og litt mer håndfast, å si at støy finnes og kommer mer til syne om desibelnivået overskrider en angitt grense, som for eksempel i arbeidsmiljøet. Eller en nabo som bråker. En annen definisjon er hentet fra Schafer (1994) ; «alle sterke lyder» (s. 182). Men denne definisjonen er kanskje ikke helt enkel å bruke i dette øyemed. Da ville det kanskje hjulpet om det ble stående «alle [for] sterke lyder» i definisjonen. For sterk lyd i seg selv trenger ikke å være støy. Et eksempel knyttet til friluftslivet kan være et jaktlag som er ute på elgjakt, hvor et skudd avfyres. Denne lyden vil kunne oppfattes som en god lyd hos de andre på jaktlaget, eller for den som avfyrer det for den saks skyld. Lyden er høy, og den kan ha potensiell skadelig påvirkning på hørselen, men den er kanskje ikke støymessig for høy for jegerne, siden de fortsetter å jakte. Hemel (1996) skriver også at støy defineres som en lyd som er uønsket, men påpeker også at «det er viktig å huske på at ikke lydildenes absolutte lydnivå er av betydning, men heller graden av 'forstyrrelse' som finner sted» (s. 4).

Det finnes utallig mange lyder. Kulturell lyd, naturlig lyd, menneskeskapt lyd og urban lyd – listen er lang. Det kan være vanskelig å fastslå en fasit på hvorvidt disse lydene er positive eller negative. Er de støy eller er de stillhet. Kanskje ingen av delene. Da må vi se tilbake på Bechtel & Churhman (2002) som sier at all lyd oppfattes ulikt, fra menneske til menneske. Den samme lyden kan faktisk være ulik for den samme personen ut ifra settingen den blir presentert.

2.3.2 Stillheten

Betydningen av ordet stillhet vil kunne variere fra person til person, noe vi kan se eksempel på senere under kapittel 4. I den forbindelse er det interessant å trekke inn om vi egentlig vet hva stillhet faktisk er fordi den er så sjelden, slik Dag O. Hessen (2008) reflekterer rundt. Og kanskje er det slik han skriver, at vi forstår verdien av den først når vi oppsøker den aktivt. Men det er mang en forfatter som knytter stillheten opp til naturen, hvor de finner indre ro eller stillhet. De har forskjellige oppfatninger av hva som kan være stillhet, i likhet med mine informanter. Vi kan lese at Børli (1988) skriver følgende om lyd gjennom stillheten:

Alt var stille, men gjennom stillheten hørte jeg at dagen tok til å vakne. Bekken som pultret nedi dråga ble mer kipen i målet, og en varsom vind rusket i baret. Den fylte skogen som et åndedrag – det var som om jorda steig og steig i rommet, opp mot Melkeveien som dro seg sløret over himmelen. Da hørte jeg det første lye kneppet fra en tiur (s.252).

Innledningsvis i oppgaven siterer jeg også Børli (1988) og det jeg tolker som hans personlige beskrivelse av stillheten fordi det kommer fra hans skrivelier omkring det å være ute. Min tolkning av Børlis ord er at den stillheten man finner i skogen er litt merkelig, fordi den er ikke fullstendig tyst, men har innslag fra naturen, slik vi ikke kan finne den i et tomt og lukket rom. Vi kan se at Børli (1995) bruker og knytter stillheten opp mot naturen i flere av sine tekster, slik også Åse Dragland (2018) gjør i sin bok «Slik påvirker naturen oss». Hun spesifiserer også at det finnes uro og lyd i strøk hvor vi mennesker bor. Å bruke tekst for å utrykke seg gjennom ulike sjangere er det mange som gjør. En annen form, som kanskje treffer oss på et annet vis enn teksten, er bilder. De fleste har vel hørt ordtakene «Et bilde sier mer enn tusen ord» og det, i kombinasjon med sitater og intervjuer, benytter Ervik (2011) i sin bok som er proppfull av bilder. Bildene i sammenheng med teksten signaliserer den verdifulle stillheten naturen kan friste med.

Det er, som vi kan se, flere som ordlegger og uttrykker seg rundt stillheten, og det som går igjen er at det omhandler naturen. Hvis vi nå beveger oss over til Erling Kagge (2016) og leser hans erfaringer og refleksjoner poengterer han noe interessant i sin bok *Stillhet i støyens tid*. Han sier at alle har en spesiell evne, en egenskap om å oppleve og være i stillheten, sin egen stillhet, uansett hva slags lydbilde vi befinner oss i. Det er ikke nødvendigvis enkelt, for du må ville det nok. Du må evne å lukke verden rundt deg ute. Noe som Kagge selv er i stand til å klare, og må gjøre for å få en pause fra det kaoset av lyd han trasker rundt i til daglig – siden han bor og jobber i byen. Han understreker derimot at det ikke er noe som erstatter stillheten i naturen, men han er ikke like avhengig av veldig hyppige besøk hos den stillheten. Nettopp fordi han mener å evne det å ta med seg den naturlige stillheten inn i bylivet, og med den skape sin egen stillhet i møte med seg selv. Vi, i alle fall mange, trenger roen og å «...oppleve et lite og stille alternativ til maset» (Kagge, 2016, s.31). Den stillheten man skaper selv er ikke en god erstatning, men et supplement. For den stillheten i naturen, hvor vi ikke trenger å ha i bakhode at en mulig forstyrrelse kan inntreffe når som helst, kanskje «gjenspeiler et dypt menneskelig behov» (Kagge, 2016, s.31). Dette dype menneskelige behovet kan vi se konturene av i det Merchan et al. (2014) skriver om at mennesker har verdsatt fraværet av menneskeskapt støy i møte med, her, områder som er vernet eller beskyttet på et vis og at den menneskeskapte støyen kan redusere kvaliteten på rekreasjon eller opplevelse i naturen. Det å få en glede av opplevd stillhet i naturen skriver også Mace et al (2004) at er en stor årsak til at områder, her nasjonalpark, med denne kvaliteten oppsøkes, og at det ikke var noen spesifikke grupper som var mer fornøyde enn andre. I notatet til Hemel (1996) understrekes det at den stillheten vi finner i naturen ikke bare har en verdi for oss mennesker, men også for naturen selv – det økosentriske. Dette fordi det er en del arter som trenger stillheten for å trives og å kunne formere seg.

2.3.3 Menneskeskapt støy

Vi omgir oss av lyder uansett hvor vi er, uavhengig av når vi er der -vi kommer rett og slett ikke unna. Men vi kan velge å stenge den ute ved hjelp av beskyttelsesutstyr, eller vi kan endre lydbildet ved hjelp av ørepropper -med eller uten musikk. Vi kan flytte oss bort fra en type lyd og over til en annen. Valgene og mulighetene vi har er mange. Men hvordan vi påvirkes av de ulike lydene er forskjellig. Hvordan vi påvirkes kan variere fra person til person. Noen liker å høre på rockemusikk, andre er fornøyde med radioen i bakgrunnen samtidig som de sitter litt i sin egen verden med kaffekoppen og strikkesøyet på verandaen, mens andre foretrekker «gromlyden» fra en

motorsyssel. Selvfølgelig er noen lyder direkte skadelig, spesielt med tanke på hørselen vår. Andre lyder føles muligens som en pest og plage, men skader ikke i den samme grad. Kanskje skader den bare evnen til å trives, men dette kan du lese mer om litt senere, under kapittelet om helse.

Mennesker kan fort være i fokus når vi snakker om støy som kommer direkte eller indirekte fra oss eller vår atferd. Derimot er vi ikke de eneste levende skapninger på denne planeten som kan irritere oss, eller påvirkes av støy. Vi kan i tidsskriftet *Molecular ecology* lese om forskning på hvordan fugler påvirkes av menneskeskapt lyd, spesielt i urbane områder. De skriver at fuglene påvirkes negativt, og det kan påvirke parring og at antall egg går ned som følge av forandringer i fuglesangen -som derav gjør det vanskeligere å tiltrekke seg parringspartner. De antyder derfor at det ikke bare er menneskers helse og velvære som påvirkes i negativ retning av lydene rundt oss (Slabbekoorn & Ripmeester, 2008). Dette funnet underbygges også av det Hemel (1996) skriver i sitt notat. Selv om det ikke er direkte overførbart til oss mennesker, og vår oppfatning av hvor verdifull stillheten kan være, er det interessante funn de har gjort. Dog er dette noe som de påpeker at må forskes videre på for å kunne sette to streker under svaret, og også finne ut hvilke fugler som, og i hvilken grad de påvirkes. Ut ifra denne forskningen ser vi at den menneskeskapt støyen, eller lyden som de kaller det, har en form for påvirkning utover oss mennesker som ikke nødvendigvis er av positiv art.

2.3.4 Arealbrukskonflikter eller ikke

Hvordan vi skal bruke og utvikle arealene i landet er avhengig av hvilke verdier og interesser som legges til grunn skrives det i Stortingsmelding nr. 29 (1996-97) (1997) av, den gang, Miljødepartementet. Denne meldingen var ment for å drøfte bruken av plan- og bygningsloven, og de presiserer i meldingen noen interessante punkter. I stortingsmeldingen presiseres det at «mulighetene for naturopplevelser i ulike typer landskap, trivsel og friluftsliv må utvikles» (1997, Kapittel 1.2, punkt 16, linje 4). Det høres dermed ut som at de ønsker å utvikle friluftslivet, men hvordan er ikke helt klart. Hvis vi da ser det i sammenheng med punkt 9, i samme kapittel, ser vi at de i den regionale planleggingen ønsker at «hensynet til estetikk og landskapsbilde» skal tillegges mer vekt. Sett i lys av at eksempelvis en vindmøllepark er godt synlig i landskapet kan man stille seg et spørsmål om hvorvidt et slikt punkt tas hensyn til og eventuelt i hvilken grad det gjøres. Her vil det være ulike syn og verdier som ligger til grunn for avgjørelsen, og vi ser at dette er en typisk arealbrukskonflikt. Og når det først er snakk om landskapsbilde vil det være naturlig å trekke inn funnene som kommer frem i det Mace et al. (2004) skriver. Her fant de en vesentlig reduksjon i

opplevelseskvaliteten om landskapsbilde ble utydelig. Det er dog en ting som får dette funnet til ikke nødvendigvis å være direkte sammenlignbart, da de i denne studien så på tåke eller dis, både det naturlige og det som kom fra det industrielle. Likevel kan det tolkes overførbart siden det isolert sett forstyrrer det naturlige bilde og dermed forringer utsikten.

Det fjerde punktet for hvordan man kan tilrettelegge i rapporten til World Health Organization (2018) er å inkludere lokalsamfunn og gi de informasjon hvis de kommer til å bli støymessig berørt av utbygging. Poenget er at utbyggerne, fagpersoner innen miljø- og folkehelse og de lokale sammen skal kunne fatte en fornuftig beslutning.

Jeg innledet dette underkapittelet med å trekke frem Stortingsmelding nr. 29 (1996-97) 1997) som beskrev at det var verdier og interesser som var avgjørende for arealbruken her i landet. Hvis vi nå ser tilbake i tid så var støy forbundet med de store byene, mens de landlige omgivelsene representerte veldig stille områder. Og bysentrum var også lagd slik at mennesker skulle kunne jobbe her for deretter å kunne trekke seg tilbake på slutten av dagen, til steder som da lå i utkanten – i forstaden, for å kunne få resten av dagen i rolige omgivelser. Men denne tankegangen har forsvunnet og de områdene som før ble ansett som rolige ble etter hvert tatt over av lyd og industrien ble i større grad flyttet ut av bykjernen og til disse rolige stedene. Og vi kan ikke lenger sikre oss mot uønsket lyd (Bechtel & Churchman, 2002). Så det hele bunner i prioriteringer. Et steg, mot det som jeg kan anse som riktig retning, er punkt 4 som World Health Organization (2018) omtaler. At lokalsamfunn bør inkluderes i avgjørelser som omhandler områdene hvor de blir direkte berørt av støybildet, fordi det er menneskene som bor der som skal forholde seg til lyden og tolke den – noe du kan lese og få et nærmere innblikk i under kapittelet helse.

Merchan et al. (2014) trekker også frem at det er flere forskere og organisasjoner som jobber med naturressurser som ser viktigheten i å stoppe støyforurensningen og bevare naturområder, ikke bare på grunn av at det kan være skadelig for menneskene, men også fordi områdene må tas vare på grunnet nedbrytningsfaren i økosystemer, forstyrrelser i dyrelivet og tap av det biologiske mangfoldet. De har også funnet ut gjennom sin forskning at støy fra transport var forstyrrende og at dette var støy som kom fra områder utenfor selve nasjonalparken de konsentrerte forskningen til. Dette vil være, slik jeg kan se det, en indirekte arealbrukskonflikt, siden støyproblematikken ikke

kommer fra området, men påvirker området og dets bruk. Det kan også overføres til de tre neste underkapitlene hvor det ikke nødvendigvis er selve bygge- eller bruksområdet som påvirkes.

2.3.4.1 Snøscooter

Mace et al. (2004) henviser til professor Kariel sin artikkel som konkluderte med at støy burde holdes på et lavt nivå i rekreasjonsområder, og siktet til et ønske om at disse områdene ble beskyttet mot blant annet støy fra snøscootere. Mace et al. konkluderer med at denne type lyd, som fra snøscooter, er uforutsigbar for andre mennesker som er i området av andre årsaker og kan resultere i irritasjon eller forårsake stress. Dette leser vi også i notatet til Hemel (1996), at lyd fra snøscooter reduserer naturopplevelsene i områder hvor vi ikke forventer den – i nasjonalparker, naturreservater, landskapsområder som er vernet og større naturområder. Hvorvidt man blir påvirket eller ikke er derfor avhengig av den individuelle oppfatning om lyden hører hjemme eller ikke i situasjonen. På en annen side er også snøscooterkjøring, slik jeg kan anse det, også en form for friluftsliv. Selv om det i artikkelen pekes på at rekreasjonsområder bør ha et lavt støynivå kan det løses på flere måter. Endringen i lovverket som ble gjort om bruk av snøscooter åpner opp for at vi kan benytte friluftslivet på flere måter. Det er nå formulert slik at «Kommunen kan fastsette snøscooterløyper for kjøring med snøscooter på vinterføre» (Forskrift for bruk av motorkjøretøyer i utmark etc., 2021, §4a).

2.3.4.2 Utbygging – vindmølleparker og hytteområder

Sigmund Hågvar (2017), professor emeritus i naturvern ved Universitet for miljø- og biovitenskap, skrev i 2017 et debattinnlegg som omhandlet støy i naturen. Grunnen til at jeg trekker inn han er for å vise hans ytring og bekymring. Bekymringen for utbygging av vindmøller var stor fra hans side og viste til at 25% av Danmark var ødelagt av vindturbiner. Videre skrev han at det kom til å bli en enorm fortvilelse i områdene som ble berørt, og at disse områdene ikke lengre kunne bringe god folkehelse på grunn av kontinuerlig støy. Det kan tolkes dithen at selv om vindkraft er en fornybar ressurs så kommer folkehelsen først og at det er viktig å ta hensyn til denne. Han poengterer også at det istedenfor vindkraft er mulig med energieffektivisering. Dette er en interessant uttalelse. For om dette er en løsning, vil det kunne være mulig å unngå en ødeleggelse av disse områdene.

Vindkraft har vært et hett tema de siste årene, og paraplyorganisasjonen Norsk Friluftsliv er en av organisasjonene som heller ikke har latt denne saken gå ubemerket hen. Et kjapt søk på deres

nettsider¹ viser at de virkelig engasjerer seg i saken, sammen med flere organisasjoner som blant annet, Den Norske Turistforening, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Naturvernforbundet, Sabima, Norsk Ornitologisk Forening og WWF Verdens naturfond. Deres synspunkter går veldig mye på verdien i et mangfold av opplevelsesmuligheter i friluftslivet, og at natur- og landskapsområder skal bevares gjennom planlegging og vern. Kort sagt at naturen må forvaltes på et bærekraftig vis, slik at også våre etterkommere skal kunne nyte det samme som vi gjør i dag.

World Health Organization (2018) påpeker i sin rapport at det trengs mer forskning omkring vindmøllenes støy, men dette trenger å ses nærmere på med en inkludering av visuell påvirkning med mer. I rapporten til Norges vassdrag- og energidirektorat (2019) skrives det at vindmølleparker er synlig på opptil 50 kilometers avstand, men at påvirkningen av landskapet er størst innenfor en radius på 10 kilometer fra området. Og at ved etablering av flere vindmølleparker tett på hverandre øker synligheten, dette igjen kan ses på som en forstyrrelse i landskapsbilde jamfør funnene til Mace et al. (2004). Vi kan trekke tilbake det som ble skrevet litt tidligere om hvorvidt estetikk og landskapsbilde er tatt i betraktning. Det kan dermed se ut til at de ulike uttalelsene og loverket legger en føring for en arealbrukskonflikt, indirekte sett. Denne indirekte påvirkningen kan vi også, til dels, se i studiene til Merchan et al. (2014). De har ikke den visuelle vinklingen med vindmøller i sin forskning, men de ser istedenfor på flytrafikk. Parallellen som kan trekkes mellom vindmøller og flytrafikk vil kunne være den visuelle forstyrrelsen som oppstår selv om det fysiske elementet befinner seg på avstand.

På den andre siden må vi et sted sette grensen. For på lang avstand vil kanskje ikke vindmøllene ha samme effekt på landskapsbilde som de ville hatt om de var nærmere.

Videre skriver Norges vassdrag- og energidirektorat (2019) om vindmøllenes effekt knyttet mer direkte til friluftslivet og at de kan påvirke friluftslivet i store områder på grunn av det visuelle, og også på grunn av støy. De mener dog at effektene, om de er negative eller positive, må sees i sammenheng av om det påvirker utøvelsen av friluftsliv i områdene – altså om det blir flere eller færre som benytter områdene til friluftsliv. Slik jeg leser det må det altså mer forskning til, siden vi ikke vet effekten av det før det er prøvd ut. Det sies senere i dokumentet at i områder med store kvaliteter innen opplevelse og som bærer preg av å være urørt, at etablering av vindmøller uansett

¹ <https://www.norskfriluftsliv.no/>

er av negativ påvirkning av det alminnelige friluftslivet. Avslutningsvis kommer det dog frem at etablering av vindmøller ikke er av positiv art så lenge det påvirker naturopplevelsen, og at studier rettet direkte på hvordan utbyggingen påvirker friluftslivet trengs.

2.3.5 Stillhet i markedsføring

Det kan nesten se ut som det har gått sport i å benytte stillheten som trekkmiddel i markedsføringen her i landet. I alle fall noen steder. Det kan tyde på at stillheten er populær blant målgruppene de ønsker å nå ut til, og det er et agn som mange biter på. Hvis agnet tiltrekker seg og gir resultat, vil det være veldig naturlig å tro at dette er en viktig verdi for folket. Vi kan se at Statskog (u.å.) bruker stillhet som trekkmiddel til sine utleiehytter og de åpne koiene de besitter. I dette tilfellet bruker de utelukkende stillhet som trekkmiddel slik jeg leser deres tekst:

Tenk deg å våkne opp til stillhet. Det eneste å høre er din egen pust og sildringen fra en fjellbekk. Eller lytte til en storm som herjer og det eneste som skiller deg og den hamrende pulsen din fra bitende vind er noen planker som har stått der fra før du ble født. (u.å., avsn. 1).

Dette er en generell beskrivelse av alle deres hytter og koier, men om man tar en titt på beskrivelsen av enkelthytter finner vi også igjen bruken av stillhet, slik som Skillingstad (2018) her gjør: «- Nå er det stillheten og nærheten til naturen som gir en kjærkommen luksufølelse» (avsn. 3). Statskog er ikke den eneste brukeren av ordet for å lokke turistene, i rekken følger Visit Norway (u.å.) som frister med at vi kan «nyte den herlige stillheten» i norsk uberørt natur (u.å., d. 6). Moski reiseliv (u.å.) lokker allerede på sin fremside med at vi blant annet kan oppleve stillheten hos dem, dog bruker ikke de utelukkende stillheten som trekkmiddel slik jeg tidligere beskrev at Statskog gjorde. Dette er likevel ikke et bevis på at majoriteten benytter seg av det, men det kan tyde på at det absolutt er et trekkplaster. I artikkelen til Merchan et al. (2014) trekker de også frem at det er slike områder som har verdi for folk, som de bruker for å trekke folk til det de kan tilby, og det kommer tydelig frem i artikkelen at turistaktiviteter ofte skaper støyforurensning.

Tar vi et dypdykk i disse som bruker stillheten i markedsføring og ser på om de sikter seg inn på noen spesielle målgrupper, vil vi kunne se en anelse segmentering. For de retter seg mot, slik jeg kan se, den turistgruppen som har tenkt å legge igjen penger. Naturlig nok. Dette fordi det i alle

settinger handler om, mer eller mindre kamouflert, overnattingsmuligheter i umiddelbar nærhet til det som er stille. Ergo er målgruppen de som vil innkvartere seg under tak i løpet av oppholdet, og betale for det.

2.4 Helse

Det er flere aspekter på mental- og fysisk helse som må belyses for å svare på problemstillingen. I Stortingsmelding 18 (2015-2016) 2020) står det at mange som oppsøker friluftslivet gjør dette for å komme i en bedre fysisk form. Det er likevel flere ting jeg ønsker å belyse under denne overskriften, og det er hvordan lyd påvirker oss i et helseperspektiv. For støyeksponering er, i følge Passchier-Vermeer og Passchier (referert i Bechtel & Churchman, 2002), et stort helseproblem vi har i det tjueførste århundret.

Bechtel & Churchman (2002) refererer til flere, som Fay, Kryter og Passchier-Vermeer & Passchier, som underbygger at hørselstap ved høye lyder er dokumentert. De påpeker videre at grensen for mulig hørselsskade er ved 85 dBa, mens Arbeidstilsynet (u.å.) har oppgitt denne grensen til 80, og tilføyer også at varigheten man er eksponert har innvirkning.

Bechtel & Churchman (2002) gjengir også at det kan se ut til at en økning i desibelnivå rundt oss over tid, fra ulike kilder, har skapt hørselsproblematikk hos mange, og spesielt hos de som har botilhørighet i by. I New York kobles denne problematikken til at det bygges flere høyhus, mer trafikk på motorvei og flyplasser, en økning i utendørsfasiliteter og til slutt at mennesker ikke respekteres i ønske om stillhet. Det understrekes at det ikke bare er mennesker som bor i byen som er utsatt for lyder som kan forårsake hørselsskader.

Selv om det er øret som har det første møte med lyden i form av lydbølger er det ikke bare hørselen som kan pådra seg en skade. I hjernens oppfattelse av lyd tolkes denne og om lyden tolkes som irriterende, utløses en sammensatt fysiologisk reaksjon i kroppen og denne utspiller seg som det vi kaller stress. Herunder en økning i blodtrykk, endret hjerterytme, forsinkelse i fordøyelsen og utskillelse av ulike hormoner. Om vi ikke fjerner oss fra, eller endrer oppfattelsen av lyden til noe som ikke er irriterende, vil dette kunne føre til at den fysiologiske reaksjonen ikke stopper opp. Ved en slik vedvarende reaksjon vil det kunne føre til at det oppstår permanente plager i sirkulasjons-, kardiovaskulære- eller gastrointestinalesystemer som følge av at støy formidles som stress i kroppen

(Bechtel & Churchman, 2002). De skriver videre at litteraturen som nå finnes kan tyde på at plagsom støy, som finnes verden over, på sikt kan gi plager og lidelser, både fysiologiske og psykologiske. I artikkelen til Brainard et al. (2004) fant de også noe variasjon i hvem som påvirkes av støynivå, og at det kunne se ut til at eldre var mest påvirket da de så på resultatene for nattlig støy. I forskningen ble det også gjort funn på at det også kunne være en høyere opplevd støyeksponering hos visse grupper. Dette kan ha sammenheng med det Bechtel & Churchman (2002) fant ut om individuelle forskjeller, men funnene er likevel ikke signifikante, og studien er gjort med sikte på støypåvirkning i byen Birmingham. Det påpekes også at det må gjøres mer spesifikke studier som er individrettet. De har i studien brukt estimater av datamateriale og tall, som kanskje ikke tydeliggjør effekten godt nok. I artikkelen refereres det til en rapport av Fidell et al. fra 1991 hvor det kom frem tydelige forskjeller på individuell toleranse for lyd, og at de undersøkelsen ble gjort på opplevde irritasjon ved lyd høyere enn 50 dB.

I en studie gjort av Bronzaft med flere i 2002 (referert i Bechtel & Churchman, 2002), fant de ut at det var flere emosjonellere reaksjoner på støy, deriblant var sinne omtalt som en hyppig reaksjon, som igjen fremkalte aggresjon. Vi kan her kanskje forstå hvorfor det er noen som har voldsomme utageringer i media, samt flere av mine informanter, omkring eksempelvis snøscooterkjøring, vindmøller eller utbygging -som tas opp i min oppgave. Det er også interessant å lese hva Bechtel & Churchman (2002) skriver videre om observasjoner på hvordan støy kan påvirke enkeltpersoners mentale stabilitet, fordi de blir frarøvet muligheten til å stoppe det de oppfattet som støy. Forskerne bruker eksempler på at personer har meldt i fra om bråk eller støy fra ulike kilder, men at myndigheter ikke har kunnet gjøre noe med kilden, som gjør at de sitter igjen med en følelse av maktesløshet. Mase et al. (2004) trekker også frem dette, i tillegg til at støyen påvirker vår konsentrasjon og øker tretthet, samt at den kan øke mulighetene for at man får tilbake negative minner fra fortiden. Dette i sin helhet blir en rekke faktorer som kan spille inn på vår velferd og hvis disse faktorene er med på å øke stresset ytterligere vil det, som vi kan se av Bechtel & Churchman (2002), være veldig negativt.

World Health Organization (2018) oppdaterte sine verdier på hva som regnes som helsefarlig støy i sin rapport Environmental Noise Guideline for the European Regions. I denne rapporten er det en systematisk gjennomgang av forskning som danner grunnlaget for resultatene. I denne rapporten finner jeg det interessant å se på blant annet på hvilken påvirkning støy har på folkehelsen vår og

herunder spesielt områdene rundt vindturbiner. Det trekkes her ingen konklusjon om hvorvidt vindturbiner er skadelig eller ei for helsa. Derimot påpekes det at det er et enormt behov for akkurat denne type forskning fremover. Det understrekes likevel at miljøstøy har store innvirkninger på folkehelsen, og bør reduseres. Tiltakene burde inkludere flere områder, og ikke bare miljøstøy alene, selv om dette er viktig. Vi ser her at det er en enighet mellom funnene til Bechtel & Churchman (2002) og det World Health Organization trekker frem i rapporten om at miljøstøy påvirker oss negativt. Selv om WHO's rapport ikke trekker noen konklusjon omkring vindmøller spesifikt, vil funnene i det Bechtel & Churchman beskriver, trekke det dithen at det kanskje kan være dokumentert nok, indirekte sett. Det jeg da legger til grunn for dette er det som skrives om enkeltpersoners oppfattelse av lyd og at dette påvirker kroppen gjennom stress, grunnet en tolkning om at lyden er irriterende og dermed er uønsket hos vedkommende. Det må her sies at tolkning av lyd ikke nødvendigvis er representativt for alle, siden oppfattelse av lyd er individuelt betinget.

Psykisk helse og natur er det flere som påstår har en sammenheng. Blant annet kunne det tenkes at de menneskene som mistet sin kontakt med naturen kom til å lide psykisk, fordi naturen hadde en egenskap om å aktivere et selvhelbredende system i oss (Wilson, 1984).

2.5 Offentlige forvaltning og den lovpålagte reguleringen i møte med organisasjoners og menneskers sterke meninger.

For at et samfunn skal være velfungerende, saker skal behandles likt og rettferdig, for at naturen skal ivaretas i like stor grad som det du og jeg blir i et velfungerende velferdssamfunn, må det foreligge et godt fundament og grunnarbeid. Uten styrende retningslinjer, uten lover og regler, og uten en plan kan fundamentet fort slå sprekker.

Naturen er sårbar, og den må behandles med respekt. Det er derfor vi har, og må forholde oss til, lover og regler, veiledere og forskning for å utøve en så god forvaltning av friluftsområdene våre som mulig. Og det er ikke bare de som sitter i øverste sete som må følge sine egne bestemmelser, det er også vi som benytter oss av områdene i det daglige. For denne oppgaven er det svært relevant å trekke inn styringsdokumenter som på en eller annen måte regulerer støy og bruken av friluftsområdene i landet.

2.5.1 Offentlige føringer

Friluftsløven (1957) er et lovverk som regulerer friluftsområdene våre. Denne loven sikrer at vi kan utøve friluftsliv og inneholder den kjente allemannsretten, samt definerer innmark og utmark, hvor sistnevnte er høyst aktuell å trekke frem i denne oppgaven. Dette er fordi den regulerer ferdselsretten som primært omfatter utmark, der alle kan utøve friluftsliv. Jeg ønsker spesielt å nevne § 2 hvor hovedregelen for Allemannsretten er, om ferdsel i utmark. Denne er videre generelle hensynsregelen mulig å finne i samme lov og lyder;

«Enhver som ferdes eller oppholder seg på annen manns grunn eller på sjøen utenfor, skal opptre hensynsfullt og varsomt for ikke å volde skade eller ulempe for eier, bruker eller andre, eller påføre miljøet skade. Han plikter å se etter at han ikke etterlater seg stedet i en tilstand som kan virke skjemmende eller føre til skade eller ulempe for noen.» (§ 11).

Denne sikrer oss muligheten til å ferdes i utmark og sier noe om hvordan vi skal oppføre oss. I diskusjonskapittelet kan du lese mer om denne paragrafen i sammenheng med dens essens og utbygging i utmark.

Når det kommer til blant annet støy vil Motorferdselloven (1977), i tillegg til å supplere Friluftsløven, være til hjelp for å regulere bruken av motorisert ferdsel i utmark og våre vassdrag. Hvis man ønsker å bygge eller i annen form påvirker ytre miljø i form av støy må man forholde seg til veileder til retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging for å skjerme mennesker fra støyproblematikk som påvirker folks helse (Miljødirektoratet, 2014).

Skal det for eksempel etableres en vindmøllepark er Energiløven², Oreigningslova³ og Plan og bygningsloven⁴ noe som vi må forholde oss til. I tillegg kommer Kulturminneløven⁵, Forurensningsloven⁶ og Naturmangfoldloven⁷ inn i bildet. Hvis du derimot tenker å bygge fritidseiendom må du også ta hensyn til mange lover, og det finnes andre elementer du må passe på. Her er veileder Planlegging av fritidsbebyggelse⁸ inne i bilde som et godt verktøy som tydeliggjør

² Energiløven, LOV-1990-06-29-50

³ Oreigningslova, LOV-1959-10-23-3

⁴ Plan og bygningsloven, LOV-2008-06-27-71

⁵ Kulturminneløven, LOV-1978-06-09-50

⁶ Forurensningsloven, LOV-1981-03-13-6

⁷ Naturmangfoldloven, LOV-2009-06-19-100

⁸ Veileder T-1450 Planlegging av fritidsbebyggelse

viktige hensyn som blant annet naturverdier, friluftsliv, landskap, terreng og vegetasjon i byggeprosessen.

Handlingsplan for friluftsliv som Klima- og miljødepartementet (2018) utarbeidet er også et viktig dokument i så sammenheng. Denne sier noe om hvordan regjeringen tenker rundt utøvelsen av friluftsliv ved å bruke naturen som en kilde til helse og livskvalitet. Den er en oppfølging av Stortingsmelding 18 (2015-2016). Vi ser i denne handlingsplanen en rekke tiltak for å få flere til å utøve friluftsliv – hvordan de skal satse og hva det bør satses på.

I retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging er det også flere interessante ting jeg vil trekke frem. Det er i dette dokumentet lagt frem en definisjon av hva stille områder er, eller rettere sagt hvor desibelgrensen går for å kunne si om det kan regnes som et stille område eller ei. Denne grensen er satt til L_{den}^9 40dB for områder som er utenfor tettstedbebyggelse (Miljødirektoratet, 2014). Det faktum at det settes et desibelnivå som måleverktøy fungerer kanskje for å måle en faktisk støy i form av hvor høy eller lav en lyd er, men denne målemetodikken er vanskelig å benytte ene og alene for å regulere menneskeskapt støy i friluftslivet. Dette fordi støy i så øyemed er u håndgripelig og immaterielt. For hvordan lyden eventuelt påvirker, positivt eller negativt, kan ikke måles utelukkende ved hjelp av desibel, jamfør menneskers oppfattelse av lyd som jeg nevnes i helsekapittelet.

Et annet litt interessant avsnitt i Environmental Noise Guideline for the European Regions er avsnittet med retningslinjer som bør tas med i det politiske rammeverket når anbefalingene implementeres. Her poengteres det under det første punktet at for å skjerme befolkningen bør en reduksjon av miljøstøy ha et høyere fokus. Det er også veldig tydelig at områder som er stille bør bevares, og at en redusering av støy i et område ikke skal kompenseres med en økning i andre områder, spesielt ikke i områder som i dag er stille (World Health Organization, 2018). Med dette sagt synes jeg det er litt betenkelig at Miljødirektoratet (2014) skriver «Stille områder for rekreasjon og opphold er en viktig ressurs som samfunnet bør ta vare på, først og fremst gjennom arealplanleggingen i kommunene» (s. 25). For under punktet om stille områder i kapittel 2.1 skrives det at:

⁹ Støynivå for dag-kveld-natt. Nivået skal i kartlegging være årsgjennomsnittlig støybelastning.

Stille områder er områder som kommunen vurderer som verdifulle friområder, friluftslivs- og rekreasjonsområder for befolkningen hvor stillheten er en ressurs. Kommunen kan velge ut områder som allerede har støynivå under anbefalte grenser for «stillhet», eller områder hvor kommunen over tid ønsker å redusere støynivået til under en gitt støygrense. (s. 8).

«Kommunen bør» er ordlyden og det, synes jeg slik min oppfattelse er, at nesten er ansvarsfraskrivelse fra staten siden de legger dette ansvaret på kommunene. I tillegg skriver de at det er opp til kommunen å bestemme hvorvidt områder er verdifulle. Hvis vi nå ser tilbake på punkt 4 i Environmental Noise Guideline for the European Regions, som nevnt tidligere, skriver de blant annet at lokalbefolkningen bør inkluderes i avgjørelser som påvirker lydbildet. Dette ser det ikke ut til at blir tatt hensyn til, slik de skriver i Miljødirektoratets dokument.

Et annet poeng er det jeg tidligere skrev om definisjonen av verdi. Det at kommunene ene og alene skal bestemme hvorvidt stillheten er verdifull kan, i mine øyne, nesten oppfattes som at de pålegger lokalbefolkningen en verdi som kanskje ikke er representativ og frarøver innbyggerne muligheten til å velge sine egne verdier. Når det er sagt så burde det kanskje være tydeligere føringer omkring det, siden det fort kan være et spørsmål hvor stillhetens verdi møter økonomisk verdi til en brutal kamp.

I notatet til Hemel (1996) trekkes det frem regelverk og praksis knyttet til det å etablere områder som er frie for støy. Eksempelet som ses nærmere på er fra Nederland, hvor de ved å lage en egen støylov ønsket å bevare disse områdene. Tankene bak var;
«Miljøhygieniske motiver: å ta vare på stillheten som en sjelden vare.» (s 21, punkt 1),
«Naturvitenskapelige motiver: stillhet er vesentlig for enkelte økosystemer. Samtidig er det sjeldent at støy kan sees isolert fra andre former miljøforstyrrelser. En støykilde medfører som oftest også visuelle og andre ulemper for miljøet.» (s 21, punkt 2), og «Rekreative motiver: å sørge for tilgjengeligheten av stille, kvalitativ høyverdige rekreative områder.» (s 21, punkt 3). Ved etableringen av en slik lovgivning har de snudd litt om, istedenfor å begrense støy har de valgt å verne stillheten. Hemel påpeker også relevansen av dette til Norge og sier at det er manglende interesse og prioritering her i landet fordi de ikke ser støyproblematikken. Det påpekes også at «Det forebyggende planarbeidet er av avgjørende betydning for stillhetens fremtid» (Hemel, 1996, s 27),

og hun sier også at selv om ikke Norge har like stor arealproblematikk som Nederland, så er dette ingen unnskyldning for å la det bli mindre områder enn det er.

2.5.2 Organisasjoner

Det norske samfunnet består av utallige organisasjoner, og flere av disse jobber for og med friluftsliv eller natur. Det er disse jeg ønsker å trekke frem i dette kapittelet, for å tydeliggjøre synspunkter, meninger og ønsker disse ulike organisasjonene har omkring friluftslivet og spesielt verdien av stillhet. Det skal også sies at disse uttalelsene fra de ulike organisasjonene til dels bare belyser en side av saken og dermed kan være partiske – som faller naturen til gode. Men selv om organisasjonene ofte kjemper og kun har et partisk tunnelsyn synes jeg det er viktige poenger å få med fordi jeg vil belyse begge sider av saken. Det er ikke bare for å kunne få et enda bedre helhetlig bilde, men saken fortjener å få høre hva som engasjerer og har verdi for ulike grupper i samfunnet.

Som nevnt under delkapittelet om utbygging er det flere organisasjoner som har meldt seg på diskusjonen. Organisasjonen Motvind Norge er også en av organisasjonene som står i front angående vindmølleutbyggingen, og de påpeker på sin nettside at «...distriktene er fratatt myndighet i disse sakene som angår dem selv aller mest» (Salen, 2020, avsn. 2) De legger også vekt på plante og dyrelivet som viktige på sine sider. DNT (u.å.-b) påpeker på sine sider at det å dele opp naturområder og bygge ned naturen gir en dårligere mulighet for at vi skal kunne få naturopplevelser som er gode. De trekker spesielt frem at utbygging som handler om fornybar energi, anlegg for reiseliv og hyttefelt påvirker landskapet og naturen trenger mer beskyttelse. DNT jobber også for at roen og stillheten skal bevares, og ønsker en reduksjon i motorisert ferdsel i utmark. Den lokale medbestemmelsen, som også World Health Organization (2018) påpeker, er også nevnt i DNT (u.å.-a) sin Handlingsplan for natur, kulturarv og miljø 2021-2024 som en stor utfordring fordi det i liten grad skjer i forbindelse med opprettelse av vindmølleparker. I samme dokument poengterer det også de store ødeleggelsene av natur i form av infrastruktur i tillegg til byggingen av hyttene og lysforurensningen som kommer av utbyggingen. De påpeker også at en økning i turismen kan forringe naturopplevelsen, som de jobber hardt for å bevare i alle sammenhenger.

Norges Jeger- og Fiskerforbund (2021) uttaler på sine nettsider at de i vindkraftspørsmålet er positive til landbasert vindkraft, så fremt dette ikke foregår i norsk natur. Dette fordi de ønsker å

bevare blant annet naturgrunnlaget og tar hensyn til jakt, fiske og friluftsliv, i tillegg til naturen og det biologiske mangfoldet. På spørsmålet omkring snøscooter peker de i sitt høringsinnspill til «forslag til endringer i lov om motorferdsel i utmark og vassdrag og forskrift for motorkjøretøyer i utmark og på islagte vassdrag» på at hensynet til forskjellige brukergrupper, naturmangfoldet og friluftsutøvelse må ivaretas (Norges Jeger- og Fiskerforbund, 2014).

Sabima skriver på sine nettsider at arealendringer er den største trusselen mot biologisk mangfold. De ønsker også at lover og regler blir tydeligere på hvordan naturen kan brukes, og at disse lovene følges opp. På samme måte som Norges Jeger- og Fiskerforbund (ønsker på vindkraftutbygging) vil de ikke at det ødelegges mer natur i forbindelse med utbygging (Steel, u.å.). Naturvernforbundet (2019) skriver at

«Naturen har også en stor egenverdi. Artsmangfold, naturglede og rekreasjonsverdi er vanskelig å måle, og i kampen mot økonomiske interesser og andre samfunnshensyn vil ofte naturvernet tape» (avsn. 5). I motsetning til Norges Jeger- og Fiskerforbund (2021), som er positive til landbasert vindkraft så fremt det ikke ødelegger natur, ønsker Naturvernforbundet (Naturvernforbundet, 2021) å effektivisere det vi allerede har enn å bygge mer.

2.5.2.1 Rødliste for truede naturopplevelser

I et samarbeidprosjekt mellom organisasjonene WWF Verdens naturfond og Norsk friluftsliv (2020b) ønsket de å finne ulike naturopplevelser som var truet, for så å lage en rødliste -som også inkluderte mulige tiltak for at disse kunne bevares. Det som kanskje var mest interessant å lese ut av denne listen var at ungdom plasserte stillheten høyest, selv om stillheten totalt sett kom på en sterk andreplass, etterfulgt av intakt natur. Sistnevnte innebærer blant annet utbygging og energiproduksjon, noe som vi også ser i sammenheng med stillheten i min oppgave. Hvis vi tar et kjapt blick til Naturmangfoldloven (2009), ser vi at de i § 33, bokstav c) skriver «truet natur». Formålet til loven, kort fortalt, er å ta vare på naturen. Som overnevnte prosjekt tyder på, er at stille områder er viktig og det derfor settes på en rødliste. Selv om denne rødlisten er utarbeidet av interesseorganisasjoner og at privatpersoner har fått påvirke, viser det et signal om at disse områdene har godt av å bli tatt på alvor.

3 Metode

For å finne svar på min problemstilling har jeg tatt i bruk flere metoder for å få tak i datamateriale som er nødvendig for å belyse saken på best mulig vis, og for å kvalitetssikre informasjonen som kommer frem i mitt arbeid, ut ifra et fenomenologisk og hermeneutisk syn. Du vil i dette kapittelet kunne lese om utgangspunktet mitt og metodene som ble benyttet i mitt feltarbeid. Dette sees senere i sammenheng med teorien i kapittel to som også inkluderer tidligere forskning. Jeg har i feltarbeid benyttet fokusgrupper, intervjuer og deltakende observasjon for innsamling av datamateriale fra ulike grupper mennesker. Ved å lese videre i dette kapittelet vil du få en forklaring på hva de ulike metodene er og innebærer, og hvordan jeg har benyttet disse underveis. Til slutt kommer et kapittel som betrakter kvalitet, troverdighet og det etiske perspektivet i forskningen.

3.1 Forskningsmetode

Valget på forskningsmetode falt på den kvalitative typen fordi denne metoden er naturlig å benytte der man skal se på et fenomen og forstå dette ut ifra informantenes erfaringer og opplevelser (Kvale & Brinkmann, 2015). Problemstillingen tilsier at jeg ønsker å finne ut av hva verdien av stillhet er, og da er det, som Denzin & Lincoln (2005) sier, viktig å kunne synliggjøre informantenes perspektiver. De kvalitative metodene jeg bruker i oppgaven bygger på et hermeneutisk og fenomenologisk grunnlag (Malterud, 2013).

3.2 Metodiske betraktninger – hermeneutikk og fenomenologi

For å kunne forstå hva som påvirker menneskers handlinger er det naturlig å se på meninger i språk og handling. Et felles og sentralt begrep her vil være mening, og vi må alltid ha en fortolkning for å forstå denne meningen (Alnes, 2020). I denne oppgaven er det blant annet brukt intervjuer som en metodisk fremgangsmåte og det vil derfor være nødvendig å supplere en fenomenologisk tilnærming ved å også benytte hermeneutikk. For å kunne fremstille oppgavens spørsmål på en best mulig måte ser jeg det nødvendig her å kombinere disse. Nettopp fordi det er intervjuer, muntlige tekster, men også tolkninger av både respondentenes svar og andre skriftlige kilder som enten er av offentlig styrende art eller som er et uttrykk fra personer gjennom dikt og meningsfulle tekster.

Forståelselære og fortolkningslære er to viktige begreper det er viktig jeg som forsker forstår og kan praktisere for at jeg på best mulig måte skal forstå informantenes meninger og følelser knyttet til temaet. Disse to er en kort beskrivelse som Krog (2014) har av det vi kaller hermeneutikk, og denne metoden er et særs viktig verktøy å benytte i mitt arbeid med å forstå og tolke i sammenheng med den fysiske tilstedeværelsen jeg har med informantene på den turbaserte intervjusituasjonen. Det er også et viktig og godt verktøy også for å forstå hva forfattere uttrykker i sin litteratur eller om det finnes uklare formuleringer i gråsonen fra offentlige myndigheter eller organisasjoner. Det hele handler om å kunne tolke hverandre og forstå hva som er viktig, ikke bare for samfunnet, men også for enkeltindividet.

Vi kan si at tekst egentlig er tale, bare at denne er uttrykt og bevart i trykt format og som en ytring. Og at ytringen dermed blir tatt vare på for senere å kunne leses, tolkes og forstås av andre. En mening som forblir der. Den nye filosofiske hermeneutikken, i det 20. århundre, er et initiativ fra Gadamer – den kritiske Schleiermachers Hermeneutikk, som Kimmerle tok seg av og som ble til en forståelse av diktere, en tolkning (Lægreid, 2015). Noe som i oppgaven blir brukt ved å forstå dikteren Børli, og tekstforfatterne som det vises til tidligere i oppgaven.

Vi kan, ut ifra min tolkning av Tordsson (2003), forstå det dit hen at det kan settes likhetstegn mellom friluftslivet i seg selv, og en fenomenologisk praksis. Dette bygger på at friluftslivet selv henter sin mening i lys av at det å være i et område hvor det samfunnskapte får en distanse, og hvor vi får mulighet til, å oppleve oss selv og å erkjenne oss selv, uten at det skal være mye påvirkning eller styring fra samfunnet.

Verdier og menneskers handlinger med øyeblikk av opplevelser, er noe av det jeg tar for meg og ser på for å finne svar. Dette handler om menneskers reaksjoner, både sanselige og kroppslige, til verden -jamfør hva Merleau-Ponty (1994) vektlegger i fenomenologien. Det er i denne oppgaven nødvendig å se på meninger og verdier hos mine informanter,

3.3 Feltarbeid og deltakende observasjon

Det å benytte deltagende observasjon vil si at jeg observerer og er til stede i situasjonen og dokumenterer informantens handlinger. Det er viktig å ta stilling til hvor deltagende jeg skal være, eller om jeg skal være ren observatør. Skal observasjonen være åpen, eller skjult og om min

tilstedeværelse og nærvær påvirker datamaterialet (Thagaard, 2018). I situasjoner som oppstår i observasjonsmetoden har jeg hatt muligheter til å notere ned hendelser som for eksempel reaksjoner, som kun skjer og eksisterer i øyeblikket. Som igjen gir mer data i form av noe skriftlig, en redegjørelse med penn og papir, som jeg kan benytte flere ganger til min fordel i senere analyse (Fangen, 2010). Måten og hensikten med min observasjon ligner veldig på det Dalland (2010) beskriver som kvalitativ observasjon, siden det i bunn og grunn også handler om det totale bilde.

Valget av å gjøre deltagende observasjon i feltarbeidet, sammen med intervjuet, var for å berike og øke kvaliteten på intervjuet, og å observere interaksjonen som Krumsvik (2014) påpeker kan være viktig i kvalitative intervjuer. Metoden gir en bedre innlevelse på, og kjennskap til forskningsfeltet – som skaper en så virkelighetsnær forståelse som mulig. Noe metodene som ikke baseres på samhandlingen mellom meg som forsker og deltakerne gjør. I denne settingen er vi på tur og det gjøres observasjon av kroppsspråk, reaksjoner gjennom de lydbildene vi beveger oss i, og opplever underveis i intervjuet, som er relativt naturlige. I det naturlige legger jeg at vi er i naturens rom, vi er på tur. Det gjør at jeg som forsker kan tolke det som sies i en bedre setting enn ved kun et intervju som gjøres i et nøytralt og flatt rom (Fangen, 2010; Kvale & Brinkmann, 2015). Dette underbygges også av Max Van Manen, professor og fenomenologisk forfatter, der han fremhever denne nærheten, og fjerner eller forminsker avstanden mellom informantene og meg. Ved at vi selv er så deltagende i prosessen får vi dermed frem det en fenomenologisk tilnærming har til hensikt å få innsikt i, altså livsverdenen til de menneskene som har en relevant erfaring for prosjektets tema. Med begrepet livsverden siktes det til slik vi ser og lever i verden – forut for vurderinger og refleksjoner rundt den (VanManen, 1990). Gjennom feltarbeidet har observasjoner omkring kroppsspråk, ansiktsuttrykk og toneleie vært med på å forstå informantene bedre, hva som virkelig var viktig og hva som påvirket de -om det var svaret de ga, lydene de hørte eller det de så rundt seg. Det å være i en slik situasjon hvor fenomenet er til stede, i mitt feltarbeid eksempelvis ulike lydbilder, påpeker Dalland (2017) som viktig, og bør være til stede i en observasjonssituasjon. Det samme som Fangen (2010) også kaller for deltagende eller beskrives som «innside». Dalland (2017) skriver også at det er viktig å vite på forhånd hva du skal se etter, da det kan være vanskelig å få med seg alt. Jeg valgte ut spesielle steder underveis på turen hvor det var tydelige forandringer i lydbildet. Områdene disse endringene gjorde seg til kjenne var et lite stykke fra hverandre, slik at lydbildene i mindre grad skulle skli over i hverandre. Første punkt på selve turen inneholdt en trafikkert vei. Denne veien lå veldig nære, og all trafikk kunne observeres i lydbildet. Deretter gikk

turen gradvis over i et område hvor lyden fra trafikken ble skjermet av naturlige høydedrag og vi beveget oss over i mer roligere omgivelser hvor de naturlige lydene som vind, fuglekvisper og fottrinnene våre preget lydbilde, foruten om samtalen som foregikk. Turen gikk så videre ned i et dallignende føre, med mål om å komme inn i et lydbilde som var svært preget av elvesus og fossefall. Dette lydbilde kom, for flere, brått på grunnnet terrenget som skjermet oss relativt godt før man sto «midt oppe i det». Helt i starten og på slutten av etappen ved elva var det et konstant sus, men det gikk fint å ha en dialog. Dette ble derimot vanskeligere i et parti på et par hundre meter, hvor stien gikk tett på elva og strømmen var stri i tillegg til at vi passerte et fossefall. Dette området var spesielt interessant, da flere enten sluttet kommunikasjonen eller i større grad stoppet opp for å snakke. Det siste lydbildet jeg valgte å ha ekstra fokus på var i område hvor vi satte oss ned, drakk kaffe og snakket omkring temaet og hvor jeg fikk svar på alle mine spørsmål. Her var vi tilbake til å kunne høre innslag av trafikken vi møtte i første lydbilde, uten at denne var til stede i den samme grad. Området hadde også en svak sus fra elva i bakgrunnen uten at dette var sjenerende. Det var enkelt å høre fuglenes kvitrende tilstedeværelse i det hele. Samtlige intervjuer bar preg av en god og rolig atmosfære og tillit, jamfør det Wibeck (2010) påpeker som viktig.

3.4 Fokusgrupper

En fokusgruppe kan i noen grad ligne på gruppeintervju, noe som i min benyttelse med en gang kan trekkes i begge retninger. Det som gjør at min bruk faller under betegnelsen fokusgrupper er fordi det er en samhandling mellom intervjupersonene og meg som intervjuer, men det er jeg som styrer tema, dette er også ett emne, og det er spørsmål vi går igjennom. I Halkier (2010) sin oppfattelse av hva fokusgrupper er, og som hun sier å dele med David Morgans, beskrives disse gruppene som en metode hvor samhandlingen mellom personene skaper data om det emnet intervjueren har fastsatt. Det er denne samhandlingen mellom personer og mitt styrende emne som gjør at fokusgrupper er et viktig verktøy i innsamling av data omkring stillhetens betydning. Gruppene er også med på å synliggjøre såkalt taus kunnskap fordi de får muligheten til å sette ord på tanker og føler, og blir «tvunget» til å eksplisitt forklare den tause kunnskapen de har omkring temaet. Det å få frem denne dataen fra en gruppe mennesker, innenfor retningene som forklares senere, gjør at fokusgrupper er meget godt egnet til mitt formål. Wibeck (2010) påpeker også at det er viktig at det i en slik setting ikke føles som en tvang for informantene å gi fra seg personlige meninger som kan

oppleves, i en eller annen form, som krenkende. Dette forsøker jeg å gjøre ufarlig ved å skape tillitt mellom meg og informantene.

3.4.1 Utvalg og antall informanter

Utvalget består av fjorten personer som faller innenfor ulike grupper som representerer hver sin retning. Disse fokusgruppene representerer de som driver med friluftsliv profesjonelt, de som driver primærnæring, ungdom og unge mellom 18 og 30 år og de som på hobbybasis utøver jakt og fiske. Disse gruppene kan, etter mitt skjønn, gi et godt utvalg av mennesker som kan gi relevant informasjon rundt fenomenet jeg ønsker å undersøke (Malterud, 2013)

De som i min oppgave havner innenfor fokusgruppen «friluftsliv profesjonelt» representerer mennesker som daglig jobber med friluftslivtematikk, eksempelvis guider, friluftslivpedagoger eller personer som jobber med nevnte tematikk innenfor byråkratiske stillinger. Gruppen «primærnæring» innbefatter her hovedsakelig de som på et eller annet vis dyrker og/eller utnytter jord og/eller natur som grunnlag for å fremstille råvarer. Herunder kunne det også vært naturlig å samle de som utøver jakt og fiske, men jeg har valgt å ha de i en egen gruppe med tilleggskravet om at dette gjøres på hobbybasis og ikke som næringsvirksomhet. Dette fordi det i dagens samfunn er en stor gruppe mennesker som faller under nettopp denne kategorien. Den siste gruppen jeg har fokus på i denne oppgaven er ungdom, og unge mellom 18 og 30 år, som har friluftslivrelevante fag fra videregående skole eller annen nærliggende utdanning. De som eventuelt har høyere utdanning som kvalifiserer for innpass i gruppen for de som utøver friluftsliv profesjonelt vil i dette tilfelle ikke falle under kategorien for ungdom og unge, selv om alderen og friluftslivrelevante fag passer. Dette er gjort av hensyn for å treffe et bredere utvalg av informanter som ikke nødvendigvis har samme nære tilknytningen til friluftslivet i hverdagen. Gruppene kan bære preg av å være berørt av temaene som tas opp i noen. Primærnæring og jakt og fiske har muligens en større tilknytning til landet enn den har til byen, og kan dermed påvirke resultatene i retning av et bygdeperspektiv og i større grad tale for disse. På en annen side kan dette være med på å forsterke den lokale tilhørighetens meninger. Dette trenger ikke være noen utfordring, men et poeng som kan være greit å ha i bakhodet. Utvalget består også av menn og kvinner, med et lite flertall av kvinner totalt sett. De respektive gruppene har både kvinner og menn som representanter. Dette er forsøkt å imøtekomme en jevn fordeling, så godt det lot seg gjøre, ut ifra tilgjengelige informanter.

3.4.2 Gjennomføring

Gjennomføringen av turene og de som deltok var basert på opplysninger jeg fikk da kontakten ble opprettet. Med bakgrunn i deres situasjon, deres hobby og/eller arbeidssituasjon falt valget deretter slik at det i minst mulig grad skulle påvirke blant annet gruppedynamikken på turene og at antallet representanter i hver fokusgruppe skulle være tilfredsstillende. Det var også gjort valg ut ifra logistikken. Informantene som var med hadde også et jobb- og privatliv som måtte tas hensyn til og det var derfor ikke alltid mulig å gjennomføre turene på alle tidspunkter, så dette var også et moment som måtte passe inn i organiseringen.

3.5 Intervju

Jeg var på intervjuturen interessert i å få tak i informantenes syn, mening og opplevelse av stillhet i naturen – hvor verdifull den var for dem. Her var det naturlig å falle ned på et kvalitativt forskningsintervju som et semistrukturert intervju slik at informantene selv kunne fortelle og dele av sine synspunkter, siden denne metoden legger vekt på en fortolkende tilnærming – som igjen bygger på fenomenologien og hermeneutikken (Kvale & Brinkmann, 2015). Når man gjennomfører et slikt semistrukturert intervju lager man en intervjuguide¹⁰ på forhånd som er utgangspunktet for samtalen, en huskelapp rettere sagt, siden det varierer fra intervju til intervju hvilken rekkefølge ting kommer i. Det som er viktig i en intervjusituasjon er å være klar over at det skapes en slags makt hos meg som intervjuer, som igjen kan skape uro og usikkerhet hos informant(e) slik at de ikke forteller det de egentlig vil. Dette spesielt siden det kommer frem politiske meninger og standpunkt underveis. For å unngå dette er det viktig å imøtekomme informantene på en god måte slik Kvale og Brinkmann (2015) skriver. På samme måte som jeg henviste til Wibeck (2010) om fokusgrupper. Disse hensynene er gjennomgående for alle mine metoder i dette arbeidet.

Under mine intervjuer ble alle informantene tildelt et bilde, for så å skulle fortelle hva de så. Jeg ønsket å gjøre dette for å se på svarene som ble gitt, og kanskje fange opp noen tanker uten at jeg stilte annet spørsmål enn hva de så. Dette kan knyttes opp mot semiotikk, læren om tegn, og her hvordan bilde de får se kan skape en mening. Grunnleggeren av semiotikken antas å være Peirce og han deler tegn inn i tre typer -ikon, indeks og symbol. Jeg knytter mitt bilde opp mot den typen han

¹⁰ Intervjuguiden ligger vedlagt oppgaven som vedlegg nummer to.

kalte indeks, fordi bildet viser en vei og skogsområde. Dette fordi informantene mine har kjennskap til sammenhengene i bildet (Kjørup, 2006). Jeg synes derfor det var interessant å se om forventinger til turen og selve temaet, og selve samtalen kunne gi noen utslag på hva de så i bildet og dermed kunne vekke meninger og verdier som ellers ikke ble formidlet. Jeg valgte også å vise de bildet helt til slutt for ikke å farge intervjuet på forhånd, og for å gi informantene tid til å reflektere rundt andre spørsmål i forkant.

3.5.1 Området vi er i

Området vi var i er også valgt med bakgrunn i at det var egnet for intervjuer. Turen var ikke spesielt krevende, men den gikk i delvis ujevnt terreng slik at turen foregikk i rolig tempo. Dette for å kunne holde samtalen i gang underveis, informantene skulle ha et så godt utgangspunkt som mulig for å kunne ta inn, oppfatte og reflektere rundt lydbildene vi beveget oss igjennom. Etter selve turen ble stedet for hvor vi skulle snakke mer og dypere omkring temaet valgt for å få et relativt rolig lydbilde slik at det ikke ble konstante forstyrrelser. Stedet hadde likevel nærhet til blant annet sidevei og hovedvei, kulturområde med stinettverk og naturlige lyder fra trær, fugler og vann. Dette for å kunne få høre flere typer lyder underveis i intervjuene, som naturlig dukket opp.

3.6 Systematisering og analyse av innsamlet datamateriale

For å kunne benytte meg av datamaterialet jeg samlet under feltarbeidet mitt har det vært nødvendig å bearbeide de ulike delene for å kunne se det helhetlige bilde, individuelt og som grupper. Intervjuene ble transkribert ordrett, og som Dalland (2017) skriver forsvinner momenter og nyanser i dette arbeidet. For å etterstrebe et så fullstendig bilde som mulig påpeker han at feltnotater er en viktig støtte. Dette har jeg også tatt underveis, også på turen, for å kunne ha et godt grunnlag for å tolke den helhetlige situasjonen, stemningen og bilde som gjerne utspiller mer enn selve ordene i svarene. For å supplere notatene og intervjuet på en best mulig måte valgte jeg, i tillegg å filme intervjuet. Dette for å kunne tolke kroppsspråk i ettertid, som ikke kommer frem ved hjelp av en opptaker som ligger på bordet. I arbeidet etterpå har dette vært til stor hjelp for å forstå og å kunne tolke svarene mest mulig korrekt. Om personen nikker på hode, river seg i håret eller gir voldsomt uttrykk for sinne i sitt kroppsspråk var umulig å få med på et lydopptak. Mine feltnotater kunne, til dels, plukket opp dette. Men det vil da være min oppfattelse i øyeblikket og kunne dermed ikke kikk på i ettertid om noe var usikkert. Å få en oversikt som kunne ses på flere ganger,

om nødvendig, var viktig for kvaliteten. Siden jeg også måtte være delaktig i samtalen kunne notatene mine være for ufullstendige til å kunne beskrive hele situasjonen. Intervjuene ble transkribert, filmen omgjort til notater i sammenheng med intervjuene slik at situasjonen kunne oppfattes på best mulig måte.

De ferdige transkriberte intervjuene ble så kodet for å ikke kunne identifisere informantene. Tallkodene ble også fargekodelt for å kunne systematisere hvilke svar som tilhørte de ulike fokusgruppene. Og derav ble det mulig å se på svarene isolert og se om det var sammenhenger innenfor gruppene, og om gruppene skilte seg fra hverandre på noen måte. Det var spesielt viktig å kunne finne hva slags verdier informantene ga uttrykk for og få en oversikt over dette i svar, reaksjoner, stemmebruk og øvrig kroppsspråk. For å skape en oversiktighet i materialet ble svarene fra informantene tematisert slik at det ble enkelt å se og sammenligne svarene jamfør Dallands (2017) avsnitt om tematisk bearbeiding, hvor essensen er at svarene analyseres og systematiseres til temaene jamfør intervjuguiden. Eventuelle nye spørsmål settes her inn i analysen. På denne måten ble det også enklere å kunne trekke sammenhenger mellom temaene og teorien slik at oppgavens problemstilling kunne besvares.

Det var også nødvendig å gjøre en slags analyse eller diskursanalyse av offentlige dokumenter og skriftlige uttalelser eller andre skriv fra organisasjoner for å finne og trekke frem verdiene som de representerer eller peker på. Det var i dette arbeidet nødvendig å lese en del dokumenter, også multimodale, for deretter å merke av det som var av betydning, jamfør det Skrede (2017) også skriver. Dokumentene skulle også kunne brukes opp mot oppgavens problemstillinger som ble presentert i kapittel 2.

3.7 Validitet, reliabilitet og etikk i forskningen

For gjennomføringen av dette prosjektet er retningslinjene, som er utarbeidet av De nasjonale forskningsetiske komiteene (2016), lagt til grunn og er ivaretatt gjennom og i prosjektet som blant annet punktet med å melde forskningsprosjektet til NSD. Punktet er ivaretatt med godkjenning for gjennomføring av prosjektet¹¹.

¹¹ Godkjenningen kan leses i sin helhet i vedlegg 3.

Ordene, validitet og reliabilitet, benytter vi i den hensikt for å fortelle eller vise til kvaliteten på forskningsprosessen vår. Om forskningen er troverdig og om den er pålitelig knyttes til det første ordet – validitet. Mens reliabiliteten handler om forskningen er relevant og gyldig, skriver Jacobsen (2015). I forskningsoppgaven bruker jeg disse for å se på forskningsprosessen min, metodene som jeg bruker og den empiriske analysen med et kritisk blikk.

Mine spørsmål og hvordan jeg som intervjuer stiller dem, samt hvorvidt min empati omkring forskningstemaet overføres til personene, kan dermed påvirke informantenes respons i svar og atferd (Fog, 2004; Wibeck, 2010). Det vil, naturlig nok, dukke opp et spørsmål om hvorvidt svarene til informantene vil kunne gjenspeile deres faktiske meninger. Eller vil intervjusituasjonen framprovosere feilaktige eller påvirkede svar grunnet dens situasjonsbestemmende karakter (Peräkylä, 2011). Dette er forhold som vi kan spørre oss om en kritisk leser vil stille seg, og det handler om i hvilken grad empirien er troverdig og pålitelig, altså reliabiliteten til oppgaven. Vil en annen forsker fått de samme resultatene, med samme metodebruk og innenfor den samme konteksten (Wibeck, 2010). I de tilfeller det var flere informanter med på turen var det viktig å ivareta alle parter. Det vil her være snakk om at alle meninger skal være akseptable, mellom informantene og meg, og informantene imellom. Dette var informasjon som ble formidlet til alle, samt at de forut, og repetert underveis, ble informert om at ingen spørsmål hadde noe annet fasitsvar enn det informantene selv satt på -uttrykt i sine meninger og synspunkter. Og som Thagaard (2018) skriver vil det ikke være etisk forsvarlig dersom informantens forståelse av sin situasjon bli provosert av meg, som forsker, herunder verdisyn.

Bruken av fokusgrupper kan være en fordel, men også en ulempe. Det vil her være veldig fint for å kunne produsere data omkring informantenes fortolkning omkring oppgavens tema. Det er derimot ikke sikkert de involverte får frem alt de ønsker å si i samvær med andre. Derfor bruker jeg en kombinasjon. De er i grupper, men intervjuene gjennomføres i små grupper eller individuelt, selv om de i det store bilde representerer ulike grupper. En fare for at alle perspektiver ikke kommer frem er til stede i grupper, man får ikke fulgt opp godt nok de uklare fortolkningene. Jeg har derfor prøvd å sette sammen personer som har et godt utgangspunkt for å passe sammen, på bakgrunn av samtaler på forhånd. Dette, sammen med logistikken, kan påvirke effekten av fokusgruppen fordi det sosiale kan spille inn i form av for lite/mye samspill og dermed kan svarene påvirkes. Jeg har

også valgt andre metoder, eller data i tillegg for å kunne se om det som kommer frem er representativt og at flere tilkjenner samme fortolkning og dimensjon av fenomenet stillhet (Halkier, 2010). Intervjuene / fokusgruppene suppleres blant annet med uttalelser fra organisasjoner, undersøkelser og annen forskning, og mennesker som uttrykker meninger og følelser i form av dikt, annen litteratur og bilder. Dette øker dermed gyldigheten fordi de ulike metodene utfyller hverandre og vi får mer kunnskap omkring fenomenet (Barbour, 2007; Silverman, 2006). Det at fokusgrupper er litt mer frie, selv om temaet er satt, sier Wibeck (2010) også er mer etisk riktig, kontra intervjusituasjoner som i høyere grad er styrte. Videre skriver Wibeck at det er viktig at informantene forsikres om at de blir holdt anonyme og ikke kan identifiseres. Dalland (2017) påpeker også det samme og at taushetsplikten er viktig. De informantene jeg har hatt med på en intervju- og tursituasjon har skrevet under på et samtykke, som når som helst kunne trekkes tilbake om de ønsket dette. Her ble de også opplyst om at intervju og tur kunne bli gjennomført i små grupper. De som ønsket fikk selvfølgelig lov å gjennomføre turen uten andre deltakere.

Et annet viktig poeng som kommer opp i forbindelse med mine intervju-turer er hvorvidt svarene fra informantene er valide. Altså om de som intervjues gir sin faktiske mening, om det er gruppepress, eller de forsterker sine meninger og synspunkter. Dette vil kunne være med å svekke dataene som benyttes i oppgaven, fordi de også kan tolkes feil (Wibeck, 2010). Igjen forsøker jeg å bygge oppunder informantenes meninger, med hverandre og hva andre har uttrykt for å få større troverdighet om det som deles og ytres – er det flere som mener det samme, eller er det en enkeltuttalelse som derav ikke står like støtt.

Som med intervjuer og fokusgrupper møter man også utfordringer i bruken av observasjon som metode. Det er noen punkter Dalland (2017) trekker frem som kan påvirke resultatet. Det første er mottakelighet, hvorvidt vi er i stand til å motta data gjennom sansene våre. På turen var hørsel og syn svært viktig. Han påpeker at vi må prøve å forberede oss best mulig mentalt for å være skjerpet i situasjonen. Tiltak her var at jeg valgte ut de spesielle stedene hvor det var mest naturlig at det kunne komme reaksjoner. Ofte stoppet informantene opp og poengterte dette veldig naturlig. Andre sa eller gjorde ikke noe spesielt ut av øyeblikket, men kommenterte det i ettertid under intervjuet. Jeg presenterte turen for de på forhånd, at vi skulle igjennom noen lydbilder. Dette kan i noen grad påvirke responsen på den måten at de er mer bevisst. Men jeg valgte å opplyse om dette

for å, muligens, få frem tankene, følelsene og reaksjonene. Observasjonen er kun brukt som et supplement og danner ikke alene hovedkilden til datamateriale, men kan hjelpe meg i å forstå informantenes meninger.

Førsteintrykket vårt trekker også Dalland frem som viktig. Og det vil selvfølgelig være vesentlig i arbeidet mitt, jamfør det å respektere og få tillit av informantene. Derimot er det ikke bare mitt førsteinntrykk som kan spille inn. Informantenes førsteinntrykk, eller sisteinntrykk kan også være med på å farge min oppfattelse av det hele. Det var derfor viktig for meg å notere fortløpende, inkludert reaksjoner eller annet jeg plukket opp. På turen er det også tatt lydopptak, som det også er gjort på selve intervjuet – hvor det også suppleres med video for å kunne se blant annet ansiktsuttrykk, som er gjort for å fange opp det jeg eventuelt går glipp av grunnet forstyrrelser.

4 Analyse og diskusjon

Du vil i dette kapittelet få lese og bli med inn i datamaterialet som ble produsert gjennom denne forskningsprosessen. Dette datamaterialet vil, i kombinasjon med det teoretiske kapittelet, danne grunnlaget for, og belyse min problemstilling. Underveis vil du kunne lese utdrag fra de transkriberte intervjuene og disse er markert ved at teksten har et innrykk for å tydeliggjøre informantenes meninger fra resten. Tallene som starter sitatene er der for å kunne skille hvem som sier hva, samtidig er tallet koblet til en bestemt fokusgruppe. For at du selv også skal kunne følge med fortløpende i teksten kan du i tabellen under se hvilke grupper og tall som er koblet sammen.

Fokusgruppe	Ungdom og unge mellom 18 og 30 år	Primærnæring	Friluftsliv profesjonelt	Jakt og fiske på hobbybasis
Nummer	3, 7, 8, 13	1, 2, 10	4, 5, 6, 11	9, 12, 14

Tabell 1 Koblinger mellom informanter og fokusgruppe

4.1 Friluftsliv – som arena og begrep.

«Opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse» er definisjonen av friluftsliv i Stortingsmelding 18-(2015-2016).

Gjennom min tolkning av denne definisjonen, og miljøforandring spesielt, leser jeg det egentlig som en betydning av at vi alle skal ha mulighet til å endre miljøet vårt, i den forstand at det hverdagslige miljøet skal kunne byttes ut med et annet miljø. Opphold i friluftslivet er forbundet med naturopplevelse. Hvis vi alle skal kunne oppleve dette, med forankring i det som står, vil det å fjerne friluftslivets områder som har et totalt, eller tilnærmet totalt, fravær av menneskeskapt støy kunne være i strid med definisjonen som kommer frem av stortingsmeldingen. For ja, de som lever i byen eller i områder som er støyutsatt vil den tilsiktede miljøforandringen inntreffe ved en reduksjon av det dagligdagse støyet. Men for en som lever og arbeider på landsbygda eller andre rurale strøk har kanskje ikke har den konstante og så høye støyen i hverdagen, slik de overnevnte har. Disse menneskene har vel også krav på å kunne få kjenne på den samme følelsen ved at miljøskifte, og her med tanke på lyd, også kan reduseres i det personen utøver friluftsliv på fritiden. En

naturopplevelse vil også nødvendigvis være ulik for hvem man snakker med, men da må vel alle tolkninger av naturopplevelse bli ivaretatt. Og akkurat denne forskjellen mellom mennesker i by og bygd kom frem under en av turene hvor det ble sagt:

11: Jeg tror det at da opplever.. Hvis du ser for deg en trapp liksom da. Så er du her når du bor i Oslo [peker langt ned på «trappa», som er lagd med hendene i luften] så går du opp to trinn så er du på fjellet. Men vi på bygda kanskje bor ett trinn høyere og da må vi litt lengre oppover trappa for å få den samme opplevelsen [viser i luften] eller samme forandringen.

Selv om dette sitatet kanskje står alene uten mer direkte støtte fra andre deltakere i mitt arbeid så synes jeg det var veldig interessant at det dukket opp, og spesielt innen den fokusgruppen som jobber profesjonelt med friluftsliv. Vedkommende møter veldig mange personer og tilbringer veldig mye tid utendørs i sitt arbeid og koblet også fort forventninger inn i samtalen vår, som kan være et poeng som vi senere også kommer mer inn på. Jamfør det som kommer frem i teorikapittelet om at lyd oppfattes forskjellig og er person og miljøavhengig, kan dette antyde en viss sammenheng mellom ulik tolkning av lyd hos bygdefolk kontra byfolk siden det dagligdagse miljøet rundt menneskene representeres av to ulike lydbilder.

Som det kommer frem i handlingsplan for friluftsliv ønsker de å rekruttere flere unge til friluftslivet (Klima- og miljødepartementet, 2018). Her biter jeg meg derimot merke i at tiltakene som presenteres stort sett er av materialistisk art. Noe som jeg stusser litt over. Ikke for at tiltakene nødvendigvis er feil, for det tror jeg ikke, men at det ikke er oppført noen tiltak som kan ses direkte i sammenheng med opplevelsesverdi. Eksempelvis vil lån av utstyr kunne indirekte være med å øke opplevelsesverdien fordi de får mulighet til for eksempel å låne et telt. Det jeg tenker på, med det direkte, er å oppleve stillheten. Hvorfor er ikke områder hvor man kan oppleve stillhet med som et tiltak? Vi kan, som jeg presenterte tidligere fra Natur- og miljøbarometeret, se at ungdom som oppsøker friluftslivet gjør nettopp dette for å oppleve ro og stillhet. Under tiltakene som er listet opp fremkommer det ingenting som omhandler slike områder – som ungdommen søker etter. Mulig dette er fordi de ikke ønsker å bruke tiltak for de som allerede benytter seg av friluftslivet, og ene og alene søker mot de som ikke kommer seg ut. Men det vil kunne være ringvirkninger her. Bli det satt fokus på dette så vil kanskje flere oppdage mulighetene. Vi kan se i den ene fokusgruppen

jeg hadde med på tur, som var unge under 30, at følgende svar kommer på hvorfor de oppsøker friluftslivet:

3: Ja, jeg kan jo egentlig skrive under på den. [her henviser 3 til hva 4 sa; «Det representerer pause i hverdagen. Det representerer en investering i velvære og mental helse, fysisk helse for den saks skyld»] Jeg MÅ ha det har jeg skjønt. Jeg har litt hektisk hverdag, litt utfordrende helse innimellom og egentlig å lade opp batteriene. Og slappe av. For liksom, stopper, alt liksom, stopper hverdagen når du går ut. Eller jeg gjør det. Det stopper opp litt også får jeg nullstilt alt sammen og lada opp igjen og roet ned alt som er av stress og ja. Mhm.

7: For å få ro i sjela. Jeg tenker i mitt tilfelle, har jobb og barn og skole og sånn så har det vært så veldig mye. Og i mitt tilfelle tenker jeg at det er hodet som blir slitent, ikke kroppen. Så selv om du har vært på en tredagerstur og er sliten, så, da er du sliten i kroppen, det på en måte å få unna tanker og sånn i hodet og bli sliten i kroppen. Ikke i hodet. For det er så mye å tenke på. Det er så mye som skjer, stress hele tiden hver dag hjemme liksom. Og å komme seg ut i skogen så kan man bruke kroppen, hode bare er der, og ser.

8: For min del så gir det påfyll i hverdagen. Det er godt å komme seg ut når man sitter så mye inne på lesesal og sånn. Slappe av rett og slett. Påfyll av energi. Påfyll av livsglede. Jeg vil si at jeg er mitt beste selv når jeg er ute i naturen. Jeg blir litt sånn deprimert av og til [ler]. Mhm.

13: Ja, for å stresse ned. For å være aktiv. For å få frisk luft. For å få sove, altså fordi du er aktiv og får frisk luft altså. Stresse ned etter jobb og diverse.

Det som går igjen hos informantene er den muligheten til å stresse ned, få påfyll, få ro, og egentlig kort oppsummert få et avbrekk fra hverdagen. Og avbrekket representerer, slik jeg tolker svarene, en slags flukt bort fra det lydbildet som hverdagen representerer.

Og nettopp dette, å komme seg unna stressfaktorer i urbane områder, underbygges av Mase et al. (2004). Min tolkning dit hen er nettopp fordi ord som stress og ro brukes av informantene, og også i beskrivelser ellers i intervjuene hvor stress kobles til høyt lyd- og

aktivitetsnivå i jobb. Et annet og ganske viktig punkt når vi sammenligner svarene fra ungdommen i Natur- og miljøbarometeret og svarene fra de unge jeg har hatt med på tur er hvordan spørsmålene og svarene presenteres. Natur- og miljøbarometeret er en spørreundersøkelse hvor de får alternativer de krysser av for, og dermed kun får oppgitt et overfladisk svar. Det jeg ønsket var å finne de underliggende verdiene, til blant annet dette svaret. Og som jeg nevnte først i avsnittet er det å stresse ned og fylle på ny energi fra en omgivelse som ikke gir stress, det mine unge informanter forteller meg. Det er her det begynner å bli veldig interessant, for dette kan forstås som de underliggende, og viktige, ubelyste, sannhetene som kommer frem i lyset og som jeg er på jakt etter.

Men det er ikke bare de unge som oppgir, det populært økende svaret, ro og stillhet i Natur- og miljøbarometeret. Av de andre informantene mine kommer det flere ulike svar frem i lyset på spørsmålet om hvorfor de oppsøker friluftslivet.

1: [tenker] Det er mange gode grunner...mmmm..nei, jeg tenker at det du..mm..vi pratet litt på det her på forhånd og stillhet er jo liksom nøkkelen, men stillheten kan defineres på mange måter. Ehm. Men det med å liksom komme unna, ehm, øøh, forventninger er jo en stor del av det for min del tror jeg. Har jo liksom, jeg har jo en full jobb og jeg har jo familie og det er jo alltid forventninger du skal innfri, forventninger om å være på jobb, gjøre en god jobb, mor og far forventer jeg skal komme innom på besøk, mange det er mange sånn ting i hverdagen. Og når jeg stikker ut i skogen så er det ingen andre forventninger enn de jeg har selv. [annen informant sier noe imellom]

Men jeg tror det har noe med det at behovet blant folk blir større og større fordi det er det er mer og mer ting som blir modernisert og tempoet øker hele tiden og det er liksom sånn at...travlere samfunnet blir, på en måte, jo større blir det behovet for å søke til skogs da.

2: Det tror jeg er medfødt, tror det ligger i genene. Å komme tilbake til nullpunktet. Så det kan være i den travle hverdagen så kan du gå tilbake til egentlig opphavet ditt på en måte. Du kommer tilbake til. Alt er modernisert, det er lyder over alt. Når du kommer til skogs så er du akkurat på samme nivå som forfedrene dine var og det før dem igjen å. Da er du, du nullstiller deg igjen på en måte. I hvert fall slik det er for min del. Det er jo egentlig et slik skrikende behov..ehh..trekker hele tiden, ja, det er..skal beskrive det i ord så er det egentlig

ganske vanskelig, men jeg tror jeg ville fungert dårlig hvis jeg ikke hadde hatt utmarka kan du si. Og noen har et større behov for å nullstille seg enn mange andre.

10: Ehm [tenker litt] Nei, hvorfor oppsøker man egentlig ting tenker jeg. Jeg tenker det er jo litt terapi, sitte ute, å bare være til liksom. Ikke drive med noe annet. Så er det jo sunt da, og sosialt hvis man får med seg flere. Er det noe mer å få sagt egentlig. Nei, det er jo fint for helsa og komme seg ut i frisk luft da. Røre litt på seg og. Ja. Det er jo godt for kropp OG sjel. Nei for min del er det bare det å trekke frisk luft da. Og ikke kjenne på, liksom, alt stresset som er i hverdagen. For mange liksom. Det å bare kunne sette seg ute, i skogen, ehm, ja, være deg selv.

Disse tankene kommer fra de som går inn under kategorien primærnærings. Og ved første øyekast gir svarene et noenlunde likt budskap. Det er hverdagens økende trykk fra omgivelsene som er den røde tråden, med dens forventninger, økende tempo og mer lyd, og stressfaktoren som følges totalsummen. Om vi ser litt nærmere på svarene ser vi at nummer 2 trekker frem det genetiske, forfedre og å finne tilbake til nullpunktet. Dette var en uttalelse som muligens kan ses i sammenheng med hvordan byene og forstaden var tenkt før i tiden, og som ble mer og mer visket ut med tiden, slik jeg fortalte i teorikapitlet. Så tanken det var bygd på med å kunne trekke seg tilbake etter endt arbeidsdag var kanskje ikke helt på jordet.

For gruppen med de som bedriver friluftsliv profesjonelt kom disse refleksjonene og svarene frem;

4: Det representerer pause i hverdagen. Det representerer en investering i velvære og mental helse, fysisk helse for den saks skyld. Det gjør noe godt.

5: Når jeg går langt så, [...] så er det fire ting. Det er natur, det er kultur, det er det å bruke kroppen og mestre, og at det fungerer, også er det det religiøse, det er også en del av det. Livet i naturen og den biten der. Så da er det alt for meg. Gått mye av Pilgrims-rutene i Norge, og da går jeg ei uke av gangen. Og da er poenget å gå alene. Altså for meg er poenget å gå alene. Og ikke snakke. Så å bare være. Det er også en del av stillheten, det å ikke snakke med noen. Å være i naturen og bare være alene.

5: [...] Du bare er!

5: Ja. Nei det er begge deler for meg. Det er også i hverdagen. Det er kjempeviktig i hverdagen også. Ukesturen er på sommeren en gang i året liksom. Men den der i hverdagen er jo, som du sier, klare hode og bare. Men da kan jeg ikke gå og snakke med noen, da må jeg være alene.

6: Det å nyte ingen ting, sier jeg til barna. Det å være stille. Du bare er stille, du bare nyter ingen ting. Ikke være noe mer enn det som er der og da.

6: Jeg er nok, jeg er ikke av de som er på langtur. Jeg er nok mer der på nærmiljø. Altså dette med de kortreiste turene. Nyte og oppleve det vi har rundt oss i nærområdet. Jeg har også tre unger som krever sitt, men de er nok nesten mer opptatt av stillheten enn det jeg er. De er jo alltid med, på turer. Og jeg synes det er veldig viktig å lære ungene i dag, altså, å nyte ingen ting. Og ta seg en pause og koble av fra dagens samfunn som er så strukturert. Altså ungene blir jo utslitt og utbrent før de er 15 år. Blitt mer oppmerksom på det de senere årene siden jeg har en unge som er høysensitiv og ikke takler så mye inntrykk, sanseintrykk og sansestimuli. Og han er tolv år og bor ute. Han reiser på turer alene. For han har lært seg det at stillheten er gull verdt ellers koker det over også smeller det. Mørkredd som søren, men ligger ute.

11: [...] jeg bruker veldig mye tid på og som gir meg både alenetid, for det kjenner jeg på at jeg trenger, ganske jevnt egentlig for å lade batterier. Så har det jo vært en form for fysisk aktivitet, altså treningselementet i det å. Ehm. [...] Men det er å oppleve og å lade batteriene rett og slett. Og spesielt disse overnattingsturene, da er det liksom, jeg merker det veldig godt, jeg pakker sekken også tar jeg bilen, også parkerer jeg. Så tar jeg på meg sekken også går jeg inn i skogen, og da kjenner jeg aldeles som jeg på en måte bare [puster ut og senker skuldrene] puster jeg. Har ingen forklaring på det egentlig, men da bare slapper jeg av, da er det bare meg. Best egentlig også hvis det ikke er mobildekning å. For da er det ingen som får tak i meg. [ler]

[...]

11: Men treningssenter ja, men det gir meg ikke den mentale treningen som friluftslivet gjør. Forskjell på det. Så jeg må ha litt, ja den roen som jeg får da.

[...]

11: Jeg har jo diskutert det her med å være på tur alene med mange. At det, spesielt ei venninne. Vi har, tror det har vært seks somrer, vi har en sånn firedagerstur et sted i fjellheimen sammen. Og da har vi rukket å prate en del om dette her. Og da er det jo sånn at hun sier «jammen jeg må jo ha med meg noen, så at jeg har noen å dele opplevelsen med, der og da, og noen å prate med og noen å si å så fint til» Men jeg vil gjerne ha begge deler. Når jeg har vært mange ganger på tur alene så synes jeg det er ålreit at det er med noen. Men hvis jeg er mye sammen med andre, så føler jeg behov for «nei nå har jeg lyst til å dra på tur alene». Altså. Jeg liker den stillheten, eller den at jeg kan velge å ha det stille da i alle fall. Mhm. Og at jeg da hører elva er liksom den lyden som er eller fuglekvisper, eller vind, eller et eller annet.

[...]

11: Nei når jeg fikk forklart det der med indre og ytre ro så fikk jeg sakt det som er viktig med friluftslivet mitt da. At det handler både om at det er stille rundt meg, men og at jeg skaper en inne i med da, ikke sant. Det er jo det som gir rekreasjon, for meg da.

Som på de andre kommer det også frem her at det handler om å få en pause i hverdagen. Det kommer også frem, som også mellom linjene betyr pause, at fravær av mennesker er nødvendig i møte med naturen. Selv om nummer 6 i stor grad trekker frem familie er svaret å oppleve ingenting. Som også i bunn og grunn inkluderer å fjerne det dagligdagse, maset, som pekes på av de andre. Det som kanskje skiller seg litt, i alle fall uttrykksmessig, ut i denne gruppen er det 5 sier omkring det religiøse. Som forklares med livet i naturen. Som egentlig kan forstås som i de dype røttene friluftstradisjonen har i Norge, jamfør (Meld. St 18 (2015-2016) 2020).

For den siste gruppen, de som driver med jakt og fiske på hybbybasis er også det å koble av fra hverdagen viktig. Men det kommer også flere nye begrunnelser.

9: Ja, det er vel.. Jeg vil heller svare arv og miljø jeg.

Sånn blanding av mystikk og romantikk. Selvsagt dette hører jo med. Det gjør jo det. Også stillheten er jo fravær av støy da. Det er jo lyder. Selvsagt.

12: Ja. Ehm. Fordi at det, jeg liker å være ute. Jeg liker å bruke skrotten. Har gjennom, jeg er jo interessert i det, må jeg jo si, men det. Jeg jobber i en jobb hvor jeg har til tider hatt

mye kontakt med folk, i jobben, det er mye folk til enhver tid. Da er det noe med å, også komme seg ut og lande. Ehm. Få luft til hode rett og slett. Det der med å komme hjem etter jobb også, å kjenne på verdien av bare å tusle seg en tur i stede for å gjøre noe annet. For da blir du ikke gående å tenke på det du har hatt på arbeid hele dagen. Det er enklere å bli kvitt sånne saker som kan forfølge deg hele døgnet da. Ja. Tror hodet vårt har godt av den fritid. Og ikke tenke på alt mulig hele tiden. Så det å kjenne på at man klarer å slappe av på en annen måte og klarer å fokusere på detaljer eller lyder, eller skulle være heldig å se et dyr eller om man plukker bær eller sopp.

12: For meg blir friluftslivet mer rekreasjon. Altså komme seg igjen. Det å ta en lang gåtur eller lang skitur er for meg mer rekreasjon enn det er trening fordi den treningen gjør jeg på andre arenaer.

14: Det betyr jo liksom alt da. [ler] For det er så utrolig mye man kan oppleve bare man går ut av døra. Både det venta og det uventede liksom. Det er alltid noe uventet som dukker opp på tur. Mhm. Samme hvordan været er å. Også er det jo..det blir jo alltid en bra tur. Du angrer jo aldri på at du har gått ut [ler]. Det har kommet liksom sigene [tenker] med alderen også. Jeg ble jo godt over tjue, og kanskje nærmere tretti før jeg virkelig skjønnte at friluftsliv var jo virkelig det jeg ville holde på med mer og mer da. Mhm. Du skjønner at det gir deg ganske mye.

Jeg biter meg merke i at en opplevelsesverdi kommer mer til syne hos denne gruppen. Dette fordi nummer 9 trekker frem mystikk og romantikk, og nummer 14 sier at det er så mye å oppleve, og kanskje spesielt det som er uventet. For dette kan kanskje være en sammenheng med 9 sin mystikk. Dog ligger det nok mer bak ordet mystikk, hvis man kan tolke språksammenhengen, kroppsspråk og tilstedeværelsen da svaret ble gitt. Nummer 12 trekker også frem det å kunne legge merke til detaljer eller oppleve det å se et dyr, som også kan tolkes som en uventet opplevelse eller mystisk fordi de ville dyrene ikke nødvendigvis er noe som man alltid ser og opplever og detaljer i naturen i seg selv kan være mystiske, og romantiske sådan. Ut over det trekker også 12 frem følgende;

12: Det [tenker]. Går du lenge nok så kommer det kanskje litt av seg selv. Eller så må du nok..du må klare å lande. Og tørre å koble deg vekk. Ehm. Legge vekk sosiale medier, alle andre. Tror kanskje det kan være den største utfordringen for mange i dag, fordi vi er redde

for å gå glipp av noe. Men det er å tørre å være bare alene. Og det er mer enn nok, faktisk. Bare sitte rolig. Se på et bål for den saks skyld. Bål og vann er fine ting når du skal lande. [ler] Da er jeg fornøyd. Har jeg bål og vann er jeg liksom fornøyd da. Også helst i skogen. Eller på en topp da. [tenker en stund] Du må ha litt mot til å gjøre det. Til å tørre å koble deg av resten av verden og tenke at jeg kommer ikke til å gå glipp av en dritt faktisk. For jeg tror det er det som er et press på mange i dag. At de på en måte, får ikke med seg det som skjer. Ja.

Det å tørre å gi slipp, tørre å være i stillheten. Og h*n trekker også inn det med at vi kanskje er redde for å gå glipp av noe, kanskje fordi vi er så vandt til ytre stimuli.

Så for denne gruppen, om vi ser svarene i det totale, er ikke det å komme bort fra hverdagen like fremskridende som hos de andre og trekker i større grad frem opplevelsesverdi i mine øyne. Om det kan ha sammenheng med at disse menneskene bruker fritiden på jakt og fiske, og derfor er ekstra opptatt av det mystiske i form av om det kommer noe bytte de kan skyte eller om det napper på kroken under fiske, er uvisst, men langt fra en utenkelig sammenheng.

4.2 Stillheten

Stillhet er et ord, eller begrep som er relativt vanskelig å kunne finne en definisjon på som dekker enhver persons oppfattelse av ordet. Det er, som Bechtel & Churhman (2002) skriver om lyd, opp til hver enkelt å definere. Det kan være som Børli uttrykker det, slik jeg refererte til i starten på oppgaven, at stillhet aldri har et totalt fravær av lyd. For å bruke dB til å måle stillhet blir ikke presist nok. Det er, som jeg sier lengre opp, avhengig av situasjon. Måkeskrik eller brøl fra en hjort kan ha høyere dB enn en bil på tomgang. Da er det situasjonsbilde som bestemmer om det er stillhet av verdi utover fysisk skade på for eksempel hørsel. Slik nummer 1 er inne på;

1: Nei, jeg tenker..du kan tenke rent desibelnivå da og sånn sett er det ikke stille i naturen. Det er lyder over alt! Ehm, men likevel så opplever jeg det som stillhet – det har vel med det at det ikke er noen menneskeskapte, du hører ikke traileren suse forbi deg. [...] tilbake til røttene på en måte da. At du har de lydene som er naturlig å ha rundt deg. Du har ikke den ytre påvirkningen i form av motordur og sånne ting da. Og det gir meg en opplevelse av stillhet iallfall. [...] det er jo en del av stillhet tenker jeg, det er og det visuelle

Men hvilke lyder som oppfattes som stillhet, eller hva som faktisk er stillhet har jeg derfor spurt mine informanter om. Fordi dette er en viktig brikke i det store bilde for å kunne forstå hvor viktig den er i møte med utøvelsen av friluftsliv. Og som nummer 1 nevner i sitatet over trekker flere inn det visuelle bilde som en vurdering man gjør om noe oppleves som stille, slik lyden kommer til uttrykk i hjernen vår slik jeg beskriver i teorikapittelet. Dette er også funn som Merchan et al. (2014) gjorde. For øvrig er det de naturlige lydene som er enstydige som det viktigste å trekke frem som «tillatt lyd» i det som er stille, fraværet av uønsket lyd. Fraværet av larm fra bygda blir også sagt, som også gir mening med tanke på hvorfor de oppsøkte friluftslivet.

Det er likevel noen ting som trekkes inn og som kan ses i sammenheng med de ulike typene av lyd, urban lyd, kulturell lyd og naturlig lyd. Sistnevnte er jo det jeg skrev i forrige avsnitt, sammen med urban lyd som her forstås som at stillheten er fraværet av den. Den kulturelle lyden kan jo også være så mangt, men det er spesielt nummer 10 som kobler dette tydelig.

10: Stille det er skogens naturlige lyder. Synes jeg. Alle dyr, at det blåser litt, at du hører bekkene, [tenker] og særlig, altså for meg og skog da, er jo setre, der du hører bjelleklangen fra kua og sånn.

Seter er en stor del av det som kan anses som kulturell lyd, i alle fall anser jeg seter som kultur siden seterdrift anses som viktig naturområde – kulturlandskapet. Nummer 13 nevner også seter med dyr noe som er forventet om man oppsøker slike områder og derfor ikke har samme negative oppfatning som lyden av knott, som derfor ikke faller innenfor stillhetsdefinisjonen til vedkommende. Videre sa også samme person at stillhet var; «Det er stillhet i hode, og tanker. Ikke bare den der at det er stille rundt deg, for det kan være tusen lyder også kan du oppleve stillhet.» Som passer fint inn med det Erling Kagge skriver i boken, som forklart tidligere, om å skape seg en stillhet selv med ulike lyder og varierende lydnivå rundt seg. Nummer 2 trekker også inn noe som kanskje også handler om ro i hodet, på denne måten; «Men i dag så skjer det noe hele tiden, det elektriske dupperditter som avgir ett eller annet hele tiden. Som fanger oppmerksomhet og ja». Så stillheten kan være så mangt, men som 10 beskriver i sitatet over er disse naturlige lydene det som i all hovedsak representerer stillheten, men legger også til noe mer når vi kommer inn på den indre roen, og hva som kanskje er viktig for å dra ut mest mulig utbytte av den;

10: Ehm, jeg kan ha en tidsbegrensning på ting, men da må den være noen timer da i hvertfall. Også må jeg ha muligheten til å kunne faktisk legge fra meg telefonen, eller å skru den av da. Det er jo en fordel å kunne ha den med seg i tilfelle det skulle skje noe. Men også lengst mulig unna folk da.

Det samme innholdet som 10 ytrer over oppgir også 14 som viktig;

14: Hmm. Det må være at du tar deg god nok tid når du er ute så du får landet litt. Så kanskje på langturer at du roer ned litt og litt og litt da. Over mange dager. Leve så enkelt så mulig. Ikke være så veldig tilgjengelig.

At de poengterer tid som en faktor for indre ro i sammenheng med stillheten kan, uten at jeg har mer belegg på å konkludere, gå i retning av at det er viktig å bruke god tid i friluftslivet. Det kan for så vidt knyttes opp mot at mange vil være alene og få omverdenen litt bort og lade batteriene. Dette er kanskje ikke gjort på et blunk. Men tid er også et relativt begrep. Nummer 10 estimerer tid til noen timer, mens 14 lar det henge mer åpent og da individuelt preget. Igjen kan kanskje denne tiden representere motsatsen til at konstant støy over tid kan være skadelig, jamfør Bechtel & Churchman (2002).

4.2.1 Hvis stillheten forsvinner, hva vil du savne da?

Et spørsmål som mange, med noen unntak, brukte litt tid å finne svar på var hva de kom til å savne hvis den plutselig forsvant. Det er kanskje vanskelig å svare på fordi det ikke har vært et reelt problem enn så lenge. Selv om det er flere som varsku, som vi også ser på rødlisten for naturopplevelser. Ut fra den kan det i noen grad peke i retning av at det begynner å gå opp for noen.

3: Den indre roen. Tror jeg. Jeg tror jeg hadde blitt så oppjaget at jeg sikkert nesten kunne sprukket til slutt. [ler] Hvis jeg ikke hadde fått, ja, hvis den hadde blitt borte for alltid ja. Ja, ja den indre roen du får.

7: [er enig med de andre på samme intervju og uttrykker ikke så mye selv] Tenker at for de som bare har en time om dagen da som de kan komme seg ut i marka så er det jo viktig. Men for oss som bor så nærme så har vi jo ikke bruk for det.

8: Jeg tror at hvis det jeg forbinder med stillhet i naturen, altså, det er jo ikke stille. Det er jo naturlyder. Og hvis de naturlydene hadde blitt borte og blitt erstattet med ja, anleggsmaskiner og sånn støy, så, da hadde det ikke vært noen vits i å gå ut i naturen lengre da. Da får du ikke den samme opplevelsen. Da er det ikke natur lengre.

13: Da hadde jeg blitt sprø! [raskt svar før jeg fikk spurt hele spørsmålet ferdig]. Muligheten til å få stillhet når jeg føler jeg trenger det. [svarer raskt igjen]. Jeg tror det hadde påvirket helsen til de som i dag går ut for å få stillhet, eller oppdager det etter hvert da.

Blant de unge var det en bekymring, eller nesten en slags konklusjon om at det ikke kom til å være bra i deres egne svar om man også trekker inn kroppsspråket, gestikulasjoner og stemmebruk da svarene ble formidlet. Dette var tydeligst hos nummer 3 og 8, mens 7 var litt mer betenkelig og nikket og hang på andre i deres svar. Om dette var fordi vedkommende var veldig enig, eller om h*n ble enig underveis er ikke helt sikkert. Svaret som ble gitt var litt upresist og kan kanskje representere en usikkerhet rundt om dette kan bli noe problem, siden det ikke oppfattes som et problem her og nå ut ifra svaret.

For primærnæringsgruppen var svarene til 1 og 2 veldig byggende på hverandre og presenteres som dialog mellom de to, mens nummer 10 hadde et mer eget selvstående svar;

1: Det å komme unna det som liksom..forventninger, det er en ting. Ja. Jeg vet ikke.

2: Evnen til å lade seg opp igjen!

1: JA! Ja, akkurat det. Må jo hente deg inn igjen noen gang.

1: Kanskje jeg hadde isolert meg inne, eller [ler] jeg vet ikke. I alle fall, jeg har et sånn sterkt behov for det som du sa ista om noen ganger, ehm, lade, liksom nullstille seg. Så en metode for det måtte jo liksom, det er jo en slags overlevelsesmekanisme, hvis man skal se det, at, at, ehm, [1 og 2 trekker inn at det kanskje er like greit å få seg belteseng på en institusjon]

1: Nei, men det er liksom noe med det grunnleggende behovet for å liksom nullstille seg og, så hva skulle man gjort hvis man ikke hadde, hadde den muligheten.

10: Nei, men jeg hadde blitt rar tror jeg. [ler] Jeg tror jeg hadde blitt [kremter] nei, jeg vet ikke. Jeg tror jeg hadde savnet mest det å kunne være alene da. Å legge fra seg telefonen og bare gå til du ikke orker å gå lengre liksom og tilbake. Og egentlig alt sammen da. Bare sitte å høre å. Det å faktisk bare kunne eksistere. Litte grann. Uten å måtte gjøre noe mer med det. Fordi, nei. Jeg er ikke så glad i folk liksom [ler]. Så hvis jeg ikke hadde hatt muligheten til å koble av hadde jeg, ja, blitt litt snodig tror jeg. [humrer].

I denne gruppen kan det se ut til at det å nullstille seg, lade opp og senke skuldrene være det som savnes. Og som hos de unge kan det virke som at det vil gå på helsa løs.

4: Mhm. Jeg er jo glad i variasjon i livet. Det er mye variasjon i musikken jeg hører på, det er mye variasjon i maten jeg spiser. Det er mye variasjon i det jeg driver med. Og sånn sett er det jo variasjon også i skalaen på støy og total stillhet. Tror kanskje jeg kommer til å savne variasjonen jeg. Jeg tror kanskje det kom til å mangle noe slags stimuli, så, fra den andre enden av skalaen.

5: Det der med at det å bare kunne være og ikke bli forstyrret av noen ting. Og bare kunne sitte i egne tanker uten å kunne bli påvirket av noen ting. Altså når du går ei uke, så er det som skjer er at du blir så mye mer oppmerksom på ting. Maten smaker helt annerledes og du ser ting, detaljer helt på andre måter. Og den der oppmerksomheten rundt det handler om at det du da senker blodtrykk og alt som er og blir fokusert på en helt annen måte enn å bli forstyrret hele tiden, av inntrykk. Bombardert med inntrykk.

6: Roen. I dag så er det så mye fokus på mindfulness, yoga, altså, for min del så er vel mindfulness det beste eksempelet på det er vel å sitte ute i skogen å bare være. Og å ha et bål og bli borte inne i det bålet. Ikke at du må lære deg en teknikk for å stenge verden ute. Nei, og det finnes jo teknikker for å stenge verden ute. Men å det bli sånn for at vi skal takle hverdagen da er vi på feil spor. Men det er vi i dag!

11: Ja. Nå spør du vanskelig synes jeg. Ehm. [tenker] Jeg vet egentlig ikke. Ehm. Det er vanskelig å forestille seg det på en måte. Ehm. Jeg setter det litt sånn i sammenheng med den der, ehm, at om man hører lyd hele tiden, så går man glipp av en annen lyd kanskje, som er svakere. Eller. Altså. Bare det å kjenne på at den eneste lyden som er her nå er den jeg lager selv, eller den taslingen i jakken eller altså et eller annet sånn. Og hvis jeg sitter helt stille så er det rolig her, og da kan på en måte hvem som helst komme ut av skogen da. Da tenker jeg sånne på fire bein stort sett altså. Ehm. Jeg vet ikke helt om jeg klarer å svare på det du lurte på der jeg. Jeg tenker at de her som har tinitus, de har det litt sånn antagelig. At det er noe lyd som er der hele tiden som du på en måte aldri får fri i fra da. Kanskje. Det handler vel om det kanskje. Det å få fri fra noe. At du mister den muligheten da.

Disse fire svarene kommer fra de som er i gruppen for de som bedriver friluftsliv profesjonelt. Det første jeg biter meg merke i her er fires kommentar om en form for stimuli. Dette kan kanskje ses i sammenheng med det 12 tidligere nevnte om at vi hele tiden må få med oss det som skjer, få et stimuli fra samfunnet i en eller annen form. På en annen side trekker 4 frem variasjonen og stimuli fra begge sider eller hele skalaen, som også da vil representere det 5 kommenterer med å ikke blir forstyrret på noen måte. Som også 6 trekker frem.

Den siste gruppa, jakt og fiske som hobby hvor også svarene i noen grad handler om å få ro i hodet.

9: Nei det blir jo å rykke ut av en kontekst da. Som du hadde forventet da, som du oppsøkte. Å det tar jo sikkert litt tid før du liksom får summet deg og kommet inn i samme konteksten igjen. Hvis det er en plutselig skarp lyd du ikke forventer. Ehm. Men det er igjen det der med forventning. For det er jo klart at hvis du er på jakt så forventer du et skudd.

12: [tenker lenge] Ehm. Det å ikke høre noen ting. Tror jeg kanskje det er det jeg kommer til å savne. Det å sitte helt rolig og ikke på en måte høre en lyd.

M: Hvorfor vil du savne akkurat det?

12: Fordi det tror jeg hodet vårt trenger. Psyken vår trenger det. Jeg tror psyken vår trenger å ha, ehm, rom eller tid eller plasser hvor vi kan få lov til å være uten at det er, uten at det finnes enhver forventning av oss. Altså, skogen bryr seg jo ingen ting, den maser jo ikke. Den er jo alltid der. Ehm. Så jeg tenker det at å kunne være, som menneske, få lov til å være et sted hvor du kan få sitte helt rolig. Og ikke..ingenting..stille og rolig. Det er bra for den

psykiske helsen vår. Eller få lov å sitte å se på en maur og lure på hvorfor i all verden gjør den slik. Altså det å fokusere på ting da. Ja, detaljer. Enten om det er å høre eller å se. Tror jeg vi har veldig godt av. Koble ut alt annet.

14: Fortvilet og desperat. Det er jo en reell risiko for det. En eller annen dag så har vi ikke noe stillhet igjen. Hvis vi ikke passer oss nå. Ja. [tenker]. Jeg trenger å roe ned og være for meg selv og virkelig, at det ikke skjer noen ting rundt meg innimellom. Da går jeg jo selvfølgelig til skogen. Og hvis man ikke har den rømningsmuligheten da, nei høres ikke bra ut. Spør hvordan den mentale helsen blir etter hvert.

Ro i kropp og hodet. Manglende oppfylte forventninger. Det å ikke kunne være seg selv. Er egentlig en grov oppsummering av hvordan stillhetens eksistens påvirker oss. Som på lengre sikt muligens peker ut en retning av ubehag i kroppen, som igjen antagelig ikke har en påvirkning på kroppen som anses å være av positiv art. En feil og ugunstig retning, som flere informanter påpekte i flere sammenhenger på turene og intervjuene.

Det kan tyde på at det, for alle gruppene, frem at de ikke får en slags pause. Og dette konstante presset vil jo, som også nevnes, være stressende. Og vi har tidligere gått inn på det Bechtel & Churchman (2002) skriver, at en stressreaksjon kan føre til sykdom.

4.3 Støy

Som det påpekes i Handbook of environmental psychology kan støy være så mye og må defineres av menneskene som opplever lyden, og hvorvidt den er støy for dem.

8: Merker jo det når jeg er med på sånne DNT-turer, så er det jo mange som går og prater konstant [legger trykk på konstant]. Det er litt slitsomt altså. Men du kan jo ikke bare be de om å holde kjeft heller. [ler]

13: Kommer an på mitt eget stressnivå også da, men, det må være sånn unødvendig støy. Sånn som jeg selv ikke velger å ha rundt meg, på en måte. Tusen folk rundt deg i Karl Johan,

eller gå et sted med masse folk som går og prater og går i veien, eller jeg føler de går i veien for meg. Også sånn der anleggsarbeid og sånn, det er irriterende støy.

Nummer 3 og 7 er her ikke representert med noen form for sitater. Det var derfor observasjoner og egne notater som utgjør en tolkning; er enig i at det er menneskeskapt og uønsket i samtale med andre på intervjuet vet å nikke, svare ja/enig underveis. Nummer 7 er ikke med fordi vedkommende i liten grad hadde noe svar, men var passiv med noen innspill på det som ble sagt. Men det som kom frem underveis er at elektriske gjenstander som PC og TV var støyfaktorer, sammen med lydbildet i en hektisk hverdag. Som vi kan lese av svaret til 8 bærer det også preg av lite klar definisjon, men en opplevd hendelse, som sett sammen med essensen i intervjuet ellers, representerer at mye folk på tur er støymoment. Denne gruppen er derfor litt vanskelig å få frem noe som står sterkt, men mye folk og forventninger til situasjonen er to faktorer som skinner gjennom.

Litt det samme gjelder for gruppen primærnærings. Her fløt samtalen veldig mellom nummer 1 og 2 på turen og kan oppsummeres slik;

1: bilsus, folk, [definerer ikke tydelig, men essensen i det som kommer frem under intervjuet i interaksjon med andre er menneskeskapt og til dels visuelt betinget]

2: Plenklipping på fisketur. Fly i stille lommer. Modernisering av samfunnet [frittstående ord og setninger underveis i intervjuet. Det kommer også frem det visuelle som en støyfaktor]

Informant nummer 10 har heller ingen gjennomgående definisjon, men kommer med et eksempel;

10: Hvis det er mye folk! [svarer kjapt] Altså hvis du..la oss si du er på tur med familien din da. Da, og du er kanskje fem stykker. Da synes jeg det begynner å bli litt mange. [ler]. [humrer] Da begynner det å bikke. Men hvis det bare er deg og ungene og sånn så er det jo kjempekoselig. Da kan de holde på som de vil og, leke rundt og le. Og da kan du sitte der å strikke da, hvis man gjør det. Ikke at jeg gjør det, men jeg sitter nå der og koper da. Det er koselig.

Igjen kommer folk frem som et støymoment. Og her kommer svaret raskt, så det er tydelig at dette er noe vedkommende har tenkt på flere ganger og har en klar mening på. I neste gruppe var det derimot litt mer klare svar;

4: [...] det går veldig mye på menneskeskapte lyder egentlig. [...] Til en viss grad, mhm. Også er det situasjonsbetinget.

5: Men så er det spørsmål, hva ER støy? Og vi snakket jo litt om det i ste, det med at støy ofte er subjektivt, at er du vant til støy eller er du ikke vant til støy.

5: Ja for eksempel naboen elsker heavy metal, og det er definitivt støy! [ler] Nei, og som sagt, jeg bor jo 30 meter fra Dovrebanen og det er jo definitivt støy når toget kommer, men jeg hører det ikke selv om alle andre gjør det som ikke bor der. Så. Jeg hører det når toget er forsinket. [...] Nei så det er relativt... og sånn som vi sa i sted med disse som plutselig disse innflygingsrutene snur og bare har hørt fuglen før, så er det jo klart at da blir flystøy plutselig noe du legger merke til. Mens hvis du alltid har hatt det sånn så legger du antageligvis ikke merke til det. Da er vi jo inne på det psykiske igjen ikke sant, det stresser deg på en eller annen måte da. Får en eller annen reaksjon, en negativ reaksjon på det da. I motsetning til musikk som kan jo være veldig hyggelig.

6: For meg så er det faktisk folk.

6: Ja. Jeg måtte jo flytte. Jeg bodde på [stedsnavn], det er jo ikke store byggefeltet, men det ble for mye for meg. Jeg måtte..jeg overlevde i fem år også ble jeg, måtte jeg ut. Og det er sånn at du har folk innpå deg hele tiden, altså kan jo hende jeg er folkesky, men. Altså du blir så presset, jeg hadde ikke luft. Så når du ikke orket å være ute lengre, så, da måtte jeg flytte. Det er nok kanskje verste støyen for meg når det blir mye folk og skal skje noe hele tiden.

5: Men jeg er veldig enig med deg der altså. Noe av det verste jeg gjør er å dra på møte i Oslo på morgenen. I rushet. Å fysj a meg, det er så ubehagelig det. Det er rett og slett fysisk vondt altså. Så da [legger ekstra trykk i stemmen] må jeg i alle fall ut i skogen når jeg kommer hjem [ler].

6: Også er det den støyen man har hjemme. Altså når man har tre unger. Forferdelige TVen og barne-TV. Ja, altså, den støyen, det er jo en naturlig støy så lenge det er unger, men gud bedre hvor godt det da er å koble av og komme seg ut en tur oppi allmenningen og fyre opp

et bål og bare koke kaffe eller ta med seg fotoapparatet og bare være ute. Og bare fotografere nordlyset eller ett eller annet i naturen i tre-fire timer og bare eksistere.

5: Nei sånn har jeg gjort bestandig, sånn som du sier, trekke seg unna folk.

Her kommer det tydeligere frem at det er forventningene våre og andre mennesker som er det som trekkes frem som støy. Og det med forventninger og at det er situasjonsbetinget tydeliggjøres for de som faller inn under gruppen jakt og fiske på hobbybasis;

9: Jeg var sammen med en kamerat på fising oppe i Ofoten, knallsommer oppi der. Å da var det jo lyst døgnet rundt og måkeskrik døgnet rundt, som jo er naturlyder. Men det blir ganske enerverende når du bor der ei uke og har dette der. Så. Og noen opplever jo også fuglesang som forstyrrende. Jeg synes det er koselig. Så det der er jo ganske individuelt da hva som er støy. Motorsag er utvilsomt støy. Biler er støy. Fly er støy. Sprenging er støy. Og gressklipperen til naboen klokka seks på søndagsmorgenen er støy. Og spesielt når naboen har fylt 50 år og fått motorsag i bursdagspresang. [ler] Osv osv osv.[ler]

12: Ehm. Ting som gjør at du mister..sånn som når vi står på parkeringsplassen der og bilene kommer så mister du jo fokus, fordi du, du, blikket trekkes jo dit automatisk. Forstyrrer deg på en måte da. I konsentrasjonen. Telefon kan jo være støy. Altså lyder som ikke hører hjemme da. Lyder du ikke forventer å få. Kanskje.

M: Hvis du går langs en vei også så forventer du jo at det skal være bilstøy.

12: Gjør det. Men det forstyrrer deg allikevel på en annen måte. Vet ikke om det er fordi de kommer og blir borte igjen. Det er forskjell på det å gå i konstant elvesus kontra det som dukker opp da. Med ujevne intervaller. Vet ikke.

12: Jeg vil kanskje si at støy er mer vedvarende, at det blir plagsomt.

14: Det kommer an på hvor du oppholder deg liksom. Hva du søker og hvor du forventer å få stillhet. [oi, et fly] Du skal ganske langt til skogs for å ikke høre en bilvei for eksempel. Det lar seg nesten ikke gjøre.

Sånn som hjemme da, så er det noen som arrangerer konserter i grenda. Da rømte jeg til fjells. Rett og slett flykta. Tror jeg blir mer og mer var på lyder

Selv med en del litt uklare svar, som kanskje er nettopp fordi støy kan være ulikt fra person til person og fra situasjon til situasjon, trekkes det som Handbook of environmental psychology skriver om støy inn som veldig tydelig blant mine informanter. Som igjen gjør det viktig å belyse og gjøre et dypdykk i spesifikke situasjoner eller spesielle temaer som jeg kommer til blant annet under kapittelet om arealene våre litt senere.

4.4 Lydbildenes sider

I arbeidet med å finne verdiene til informantene mine ble det snakket en del rundt spørsmål som omhandlet områder med ulikt lydbilde, om de på noen måter ble påvirket til å velge eller velge bort steder grunnet lydbilde de kom til å møte om de oppsøkte området. Naturlig nok kom det frem noen historier og refleksjoner. Under dette delkapitler vil jeg derfor presentere flere slike historier eller andre svar som ofte kom frem. Disse anser jeg som viktige, ikke såtende alene, men i den helhetlige tolkningen av hva som er viktig for oss mennesker.

8: Sånn som i Oslo-marka så er det jo sånne plasser hvor det samler seg mye folk og det sitter kanskje en stor gjeng med ungdommer, og griller og har det gøy. Det synes jeg er greit. Du trenger jo ikke oppsøke den plassen selv hvis du ønsker stillhet da.

9: Ja også sånne bynære marker, Nordmarka og Drammensmarka og sånn. Så. For det første kan du ikke regne med noe annet for det er jo stuedøren til noen hundretusener. Og sånn som du sa, at vil du være alene så drar du til en plass der du er alene. Men treffer du på folk der du forventer at du er alene blir du sur.

10: Altså, det kommer jo helt an på hva man vil da. For eksempel hvis det er på vinteren da, og ungene vil ut å ake og slike ting, da er det jo greit å dra dit det er andre folk. For da gjør man det for det sosiale sin del liksom.

M: Så det er forventningen du lager deg før som avgjør om det er..

10: [kjapt] ja

10: ja. Hva som er poenget da, med turen. For hvis poenget er at jeg skal få litt fri så sier jeg hade-bra til mann og gubbe, og tar med meg hunden og går liksom. Til, til nærområdet da.

Til turstier som er lagd. Og da er det greit liksom.

M: Men det er viktig at du har det i nærområdet og at du ikke må reise langt?

10: Nei, det gidder jeg ikke. Må liksom rett ut døra også ut liksom. For jeg, jeg trives ikke i by. Der det blir for mye folk og det er fem meter til naboen liksom. Det går ikke. Helst skal det være skog på alle kanter og du skal helst ikke se naboene heller [humrer] egentlig, men vite at den er på andre siden av skogen da. Da trives jeg. Det er deilig.

11: Det handler litt om det jeg nevnte litt i sted, i forholdt til hvor langt drar du på tur når du skal på tur. Her for eksempel er det jo sannsynlig at man hører noe. En motorsag. En bil. En hund. Man vet jo at det er. Man kan få den der turfølelsen med at du er midt inne i skogen og du ser ingen ting, annet enn skog da, og natur. Men du vet at det er hus og noen lever livet sitt [ler] rett på andre siden av den skogtappen der for eksempel. Så det synes jeg er greit. Og jeg er jo veldig forberedt på lyd, menneskeskapt lyd [holder på å si støy], når jeg er, som jeg sa, overnatter like ved jobben midt i uka for eksempel. For der, ja, det er som jeg sier, der foregår det jo ting like ved. Da må man jo bare regne med at det skaper litt lyd da. Ja, det handler om forventninger tror jeg altså. For hvis jeg drar et sted og skal campe. Og tenker at jeg skal være alene og ha naturens ro rundt meg og det er noen som har med en stor høyttaler med musikk og setter på full rulle, så er det jo ikke det jeg har tenkt at jeg skal oppleve der og da.

Disse fire svarene kom i forbindelse med samtale på hvor det var greit med menneskeskapt støy. Og de alle har den tydelige røde tråden om forventninger med seg. Og hvis disse lydene er forventet og i en viss grad innenfor vår tålelige grense, området tatt i betraktning, vil dette da kanskje ikke utløse den samme stressreaksjonen som Bechtel & Churchman (2002) sikter til ved den irriterende lyden. Vi kan se en slags sammenheng med Mase et al. (2004) også om uforutsigbar lyd oppleves negativt fysiologisk sett. Uforutsigbart kan selvfølgelig urban lyd være uansett, men vi er til en viss grad oppmerksomme på den og vi vet at den kan forekomme med stor sannsynlighet.

Hvis vi går tilbake til det Erling Kagge snakker om, det å skape seg sin egen stillhet, slik som for eksempel sitte å strikke som jeg nevner, eller med en kaffekopp i en egen verden. For kan eksempelvis ørepropper med en eller annen form for lyd være noe å benytte, eller skaper det

kanskje ikke tilfredsstillende nok ro. Dette var også et tema som vi snakket om, og noe av det som kom frem var dette;

2: Jeg vet ikke. De mister iallfall en sans

[1 og 2 diskuterer det å vokse opp i dag, miljøskadet av all konstant lyd].

3: Da må jeg gå en tur til etterpå igjen. [ler] For å få begge deler. Da kan jeg løpe, høre på musikk, ta meg en joggetur, men så får jeg samme behovet etterpå at jeg allikevel ikke har fått den stillheten og ja, jeg har fått trent og fått alle endorfiner og alt det der. Men fortsatt kan det hende jeg har behov for å koble helt av. Med å gå en tur etterpå igjen. [ler] Ja.

4: Når jeg er ute i friluftslivet som avkobling er det uaktuelt å ha lyd på ørene. Det ødelegger rekreasjonen ved det. Ehm, stillhet er jo et relativt begrep, når vi er dypt inne i skogen.

5: Jeg klarer ikke ha noe på ørene, noen gang jeg da. Fordi, jeg klarer ikke det i byen heller jeg da, for jeg føler jeg blir så ukonsentrert. Ehm, når jeg ikke får brukt hørselen, og ute i naturen er det helt [understreker med lang e] uaktuelt for meg. Altså det å høre, sånn som i sted med den fossen og suset i skogen, og plutselig er det en fugl som flyr. Ja, nei. Det. Eller synger for den saks skyld. Nei, jeg er helt avhengig av hørselen altså. Helt. Ikke ha noe på ørene noen gang. Jeg er så gammel, jeg er ikke vant til det. Det er jo noe med det.

6: Jeg tror ikke det er bra å gå med den støyen hele tiden jeg da. Altså hode og hjernen får hele tiden inntrykk og om du ikke ser det så får du. Det er sånn støy, så hjernen jobber og jobber allikevel så. Det er jo bevist at folk som presser seg mye, og skal jobbe, du blir ikke noe bedre av det. Altså tar du deg en halvtimes tid å kobler av så..og får stillhet da. Men folk tørr jo ikke det i dag da, og sette seg ned og kjenne etter. For da kjenne etter hvordan hverdagen deres egentlig er. Gi luft til hjernen er jo skummelt for mange i dag.

7: Jeg tenkte på det i sted, hun vi møtte, hadde musikk på ørene. Hvis jeg skal løpe i skogen må jeg ha det, for å holde takten. Ellers går det roligere og roligere. Men for å, hvis man skal bare skal ut å gå tur eller, liksom, da har jeg ikke musikk. Bare når jeg løper.

8: Når jeg er ute og går så går jeg aldri med noe musikk på ørene eller noe sånt noe. Men jeg har det gjerne på hvis jeg sitter på toget og er i byen og sånt. For da føler jeg at musikken er mye bedre enn det der ståket rundt.

9: Ja, det kan så være. Jeg forteller som Arne Garborg, han bodde i Asker en periode og tok toget hver dag i fra Asker og inn til Oslo. Kristiania. Og han ble så lei folk, det samme trynet og den samme praten at han sto å frøys på seg lungebetennelse på perrongen. Han nektet å sitte inne og sto der å frøs. [ler]

Han var jo sær da, men jeg skjønner han godt.

10: Nei, hører på skogen da. Men jeg synes det er en gave da, å kunne stå helt alene i skogen å kjenne på det. Å bare kjenne på at du er til da og alle luktene og lydene og alt som er. Jeg er i alle fall veldig takknemlig for den muligheten. Du ødelegger jo det med øreproppene da så det holder. Da er jo halve opplevelsen av det å være ute bort tenker jeg.

11: Nei. Jeg bruker aldri, jeg har aldri brukt musikk på ørene ute. Kanskje hvis jeg jogger langs veien. Men sånn som i skogen bruker jeg aldri det. Jeg overnatter jo en del i skogen, og jeg bruker å sove med sånn sov-i-ro ørepropper og ellers når jeg ligger borte, men ikke i skogen. Da vil jeg på en måte, det handler vel litt om å ha alle sansene skjerpet og hvis det skulle skje noe, eller komme en elg eller noe sånt noe så vil jeg jo få med meg det. [ler]. Jeg er jo ikke redd for at det skal skje, men vil på en måte våkna av lyden og ikke nesa opp i fjeset. [ler]. Kanskje, jeg vet ikke.

13: Ja, hvis jeg går på asfalt, men ikke i skogen. For der er liksom stillheten det viktige.

14: Nei [kjapt svar]. Rett og slett. Jeg prøvde vel en gang [ler] og gikk bare i mørket på en skogsvei, og tenkte kanskje jeg skal ha på radioen. Men da følte jeg meg så ikke til stede. Så jeg ble nesten litt sånn «oi, var det noe her nå eller», liker bedre å ha sansene i behold. [ler]

Nummer 12 nevner bare i forbifarten ørepropper som bakgrunnsstøy uten noen dypere forklaring på det. Nummer 9 kommer med en historie som ikke er direkte knyttet til øreproppen, men ut ifra min tolkning av intervjusituasjonen, kroppsspråk og i interaksjon med andre var dette ikke noe som

var aktuelt i en friluftslivssituasjon hvor målet var naturopplevelse. Det er i disse svarene egentlig ingen tvil om at ørepropper med eller uten lyd er aktuelt i møte med en friluftsopplevelse. Hos mange er dette også begrunnet med at de naturlige lydene uteblir, som igjen kan tyde på at nettopp disse naturlige lydene fra skogen er et veldig verdifullt utbytte i det store bildet.

4.4.1 Lyd som påvirker

Hvordan lydene påvirker oss er som sagt forskjellig. Og i forlengelse av forrige delkapittel er det her samlet en del fortellinger informantene delte hvor lyd enten har påvirket positivt eller negativt på turopplevelsen. Presentasjonen vil her ikke være kategorisert som grupper, men individuelt eller i dialog med andre informanter for å kunne bevare eventuell dynamikk. I min diskusjon vil svarene ta utgangspunkt i alle, men noterer meg også eventuelle sammenhenger innenfor gruppene.

2: Jeg har et eksempel, jeg var innom ei hytte mot [stedsnavn] hvis du vet hvor det er, området før du kommer til [stedsnavn] hvis du kjører østover. Skulle bare bortom hytta der og spørre etter veien, fordi, om det var åpent eller låst eller ikke lengre inn. Der satt det to stykker og spiste ferdigpizza, pluss at aggregatet sto på ved siden av dem og radioen sto på høyt. Også sto det to bikkje å bjeffa ved siden av der igjen. Så tenkte jeg, hvorfor er ikke dere heller hjemme? Må dere ta med det lurvelevenet der til skogs. Så jeg vet ikke hva de oppsøkte, men, så vi er forskjellige, for all del.

1: ja, mhm. Jeg prata på det her, foreldra mine har seter oppi allmenningen og der har vi i alle fall tidligere opplevd det som ganske stille, men nå de siste årene har det gått noe vanvittig med fly over – hele tiden! I alle fall på ettermiddagen. Vi prata på det her, hvor kan man egentlig dra for å få den der totale følelsen av å være i ødemarka da. Og i Norge er vi jo forholdsvis heldige i forhold til mange andre land da. Men det blir jo liksom mindre og mindre.

1: Ut i skogen en plass. Men den første uka vel så det, så var det stort sett at jeg hørte bilduren, ehm, jeg rei jo Pilegrimsleden, det er jo en merket sti hele veien da. Men jeg var ikke klar over hvor sentralt den gikk da. Ehm, så jeg kom meg til slutt til Vinstra, men da bestemte jeg meg for at det her orker jeg ikke på en måte, for da hadde jeg hatt den der bilsusen og folk og hus og eh, hele tiden. Så jeg fant ut at jeg kunne komme meg over fjellet da, igjennom, over Dovrefjell, og komme meg til Oppdal da. Og da, for min del, tok turen en helt ny vending, da fant jeg liksom endelig det som jeg var ute etter da. Da var det, det var jo

tidlig, ja det var jo før fellesferien da, så det var jo ikke folk i fjellet. Og siden jeg brukte da, det var ikke noe særlig sånne DNT-merkede stier. Sånn utroligfredelig og fint. Eh, og da på en måte, da gikk det virkelig opp for meg på en måte hva man går glipp av da, ved å kun gå disse merkede stiene rundt omkring, og for da får du ofte ikke den graden av stillhet og frihet da, som jeg, eeh, så da gikk det litt opp for meg at Ja, okay, jeg, jeg må litt lengre ut enn DNT sine stier.

2: Nei, altså, jeg har jo vært litte grann rundt omkring, eeh, for eksempel til [nasjonalpark]. Så. Ligge inni der og bare se på stjernehimmelen, godt ut i august da det begynner å bli skikkelig mørkt og ikke ha noe kunstig belysning, ingen lyder i det hele tatt. Det er noe særegent. Som det har vært helt stille og du, ja, det ligger skjermet, bare skjermet for lyd og.. Da er det bare litt skogsus og det er noen ugler og litt å ja. Det er noe eget ved det altså. Det er noe som restituerer en, ganske mye, i fra andre ting, når man ja

Opplevelsen som først presenteres av nummer 2 handler kanskje om forventninger igjen, og kultur, om h*n er vandt til at koie-tur ikke skal inneholde alle de elementene som ble oppfattet der. Den andre opplevelsen handler om lydene som omgir en er av positiv art. Her er det flere elementer som spiller inn, både lyd og det visuelle som stjernehimmelen, og som i en helhetlig pakke tolkes av hjernen som noe positivt. Nummer 1 viser til, noe jeg tolker som en endring i flyruter som også andre har påpekt, at et område som tidligere har vært fritt for flystøy nå har fått dette. Her er altså forventningene om at område er stille brutt grunnet flystøy som kommer i ettertid som et uønsket tilskudd. Som andre historien til 2 trekkes det frem to tolkninger i samme tur, hvordan det kan svinge. Det som her er viktige momenter tenker jeg vil være bil-sus, folk og bebyggelse. Bebyggelse tenker jeg først og fremst på som visuelt, men det kan også biler og folk være. Og det kan godt tenkes at lydoppfattelsen forsterker følelsen av støy fordi støykilden kan observeres – i alle fall med tanke på bebyggelsen som h*n sier.

4: [ler] Det er, det skjer at jeg er ute på tur også har jeg ikke lyst til å møte folk. Også møter jeg folk. Jeg høres fryktelig sær ut nå..

3: Nei nei, jeg er helt enig [ler].

4: Det hender at folk ødelegger idyllen. Det hender at søppel ødelegger idyllen. Altså, visuell støy er også en side av denne saken her. Og jeg må innrømme at søppel er noe som hisser meg opp.

4: Om det er aller viktigst det vet jeg ikke. Men for åtte år siden, på sensommeren, da hadde jeg en periode med massiv kjærlighets sorg, jeg sov ikke på nettene og hadde det helt jævlig. Så er det en fredag etter jobb, jeg drar på [stedsnavn] og overnatter der og dagen etter har jeg bestemt meg for å gå opp på [stedsnavn]. Da jeg våknet på lørdag morgen var det tjuv tåke, ser nesten ikke mer enn femti meter foran seg kanskje, men to ganger tidligere har jeg måtte gå opp [stedsnavn] på grunn av dårlig vær, så akkurat den gangen der er jeg bare trassig og jeg legger av gårde i tjuv tåke. I retning [stedsnavn]. Sikkert fordi jeg har det litt jævlig. [humrer]. Og vil bare komme..rømme ut..i naturen. Og jeg vet jo at det er ganske dumt. For det er jo sånn at når jeg ser en..jeg må stoppe opp ved hver eneste T, rødmalte T, for liksom å se hvor er neste T. Det er krevende å komme seg opp. Men jeg kommer meg jo etter noen timer opp på [stedsnavn]. Og når jeg står på toppen av [stedsnavn] så sprekker tåken. Så jeg ser ut over [stedsnavn] og ser [stedsnavn] og begynner å se omgivelsene. Og jeg får gåsehud når jeg prater om det akkurat nå. Men det jeg opplever er at altså..den mentale, det kjøret jeg var ute på da, rent mentalt, den dagen snudde det. Jeg tror det henger sammen med at jeg søkte ut i naturen, jeg søkte ut i stillheten. Og da var jo stillheten så totalt at det var ikke en gang visuell støy i form av utsikt.

4: Jeg kom meg ovenpå igjen. Så der og da opplevde jeg naturen og stillheten som usedvanlig viktig for meg.

6: Altså, den positive lyden for meg er jo om våren. Jeg ligger jo mye ute om våren og er jo på orrhaneleik, tiurleik, og det når naturen våkner om våren slik, sånn i firetiden og du hører den der [lager orrhanelyd] det er en lyd som bare er helt fantastisk. Du sitter ute og jobber med ugler, den der naturlyden og når du kommer ut på våret at det begynner å kneppe litt i trærne. Når det er så stille at du hører den, og de små lydene, det er den positive lyden. Og den negative lyden er jo når du også er ute for å drive med friluftsliv og du hele tiden skal høre noe bil-støy. Altså jeg jaktet elg i [stedsnavn] og jeg ga meg med det for det var jo ikke jakt, for jeg satt jo og hørte på hovedveien hele tiden. [lager lyd - Zoom zoom zoom]. Det er sånn negativ støy. Da slutter jeg heller å jakte elg også finner jeg på noe annet.

7: Det må være våren når alt våkner til liv.

M: Men er det noen situasjoner der lyd har vært negativt da?

5: Ja altså for meg så kan det være, kan det være folk også. Altså hvis jeg vil være alene og det kommer folk og tjatrer og prater og i mobiltelefonen og med musikk og greier. Å steike [irritert lav stemme].

6: Jo, men det er jeg enig i.

5: Det koker! Jeg vil ikke. [ler]. Eller når jeg har vært på sånn retreat, sånn stille retreat, hvor jeg ikke snakker med folk, det er helt spesielt. Være sammen med folk uten å snakke med dem. Også bare gå sakte og gå ute i skogen en tur også spise sammen med folk uten å prate. Og det glemmer jeg ikke. Da kom jeg tilbake til sivilisasjonen etterpå. Altså det var nesten fysisk vondt. Jeg orker ikke dette nå, jeg vil ikke dette nå. [ler]

7: Jeg hadde ikke taklet å være med folk uten å si noe jeg.

6: Nei ikke jeg heller.

7: Jeg må være alene eller så må jeg prate.

6: Jeg elsker å være med folk og jeg jobber med folk også. Og ja. Sitte helt stille det, da sliter jeg. Da må jeg sitte på en stubbe for meg selv. Det er eneste måten jeg klarer å slappe av på. Jeg klarer ikke slappe av hjemme, bare sitte i en stol hjemme og ikke gjøre noe. Jeg må ut.

Nummer 8 fortalte om DNT-turer med mye mennesker og bråk fra de, som jeg siterte tidligere.

9: Ja, ja. Ønsket lyd. Ehm. For eksempel elvesus. Skogsus. Vind, i det hele tatt. Bølger. Det er jo en voggeviser på en måte. Det er jo samtidig lyder som du forventer. Og alt som du forventer er vel..du forventer ikke en motorsag midt i svarte skogen.

10: [tenker] Altså det som er kjedelig da, når man er ute og går på tur liksom, med hunden og bare holder på. Og går på stien også plutselig så møter du på folk liksom. [sukker] Som vil stoppe å prate med deg. Og jeg vil ikke prate med folk når jeg er ute [ler]. Greit nok, det er koselig å prate, men å bli stående liksom i en time da med folk du ikke kjenner en gang å prate. Eller du bare står der da fordi de andre prater. Det synes jeg er kjedelig. Det har skjedd meg et par ganger faktisk.

10: Jeg går jo på turstiene, men jeg går der jeg vet det ikke pleier å være så mye folk. Der terrenget kanskje er litt ulendt, eller det er bløtt eller noe sånn. Også går jeg kanskje på tider der det heller ikke er så mye folk ute da. Men det beste jeg vet er å kunne sette meg på

hesten liksom, og bare ri oppi allmenningen. Alle de stiene og dyretråkkene som er der liksom. Også kan du jo rote rundt i timevis.

M: De går jo litt inn i hverandre de spørsmålene da, men er det noe, eller når er det du opplever at stillheten er aller best?

10: Det er når jeg er ute med hesten. Absolutt. Fordi som regel når jeg rir på hesten så lukter den mye mer enn meg. Så når jeg er ute, dypt inni skogen, så ser jeg jo både tiur, hare, hjort og elg. Men jeg går jo nesten på dem vet du, for de kjenner ikke meg. Og det synes jeg er best. Og virkelig kunne se skogen da, og ikke bare naturen, men de dyra som lever der også.

10: Mhm. Så det er jo dypest mulig inn i allmenningen da. Men ikke på den tiden det er jakt og sånn da. Da kan det fort smelle rundt ørene på deg liksom.

11: Jeg overnattet en natt oppe ved [stedsnavn]. Det var sånn kortreist rusletur, jeg så nesten bort på bilen og sånn. La meg til og det var jo så stille og godt, og tåka kom over vannet på kvelden og det ble mørkt og slikt. Også skulle jeg legge meg til å sove, også begynte det en hund et sted. Jeg vet jeg sa til meg selv at nå må noen ta inn den hunden. [ler]. Jeg sovnet jo til slutt da, men. Men det var sånn der nei [lav stemme med lang e]. [ler veldig]. Det var kanskje på den negative siden da. Det var litt sånn slitsom lyd. Men jeg har, jeg har, i fjor sommer, da lå jeg ei helg alene oppe i [nasjonalpark]. Syklet inn ved [stedsnavn] og gikk så langt jeg orket inn forbi der og satte opp lavvoen og lå der. Og da var det jo litt vind, så det var ikke helt dønn stille, men det var bare så innmari godt å være der helt alene. Og jeg hørte jo lyder som jeg bare, hva var det, hva var det, hva var det. Når jeg lærte med det at det bare var reinsdyrene som kom og gikk forbi, da var det jo veldig kos å høre den lyden. Jeg synes jo at når reinen er rolig så er det jo ikke ulv og bjørn her tenkte jeg, så da er det jo helt trygt for meg å være her. [ler] Så den lyden var på en måte litt sånn betryggende da. Så det var jo en fin ting.

11: Jeg og samboeren satte opp lavvo nede ved [navn på sjø] ei natt en sommer for noen år siden. Helt nede ved [navn på innsjø]-kanten og da var det på en måte, altså det blåste og var litt bølger så det var litt lyd av det da. Greit nok, en naturlig lyd. Også kom det selvfølgelig en ungdomsgjeng på andre siden av vika og satte på musikk og dro opp sixpacken og skulle ha fest akkurat da vi skulle legge oss selvfølgelig. Det, neeei, søren, det var ikke helt etter planen. Men nå ble de uvenner og dro igjen da, men. [ler] Men samtidig

var jo det et sted som, altså, vi kunne ikke forvente at det ikke skulle være andre folk der. Og hva folk bruker friområder til er jo så forskjellig. Men det var litt sånn der interessekonflikt da.

12: Dette var juni. Så begynner plutselig måkene å bråke så fælt. Og i det lydbilde der opp da så, det var mye fugl og sånn på vannet, men i det lydbilde så skilte det måkene så fælt ut. Og da blir du nysgjerrig på hva som skjer nå, ikke sant. Titter du bort på andre, titter over vannet. Også ser du det at måkene driver å skal ta ett eller annet som er i vannet. Altså det første du tenker er liksom, øh, skal de mobbe anda liksom. Men så oppdager du jo det at det er ikke noen and. Det er jo et hjortevilt som kommer svømmende der, over det skogsvannet så måkene da driver å skal..er gale på da. Også blir du sittende å se på hele det her skuespillet, og de måkene forsvinner etter hvert for den hjorten driver å stanger etter dem da. Svømmer bortover sånn [viser med å nikke med hode] hopper opp liksom. Også er det helt rolig og du ser den her hjorten bare passerer i en vanvittig fart over det kjernet. Også hører du plasket når han går opp igjen. Og det er en sånn kombinasjon av total ro og lyder da, som er utrolig fint å sitte å se på. Men det er jo ikke støy. Men det er det å skille [tenker] ja, det var en kjempeopplevelse. Både å se og høre.

Eller en annen gang jeg hang der, da kom beveren. Da begynte han å bråke. For han likte..han var veldig nysgjerrig tror jeg. Svømte frem og tilbake, frem og tilbake. Også [klapper med hendene], nei fascinerende da. Bare henge å se på det der dyret som driver å «øø, hva er det oppi der da». Der kan du høre biler, men det er veldig sjelden du gjør det på grusvei oppi der. Der er det for så vidt helt dødt. Nei. Vet ikke. Det er vanskelig å si at sånne ting er støy. Jeg vil kanskje si at støy er mer vedvarende, at det blir plagsomt, det blir jo ikke dette.

Eller så opplevde vi det ei natt vi hang ute. Ble kjørende biler frem og tilbake. Vinterstid så henger vi ofte, så lett med ved og ikke sant. Da er det samtidig så nære, nære trafikken. Nære folk. Men i det det begynner å stoppe biler oppe ved våre biler, du ser hodelykter, det smeller i bildører, de tingene der. Så. Folk er ofte litt eklere enn andre ting, det er jo de som kan være skumle da. Det er en situasjon hvor du blir litt betenkt da. Lurer på, hva er det som skjer nå. Det skal jo ikke være biler der, det skal ikke smelle i bildører oppe ved våre biler da. Tute var det som gikk av også. Det var sånn ubehagelig da. Den hørte ikke hjemme der.

Men ikke noe mer negativt enn det. Også blir det jo komplekst da, for de lydene setter jo i gang andre, andre tanker i hodet ditt som er med på å forsterke det ubehaget eller den redselen du føler da.

13: [tenker] Ja, hvis du kler deg etter været da. Også går du ut i regnvær, så er den lyden avslappende. Så det er en positiv opplevelse selv om du kan si «å nei, regner det i dag». Så kan det være positivt det også. Og være en slags stillhet med lyd.

13: Negative er stort sett mygg, fluer, kanadagås, er irriterende. På badeplasser.

[tenker] Skal vi se. For eksempel at de driver å graver ditt og datt når du er ute og går tur. Det er irriterende.

13: Jo! Det er ikke støy sånn at du hører en fysisk lyd. Men der skogsmaskiner har kjørt hvis du går tur. Skogen skal ikke være urørt nødvendigvis. Men det er forskjell på å vandalisere den og bruke den. Når de bare har kjørt og hogd. Bare det de har gjort. Visuell støy og at det gjør det vanskelig å komme seg frem. Eller hvis det står en skogsmaskin der da, akkurat der du skal sette deg ned og raste eller noe.

14: Må være fossefall da, det er vakkert. Og dyrelyder. Høre Lomen da. De lydene er jo fantastisk å oppleve.

Disse historiene fra mine informanter går veldig på at det er den naturlige lyden de opplever i friluftslivet er en god lyd, og trekker frem flere eksempler som vann, fugler, dyr og vind. Den negative lyden de ofte opplever knytter seg til oss mennesker, at de møter eller hører mennesker på tur. Om det er tilfeldig at det er så mange som ikke liker å være med andre mennesker og helst vil være alene på tur er litt usikkert. Et spørsmål jeg stiller meg i forbindelse med at andre mennesker ofte går igjen som negativ lyd er om temaet mitt, hvordan ordlyden er formulert, har påvirket eller forvirret. Stillhet og fravær av menneskeskapt støy. Skulle ordet menneskeskapt vært byttet ut, og burde det vært tydeliggjort at det er mer enn menneskene selv som ligger i ordet. Men sett i lys av alt det andre som blir sagt på mine turer med informantene, uttrykkes det ofte et ønske om at det ikke var andre mennesker der de opphold seg. Og det er flere konkrete temaer vi snakker om, eksempelvis utbygging. Her trekkes flere elementer inn i tillegg til menneskene, som kan tyde på at de ikke har feiltolket ordvalget, eller har latt seg påvirke i stor grad.

4.5 Arealene våre

At det i rapporten til World Health Organization (2018) påpekes at beslutninger bør tas sammen, i samarbeid med lokale. Hvorvidt befolkningen blir hørt, i utbyggingssaker hvor det skal etableres vindmølleparker, eller ei kan diskuteres. Dette gjelder for øvrig også generell utbygging hvor det oppstår en arealbrukskonflikt, som også skjer ved utbygging av hyttefelt eller etablering av snøscooter-løyper. Av det informantene mine uttrykker her vil kun noe være absolutt relevant, fordi de har en generell mening og blir ikke nødvendigvis direkte berørt i sakene. Noe vi i rapporten til WHO ser at bør komme fra lokalsamfunnet i de enkelte sakene. Dog poengteres det at stille områder bør fortsette å være nettopp det. En annen side av sakene er at en avgjørelse ikke ene og alene skal avgjøres av de lokale, men det skal eksperter på fagområdet inn i denne prosessen. Det er disse personene som sitter på kunnskapen om hvordan det eksempelvis påvirker helsa. Det er ikke kan si noe om er hvorvidt livskvaliteten til de lokale påvirkes, det må de fortelle om, slik at dette tas med i beslutningene. Her vil det kanskje lett oppstå konflikt fordi en part i saken mener de blir for lite hørt. Derfor er de offentlige føringene og lovverket viktig. Og her vil det være viktig å kunne vise til om det er hjemmel til å kunne gjennomføre en utbygging. Slik som WHO understreker viktigheten i å bevare stille områder bør dette også gjenspeiles i den norske politikken. Det kan til dels virke som om Miljødirektoratet er litt i tvil her. De ønsker, som jeg innledningsvis i oppgaven presiserer, at det bør undersøkes nærmere om hvilke verdi stillhet i naturen har og hvor disse områdene er. De er absolutt inne på noe når de vil kartlegge hvilke områder det er snakk om. For da er det mulighet for å si noe om hvilke områder som bør være fredet for utbygging. Men det kan også tolkes dithen at de vil vite verdien, for å se om det egentlig finnes noen verdi. Av informantene fikk jeg ganske tydelige svar på dette.

Som nevnt mener DNT at medbestemmelsesmulighetene for lokalbefolkning i utbyggingssaker er for dårlig, men de trekker også frem at anleggsarbeid kan stå i veien for allemannsrettens lovfestede fri ferdsel, da spesielt i ferdselsårene i friluftslivet. Dette er også noe mine informanter indirekte sier. Noen oppgir at ved etablering av for eksempel vindmølleområde vil de unngå området. Selv om de da ikke fysisk blir sperret ute fra område, skjer dette indirekte. Og om dette skal da skal skje ved alle typer utbygging kan vi stille oss spørsmålet om det til slutt blir mulig å oppsøke naturen for å få en miljøforandring og naturopplevelse, jamfør definisjonen i Stortingsmelding 18 – 2015-2016 (2020).

4.5.1 Det menneskeskapte

Det oppgis av mine informanter at samfunnet moderniseres og dermed skaper et behov for å fjerne seg fra det i perioder med hensikt om å tømme hode og lade seg opp igjen. Men hva når det de prøver å få et avbrekk fra stadig forfølger deg. Jeg tenker her på utbyggingen av veier, av hyttefelt og etablering av vindmølleparker. Veiene transporterer oss fra et sted til et annet, hyttene bygges, i min oppfattelse, for å ha et alternativt sted å være i perioder og vindmølleparkene etableres for å produsere elektrisitet. Dette høres, i alle fall isolert sett, ut som ting som er fint. Men hva mener egentlig folk om dette? Hvilke synspunkter kommer frem om vi ser på de enkelte og trekker inn naturen og stillhet i friluftslivet?

En annen menneskeskapt lyd som påvirker lydbildet i naturen, er snøscooter. Jeg nevner lovendringen som åpner for ytterligere muligheter til å benytte dette kjøretøyet og i den forbindelse var også dette interessant å ta opp med mine informanter. Hva slags tanker, meninger og følelser hadde folk om dette? Disse spørsmålene skal jeg komme nærmere inn på nå.

4.5.2 Snøscooter og utbygging av vei, hytter og vindmøller.

En fellesbetegnelse for utbyggingen er vei. Og på et generelt spørsmål om veiutbygging er svarene fra informantene litt forskjellig. Det påpekes at det er greit så lenge veien ikke kommer for nære huset de bor eller at veiarbeidet ikke burde foregå på nattestid slik at søvn ble forstyrret. Noen er også overrasket over hvor stort veinettet i fjellområdene er og det påpekes at grusvei er bedre enn en asfaltert vei. Men svarene er i alle områder av skalaen som går fra bra til dårlig. Veier er også en nødvendighet og det er bra med vedlikehold slik at de kan brukes, men flere og større veier fører også til en økning i trafikk – som egentlig ikke er et ønske om lyden rammer omgivelsene folk oppholder seg i. Selv om de aller fleste har en rolig stemmebruk og ikke bruker kroppsspråket uttalt i samtalen, oppstår det likevel noe irritasjon hos noen. Disse peker på den store arealbruken hvor natur og dyrket mark må vike for at veiene går først. Det er altså flere meninger om denne saken, men en fellesnevner er vel at det ikke burde bygges over en lav sko, men at veier er nødvendig – om ikke over alt.

4.5.2.1 Hytteutbygging

Hytter og hytteutbygging var et litt mer betent tema hos mine informanter og det var totalt sett ganske stor enighet.

3: Mhm. [viser enighet i det 4 sier om at folk ikke gidder å ha hytte i hytteby]

7: Jeg tenker på de som bor der fra før, jeg.

8: Jeg skulle jo ønske det var noe regulering på det, hvor stort og flott det var lov å bygge. Så er det veldig viktig at de verna områdene blir fortsatt vernet. Og at man heller utvider de enn å innskrenke de.

8: Man kan restaurere gamle ting som står der allerede, det synes jeg er fint. Men ikke bygge opp nye hytter eller ja, greier i det hele tatt.

13: Vet de gjør det på [stedsnavn]. At folk som har hatt hytte i et rolig område plutselig har en byggeplass innpå hytta si og tusen naboer. Det er jo fint å bygge et hyttefelt i et område hvor det er tilrettelagt for å bygge og som ikke ødelegger for de som allerede har hytte der. Uten at det ødelegger et område som er mye brukt til å gå på tur og sånn.

At det må være forsvarlig, uten at de ødelegger for mye.

13: Det spørs på dyrelivet i området og ting og tang også. Det bør være noen som kan dette som avgjør, og det bør være tverrfaglig, sånn at det ikke bare er en som sitter å avgjør alene

Blant de unge er det ikke en veldig positiv holdning til utbygging av hyttefelt, og det pekes på at områder som i dag har noen hytter ikke burde gå over i å bli et større hyttefelt hvor hyttene blir liggende tettere. I forbindelse med nyetablering er det viktig å bevare rekreasjonsmulighetene, samt dyrelivet. 13 peker også på en, slik jeg tolker det, manglende tverrfaglighet i avgjørelser av utbygging. Denne tverrfagligheten og medbestemmelsesmuligheten er ting som går igjen på flere områder og akkurat denne muligheten til å kunne være med på en beslutning, eller i det minste ha muligheten til å komme med synspunkter, påpeker WHO som et viktig element.

2: [puster oppgitt ut] Men det er slike ting som stat og kommune kunne, kanskje prøve å kunne få jobbe i veien nøtta litte granne og legge noen restriksjoner [på belysning på hytter] som ligger der når de bygger feltene.

10: Det har jeg egentlig ikke tenkt så mye over. Men sånn der vi har hytte synes jeg det er helt sånn passe egentlig. Men, hytte er jo liksom ikke hytte lengre heller da fordi det skal jo være innlagt vann og strøm og do. Liksom. Jeg synes hvert fall det blir feil da.

10: Nei, altså jeg tenker minst mulig da. Og hvis du først skal bygge en hytte så trenger du ikke innlagt vann og innlagt strøm. Det går an å sette opp et solcellepanel. Hvis du først skal bygge noe så prøv å gjør det mest mulig miljøvennlig da. Men ja sånn generelt sett så minst mulig.

10: Det bør jo være et hyttefelt da så man slipper å lage flere veier og lage enda mer styr da, og ta enda mer natur. Tenker jeg da.

Nummer 1 uttaler ikke noe spesielt på spørsmålet, men er veldig med i samtalen med 2 og uttrykker enighet med det som blir sagt. Dette tolker jeg ut ifra kroppsspråket og sammen med reaksjonen 1 hadde da 2 fortalte at h*n hadde klart å stoppe utbygging av et hyttefelt. Dette var svar som; «Oi, seriøst, så bra!» med en overraskende og engasjert stemme, og videre med kommentar om at det var veldig bra gjort. 1 og 2 uttrykker, slik jeg tolker, en relativt negativ holdning til denne typen utbygging, og spesielt 2 som aktivt har gått inn og stoppet et prosjekt. 10 er derimot ikke like negativ, men uttaler seg om at utbygging i og for seg er greit så lenge det ikke går ut over område der h*n har hytte selv, og at det burde bygges lavstandardhytter og ikke store og flotte hytter med alle fasiliteter.

4: En ting, jeg skjønner ikke at folk gidder. Jeg skjønner jo på en måte de lokale foreningene som ser veldig mye penger i det. Men det er noe med grådigheten som ødelegger naturen oppi fjellet. Og jeg synes det blir en..jeg kan ikke leve meg inn i hvordan andre folk tenker. Jeg skjønner ikke hvorfor folk gidder å ha en hytte i en hytteby.

4: Ja, og jeg synes det er en tendens at verneinteressene taper til syvende og sist. Verneinteressene er stadig på vikende front. I en slags liberalismens tidsånd.

4: For folk skal jo få lov til å gjøre som de vil. Men da er det jo utbyggerne som har overtaket. Og naturen taper i sånne saker. Så jeg mener at verneinteressene må vinne i større grad enn det de gjør.

5: Men, altså gamle hyttefelt rundt omkring. Det som er problemet, er at alle skal ha hytte. Og alle skal ha høystandardhytte. Samfunnsmessig er jo dette helt forkastelig, sånn miljømessig og ressursmessig. Ehm, men. Og trafikkmessig.

6: I forhold til utbygging så er det vel..jeg ser vel like mye på det med naturen og det, ja ha de store hyttebyene og ikke at det skal utbygges over alt. Ja, det er mange hensyn og ta, altså hvor mye skal naturen benyttes. Jeg synes det er veldig fint at folk bruker naturen, men det er jo veldig mange steder som blir ødelagt da.

11: Det har blitt veldig mye store hyttefelt med veldig mye store hytter. Det er ingen tvil. Så hvis du på en måte ikke klarer å snu ryggen til og late som det ikke er der så kan jo det være en forstyrrelse i forholdt til at det, hvis du skal ha den store opplevelsen med at nå er det bare jeg og elementene her, så snur du deg så ser du rett inn i en hyttevegg. Men jeg kan synes at ting er fint selv om det er bygd jeg altså. Det kan jeg. Men hvis jeg skulle ha hatt hytte selv så hadde ikke jeg orket å ha hytte på et hyttefelt med hytter rundt hele meg. Det hadde ikke vært noen vits tenker jeg da. Så jeg måtte ha kjøpt ei gammel sæter langt inne i en dal eller noe sånt. [ler].

11: [...] Ellers så tror jeg det er veldig viktig å bestemme at her skal det være hytter og her skal det ikke være hytter. At man på en måte. For da vet sånne einstøinger som meg at da har jeg dette området for meg selv.

11: Det er så mye på de store hyttefeltene med at det er så tilrettelagt, med søppeltømming og ja. Samfunnet tar over på en måte.

Her sier 11 noe om at «samfunnet tar over på en måte» som også er essensen i flere svar. For dette kan være med på å utvide den urbane lyden som folk oppgir at de vil komme seg unna. Så det 4 sier kommer litt inn her. Naturen taper, og det er litt fritt frem. Nummer 5 slenger seg også på med at hytter er noe alle skal ha. Som kan føre til, slik jeg kan forstå det, at samfunnet trenger dobbel plass, om alle skal ha hytte. Dette fører naturligvis til at naturområder må vike. Men også i denne gruppen er det en overvekt av den negative holdningen.

9: Det er jo ulike definisjoner på hva som folk oppfatter, hva er friluftsliv, for eksempel hyttefeltet på [stedsnavn] er ikke friluftsliv for meg. Nei over hode ikke. Kunne ikke ramle meg inn i havet å frivillig oppsøke sånne områder.

9: Det er jo mange som hevder at den storstilte hyttebyggingen, den har to sider da. Ehm. For så vidt en fordel at den konsentreres. At kommunen lager planer og sier at i den firkanten der, der kan det bygges tett som faen. For der kan man bare holde seg unna ikke sant. God fornøyelse. Istedenfor at du sprer rælet ut over. Men på en annen side så er det utrolige områder altså, som blir beslaglagt. Og det legger beslag på ganske mye, for først skal du ha en plass å bo til vanlig ikke sant. Også skal du ha en hytte eller to i tillegg. Da legger hver enkelt person, legger beslag på ganske mye areal, som er på en måte mitt, eller som har ringvirkninger i form av støy da. Men det er ikke bare støy, det er forurensing av grunnvannet osv. Det er vel kanskje på tide at..ehm..er litt mer forsiktig med hva vi skal tillate. Og er det en menneskerett å ha hytte? Jeg mener at det ikke er det.

12: Det handler jo om.. stillheten er en av de tingene det handler om. Altså mye folk og mye biler på ett sted gjør jo noe med det. Også tenker jeg det at det handler jo også om sårbarheten i naturen generelt. Det er jo flere ting i det, det bilde der da.

Der hyttene står inntil hverandre. Men det er jo, visuell støy er relativt liten fordi de er bygd på en sånn måte at det finnes jo ikke innsyn. Selv om det er tretti meter imellom de hyttene. Så ser du aldri bort til naboen og inn til naboen. Men går du ut i den der stua så ser du jo hele bakken nedover, da er det jo masse tak og sånn. Ehm. Og der er det jo støy, det er vanvittig med folk der, altså biler og lyder og skianlegg og sånn som går da. Det hadde ikke vært noe for meg.

12: [...] Begrensninger. Alt med måtehold. Kanskje. Det er jo hytte til alle her hvis vi vil det. Hvis vi begynner å samle opp og dele ut igjen. Så er det jo egentlig nok hytter og friluftsboliger. Kanskje. Behøver ikke ødelegge mer.

14: Det spiser seg jo stadig lengre inn og lengre inn i villmarka. Vi spiser opp villmarka vår. Og det bygges over en lav sko, det er helt.. Jeg synes vi er litt kravstore der om vi skal ha hytter, helst to tre kanskje. MÅ vi det? Burde jo vært noe som bremsset litt her, men. Mhm.

14: Det bør jo trekkes så nærme bygda som mulig og holde seg unna friluftsområdene og den uberørte naturen. Vi får jo mindre og mindre av den. Hvor skal vi være, hvor skal vi utøve friluftslivet til slutt liksom. Blir spist opp.

14: [ler] Ja. Det er jo vanskelig det der. Har ikke noe godt svar egentlig. Men jeg synes absolutt vi bør begrense støy enn å slippe opp for mer og mer. Må være noe system som bremses

I denne gruppen er det tydelig at det å trekke samfunnet og det som følger med utover ikke er ønsket. Det påpekes en bedre forvaltning av områdene med strengere krav og at det egentlig finnes hytter nok til alle slik det er i dag. Et ønske om å bygge tett for å unngå å beslaglegge større områder kommer frem her og det oppgis samtidig at de selv ikke ønsker å ha hytte på slike felt av andre. Dette er åpenbart en utfordrende område å lage planer for å imøtekomme alle. Men den store fellesnevneren i alle gruppene er at det ikke er ønskelig med mer utbygging i stor skala. Og på støyspørsmålet omkring dette trekkes det frem både anleggsstøy, visuell støy i form av bebyggelse og lys, støy fra biltrafikk og fra mennesker. Dette gjenspeiler også bekymringen til DNT (u.å.-a) om hytteutbygging. De legger også inn fri ferdsel som en truet gode, jamfør Allemannsretten.

4.5.2.2 Vindmølleparker

På det siste punktet som omhandler utbygging var det til tider veldig hete samtaler og frustrasjon og sinne var mulig å kjenne på. Dette var også et polarisert tema, selv om det var stor overvekt på ene siden. Her vil jeg også presentere svarene gruppevis for å synliggjøre de ulike gruppernes syn.

3: Mhm. Det tar jo enormt stor plass av skogen.

7: Jeg tenker på dyrelivet jeg.

8: De produserer ikke så [trykk på så] at jeg føler de er verdt det.

8: Jeg tror at hvis det blir sånn at de vil bygge ut sånne vindmølleparker over alt, så tror jeg at jeg hadde gjort mitt ytterste for å prøve å oppsøke andre steder hvor det ikke var sånne. Jeg hadde unngått å gå i de områdene hvor det blir satt opp vindmøller da.

13: Det er jo fint i Danmark da. [ler] Langs den veien, vet ikke hva den heter, men. Men jeg vet ikke helt hvordan det ligger til rette for å ha det i Norge da. Skal vi hogge ned all skogen og bygge vindmølleparker i stede.

M: Du har snaufjellet da.

13: Nei, men det bør jo, det er jo det Norge er kjent for. Det bør få stå i fred. Jeg tror nok vi klarer å produsere nok energi med vannkraft hvis vi ikke bare selger all vår energi til utlandet

I gruppen for unge er det flere meninger med en fellesbetegnelse som peker i retning av negativt. Områder som blir ødelagt er hyppigst nevnt, og at områder med vindmøller ikke vil benyttes lengre. Dyrelivet er også nevnt sammen med en påstand om at de ikke er effektive nok til en gevinst i totalsummen. I neste gruppe har jeg igjen valgt å sette inn samtalen til nummer 1 og 2 for å tydeligere få frem meningene;

2: Det er det verste som har skjedd Norge på år og dag og det er bare lurei. Det er for å sikre tyske pensjoner og for at tyske selskaper skal få grønne sertifikater, så de kan drive kullkraftverk, for da kan de støtte seg på det de driver med her. Eh, i tillegg så er det ingen hensyn i det hele tatt, det legges veier over store åser.

2: De forferdelige kraftgatene. Det er, det er regelrett hæverk på, på høyt plan

1: [er enig med 2] Fy faen.

2: Da har du gjort de stille områdene og den utmarka vi liksom har å være i da, større betydningsfulle skogsområder for eksempel, er gjort om til industriparker som i løpet av 20 år vil være egentlig helt tafatte og oppbrukte. Da står det skrammelet igjen.

2: Som sagt, så har vi allerede tapt den kampen mot stillheten, men kan jo gjøre motstand så lenge det går.

1: Ja det tror jeg er viktig, å gjøre motstand. Ikke bare jatte med alt som, skjer. Engasjere seg litt.

2: Så. Men det der er klart, det er penger, her er det press i fra, noen skal selge noe og staten skal ha avgifter, skatter og diverse. Så de slipper det kanskje igjennom med tanke på at de tror alle tjener på det på den måten, men Ja, det er en lidende part. Veldig stor lidende part i det der. Som de velger å ignorere.

1: Mhm

10: Kjør på. Alt som er fornybar energi, kjør på. De bruker alt for mye tid på noe vi kommer til å ha, noe som ikke er for alltid liksom. Som da er petroleum da, og drit som forurensere. Så heller satse da på å lage effektive vindmøller, som faktisk fungerer da. De kommer jo til å ta et lite... altså, de tar jo ganske stor plass da. Fugler dør jo, men [humrer nervepirrende] ja, heller det da enn at vi lager 1000 nye bilder da. Som går på diesel og bensin.

10: Ja, nei herregud. Det er da bare å sette opp ei vindmølle det. Jeg bryr meg ikke om det. Sånn, ja, de tar mye plass, men det er faktisk godt utnyttet plass, mener jeg da. I stedet for et atomkraftverk for eksempel.

10: [...] de bråker jo ikke så veldig. Hvis de plutselig hadde bestemt seg for å sette opp, la oss si fem vindmøller da. Ved jordet der jeg bor liksom.

Og de fem vindmøllene liksom hadde hatt, nå må jeg tenke litt egoistisk å da, hatt liksom vinningsverdi for meg liksom, så hadde ikke det gjort meg noe. Hvis fem vindmøller da, kunne gitt hele mitt område strøm liksom, så hadde ikke det gjort meg noen ting liksom.

10: Men jeg tenker, altså, jeg er veldig opptatt av å tenke litt fremover da. Fordi vi har bare den verdenen her. Og vi er på tur til å fucke opp den så jævlig. Så hvis det er noe jeg kunne gjort da, for å gjøre det bare litt bedre hadde jeg gjort det.

Som vi kan se er det store forskjeller i meningene som er i gruppen primærnærings. 1 og 2 uttrykker en voldsom misnøye og det kunne merkes i intervjusituasjonen, hvor spenningen økte, hastigheten og toneleie på samtalen og kroppsspråk fikk en litt endret karakter fra intervjuet ellers. Det var tydelig at dette engasjerte informantene. Uttalelsene til nummer 2 sikter i en retning av at det økonomiske perspektivet trumfer alt og alle, slik min tolkning er. På den andre siden av skalaen kommer nummer 10 som gjerne kunne hatt vindmøllene tett innpå hvis dette var en gevinst for h*n og området vedkommende bodde. 10 trekker også inn et miljøperspektiv mer enn det 1 og 2 gjør og sier også at dette perspektivet er så viktig at det går greit med lydnivået fra vindmøllene. I neste gruppe er det også sterke meninger og det er også tatt med en dialog, mellom 5 og 6, for å tydeliggjøre meninger og stemningen selv om synspunktene ikke nødvendigvis ikke er helt like.

4: Det ER jo en visuell støy! Det er ikke pent! [hissig stemme] Det er virkelig ikke pent!

5: Det er jo helt utrolig [hviskende oppgitt stemme].

Det er helt utrolig. [ler].

Nei, det er ikke greit. Og det er ikke greit, og når man først skal si det, at alt som har med kraftutbygging er unntatt plan og bygningsloven – det er helt utrolig.

Alt annet i landet, all annen utbygging er underlagt det, bortsett fra det som har med kraft å gjøre. Det er helt absurd [sier ordene sakte, tydelig berørt]. Fordi at det betyr at disse gale utbyggerne de kan forhandle med grunneierne i smug. Nei, jeg blir helt, blir helt dårlig når jeg snakker om det. [ler] Nei, det er ikke greit.

6: Det spørres hvordan du tenker da. Om man tenker på støy, miljømessig eller..

6: Ja eller dyrelivet, ja altså, fuglen. [sukker] Jeg vet egentlig ikke om jeg har tatt noe standpunkt på det jeg. Både for og imot. Er det noe bedre at vi skal importere kraft av kull for eksempel.

5: Nei men vi trenger det jo ikke!

6: Vi kaster jo kraften vår.

5: Ja det er jo det som er problemet [med hevet stemme]

6: Ja det er det som er problemet.

5: Jaa. Vi klarer oss selv.

6: Ja nei, jeg vet ikke. Jeg har ikke tatt noe standpunkt.

5: Vi trenger dem ikke! Altså det er jo helt absurd. Skal vi bygge vindmøller så får vi bygge dem til havs. [bestemt i stemmen] Det er det eneste stedet vi kan bygge vindmøller. Nei. Helt meningsløst. Vi trenger ikke. Vi har vannkraft, valg. Men det er jo et problem for de som bor i de områdene.

6: Vi har jo en fantastisk greie i Norge med den allemannsretten.

5: Den er jo helt unik.

6: Den er jo sterk i Norge og den må vi ta vare på. Og den tror jeg fort kan settes litt på spissen hvis det blir for mye kommersielt.

5: Du må begynne å regulere på en eller annen måte og skal du veie det imot Allemannsretten da, det er jo det som er begynt å bli problemet.

6: Også er det ikke bra at man bygger ut alle disse elvene heller, vassdrag og slikt. Elver som blir ødelagt, fiske, altså. Det er jo like ille det som å sette opp vindmøller mener jeg da. Altså vindmøllene gir jo mye mer støy, men i forhold til fisk og den biten, så er det mye vassdrag som blir ødelagt.

11: Ja, de ser jeg jo fra området mitt. Så ser jeg disse parkene innover. Så. Første gangen jeg så det så var jeg litt sånn der «Oi. Ja vel. Okay» ja. Jeg vet jo at de som bor oppi der ikke er så glad i de alle. De er jo veldig dominerende i terrenget. Jeg har ikke egentlig [tenker]. Jeg tenker at hvis du er midt på Hardangervidda også, da ser du jo dem hele veien. Hvis du er på en flere dagers tur så vil de være i horisonten din, så sant det ikke er tåke, hele turen din. Det er en slags støy, men, du bestemmer jo litt selv tenker jeg da, om du lar det ødelegge turen. Jeg vet ikke. Jeg kjenner jeg er veldig delt i forhold til det fordi jeg tenker at jeg synes det er verre å demme opp en elv for å få vannkraft. Egentlig. Kanskje. Jeg har jo sett på de dammene de lager, og naturen blir jo helt forandret på det viset også. Så å komme til en sånn type anlegg er kanskje mer visuelt støy for meg, kanskje. Jeg har ikke opplevd liksom å være veldig nære på det. Det har jo ikke skjedd i det området jeg bruker mest da. Jeg tenker at i Norge har vi veldig mange områder da, og store områder. Også har vi noe veldig fint som heter Allemannsretten som gjør at vi kan bruke det.

Nummer 4 er her veldig tydelig på at vindmøller er visuelt støy og like ikke disse utbyggingene. I dialogen mellom 5 og 6 kan det på et tidspunkt nesten virke som om 5 prøver å overbevise 6 som ikke har tatt et standpunkt. Men nummer 5 er uttalt irritert og oppgitt over vindmøller.

Allemannsretten er også noe som her trekkes frem, som i all hovedsak nevnes av gruppen friluftsliv profesjonelt. De personene som er plassert i denne gruppen har kanskje et bedre overblikk over lover og regler, siden friluftsliv er en del av jobben, og nummer 11 nevner også i løpet av intervjuet at det kanskje er for lite arbeid med å opplyse folk, herunder da kanskje allemannsretten. Det kan, uten at det er uttalt, være noe i det som blir sagt siden de andre ikke trekker den inn. Men dette har jeg ikke grunnlag for å trekke noen konklusjon på, men er et spennende spørsmål.

9: Fuglen liker det dårlig. Det er støy. Og ikke minst visuelt. Også er det jo inngrep som bare det.

9: Vi bor jo i Norge da, og her er det stort sett hydro-elektrisk. 99% her kan du ikke konkurrere verken på pris eller utnyttelse av vannkraft. Og ikke snakk om havmøller. Det kan jo kanskje være, hvis man passer på å legge det utenfor trekkfugl-ruta så kan kanskje det være en greie. Men det blir aldri noe mer enn et supplement.

12: Jeg har ikke engasjert meg noe veldig i det, det skal jeg innrømme. Ehm. Og det handler egentlig mer om den støyen som folk lager, ved å være så stygge mot hverandre. Jeg klarer egentlig ikke på en måte å forholde meg til ene eller andre siden når folk kan finne på å true hverandre nærmest på livet. På grunn av det her. Det går over min fatteevne da. Det blir støy for meg. Det blir såpass støy at jeg ikke orker å mene det ene eller det andre. Jeg har sett vindmølleparker da jeg har kjørt med Hurtigruta, jeg har aldri hørt lyden av dem, bortsett fra ei som jeg har vært oppe ved. Vanskelig å si noe om, uten at du vet hva det er tror jeg. Kanskje. Vet ikke.

Stort inngrep i naturen. Det er store konsekvenser da, tenker jeg. Og igjen da, hvor mye natur har vi til rådighet eller til overs. Og sperre for andre på den måten. Har vi så mye at vi kan gjøre det?

14: Åååh [oppgitt] Det gjør jo bare vondt langt inn i hjertet mitt da [ler]. Vi får det jo, kan du si, tett på oss. Og et område som, ikke er uberørt, men er jo ganske, litt vernet. Det har jo vært prat på å verne en del av det. Så, kupert kan du si, så der blir det jo vanvittig mye fyllinger, og store breie veger og store svinger. Det blir ikke, det blir jo et industriområde hele den kjølen. Så der tror jeg mange ikke har tenkt hvor galt det egentlig blir. Trekker på skuldrene og sier bare «neh, blir jo sikkert bra med vindmøller, for er jo så miljøvennlig da». Men til hvilken pris.

14: Det må jo være plasseringen av de da, at de må plasseres andre steder. Så du ikke raserer så mye natur. Det må være plasser som kanskje allerede er nedbygd og sånn. Så å bruke så mye urørt natur da for å få ut egentlig såpass lite føler jeg blir helt feil, ja. Må i alle fall ta vare på de perlene vi har og slik som planene er, eller de tilrettelegger for, så ser det jo ut til at det kan bli vindmøller nesten alle steder. Hvis ikke folk er litt på banen og sier stopp. Jeg synes det egentlig er litt tragisk det vindmølleprosjektet. Det er rett og slett en voldtekt av naturen vår. Også er det noen som skal tjene penger, koste hva det koste vil liksom.

14: Altså, du får jo aldri det der tilbake, naturen igjen. De enorme fyllingene som blir og, fundamentene. Også tror jeg heller ikke det er penger igjen til det, å rydde opp.

Nei, jeg synes det er veldig, veldig negativt med det der. Dessverre.

I denne gruppen er også støy nevnt i form av både lyd og gjennom det visuelle. En ny vinkling kommer frem i det 12 sier, og det er støyen omkring diskusjonen. Dette fører da til at vedkommende ikke orker å engasjere seg, men mener fortsatt naturinngrepene gir store konsekvenser. Skal jeg trekke dette litt langt kan det egentlig tolkes som at utbyggingen skaper støy, fordi det kommer en diskusjon i lyset av oppføringen. Selv om det ikke er støy direkte fra vindmølleparkene så kan ringvirkningene her være litt negative. Vi kan også se at 12 kommenterer om det kan sperres for andre på denne måten, jamfør det jeg nevnte omkring fri ferdsel. Nummer 14 er ikke veldig fornøyd og det kommer veldig tydelig frem, blant annet, i ordbruken «voldtekt av naturen».

Når vi ser på et totalbilde fra informantene er det en majoritet som ikke ønsker denne utbyggingen, noen er usikre i sitt standpunkt, og de færreste er for. Motvind Norge mener det absolutt ikke er til stede noen som helst form for lokal inkludering av meningsytring og medbestemmelse i det hele tatt i vindmøllesakene, som er i strid med det World Health Organization (2018) skriver bør være til stede i områder som kan bli utsatt for støy. Hvis vi i dette bilde også trekker inn Friluftsløven (1957), og særskilt § 11. Denne sier at ferdsel er lov om dette skjer hensynsfullt og ikke påfører miljøskade. Grunnen til at jeg trekker frem akkurat dette her er at vindmølleparkene ofte etableres i utmark, hvor vi kan ferdes fritt. Men oss som bruker av denne må være svært forsiktige for ikke å påføre miljøet skade. I mitt hode dukker det da opp en kobling som kan virke uforståelig. Vi kan ikke påføre miljøskade, men det er greit å bygge enorme vindmølleparker. Selv om grunneier har noe å si her, har jeg full forståelse for informantenes bekymring.

4.5.2.3 Snøscooter

Som nevnt henviser Mace et al. (2004) en artikkel av Kariel om at rekreasjonsområder burde beskyttes mot snøscooterkjøring, som vi også ser i Hemel (1996) sitt notat. Denne uforutsigbare lyden er igjen noe som er individuelt betinget, og hva de ulike gruppene jeg har intervjuet har litt ulike meninger.

3: Mhm. Ehm. Ja, det [tenker veldig] jeg er nok kanskje litt splittet. Men det er klart at det kommer jo an på hvor, hvor mye og til hva slags formål da. Det er klart at kjører du scooter for å kose deg og ha det morsomt og du på en måte grisekjører, eller kjører du ei skiløype.

3: Eller kjører du for å jakte på flokken din.

7: Der er det delte meninger. Jeg mener at så lenge det er merkede stier fra A til B så er det lov. Men ikke fri ferdsel. Det må være oppmerket løype som du må holde deg på.

8: Jeg er ikke noe glad i snøscootere i det hele tatt.

8: Syns ikke det skulle vært lov å ta snøscooteren fra veien og opp til hytta heller jeg. Da får du gå på ski.

13: Ikke noe forhold til. Vet ikke om jeg har hørt heller jeg. Hvordan lyd lager det? Som motorsykkel? Som moped?

13: Da bør det være. Ja. Noen steder trenger du å bruke det, men så bør det kanskje være innenfor det og det område da, hvor det er tillatt å bruke det og andre steder ikke.

13: [...] Men jeg synes ikke det skal være allemannseie – har du hytte har du snøscooter liksom. For å begrense antallet i et område så kan det jo være utleie. For da kan du regulere det.

I gruppen for unge er de fleste enige i en form for regulering og at det skal være angitte områder hvor dette da skal foregå. Nyttekjøring var det også ganske stor enighet om at skulle være lov. Nummer 8 er derimot sterkt imot bruken av snøscooter.

2: Nei til snøscooter i norsk natur.

2:[...] Og når man tenker på alt det som lever i skogen og så, det er om vinteren de virkelig trenger hviletiden sin så skal man ha det der svineriet der da så vil utmarka komme under et virkelig press.

10: Altså, la oss si jeg er ute og går tur på vinteren, på ski. Også kommer det snøscootere liksom. Åååh, da kjenner jeg at jeg bare åæææh-hæ-hæ [lager grøsselyder]. Pell dere langt unna! Fordi, nei, snøscooterkjøring er noe man driver med hvis man absolutt må – for å komme seg et sted. Ikke for å ha det gøy. Ååh, nei.

10: Ja [kjapt og bestemt] Det er sann hvis vi er på hytta og går på ski langt pokker-i-voll i utmarka liksom. Der det så vidt er løyper til skiene. Og det kommer en snøscooter. [irritert i stemmen] Som bare kjører rally. Nei.

Nummer 1 nevner at nyttekjøring er greit med restriksjoner i selve intervjuet, men ikke noe mer ut over det. De to andre, 2 og 10, er derimot veldig imot bruken av snøscooter.

4: Jeg ønsker personlig.. altså. Jeg ønsker meg ikke en snøscooter når jeg er på [fjellområde]. Jeg vil veldig gjerne være foruten.

4: Som sagt, jeg har vært mye i Finnmark, at det er scooterløyper der, jeg har ikke noe problem i å akseptere at det er scooterløyper der. Men jeg vil ikke ha scooterløyper over alt.

5: [...] At dette her er med på at flere får mulighet og at det du da kan komme deg ut enkelte steder du ikke kan komme deg ellers. Men problemet er at når du åpner disse så blir det villmannskjøring. Det er jo det som er problemet. At det er folk som ikke klarer å holde seg i skinnen også klarer vi jo ikke å overvåke dette.

5: Nei, men da tenker jo jeg det at det sånn som det har vært før da, så har det jo vært sånn at du må ha løyve til å kjøre. Og det gir jo på en måte en mening i at det er folk som skal fra A til Å.

6: Vi skal i alle fall ikke slippe opp for det. Jeg vil ikke slippe opp, og ikke minst den..da er vi inne på støy. Skal jeg sitte ute i allmenningen en vinternatt, fyre bål og være ute. Og skal jeg da sitte å måtte høre scooter-dur lengst øst i allmenningen, og dyrelivet.

11: Ehm. En intens lyd, som jeg tenker at jeg helst vil være foruten da. Når jeg er på tur. Men så handler det med snøscooter, det handler om på en måte å være ute, oppleve og bruke området og sånt no. Så. Veldig gøy å kjøre snøscooter. Jeg synes det selv jeg. Men det er en helt annen greie enn å oppleve stillheten i naturen. Så jeg tenker at, for min del sånn helt personlig, så tenker jeg at det godt kan være forbudt. For jeg har ikke sånn bruk for å oppleve den delen da.

11: Nei, jeg tenker at det, handler det om å kjøre inn proviant til en veiløs bu langt inne i [nasjonalpark] så synes jeg det er greit, eller at noen skal hentes ut fordi at dem har brukket beinet så er det helt ålreit også liksom. Sånn nyttekjøring tenker jeg. De som driver med dyr som trenger å se om de på vinteren synes jeg er fornuftig at skal få lov å bruke det. Ehm. Men så tenker jeg at bare for å kjøre på tur og sånt noe så, hvert fall begrense det til

spesielle tidspunkter og områder. [...] Så jeg tenker at noe regulering, ja, i alle fall. Det handler jo noe om motorisert ferdsel i utmark.

I denne gruppen for de som driver med friluftsliv profesjonelt bærer svarene preg av at det kan være greit, men helst ikke, slik 4 og 11 er inne på og at det ikke skal slippes opp ytterligere jamfør 5 og 6.

9: Det er klart det er en jævla u-ting. Altså, ikke næringsvirksomhet da. [...] Men at en vanlig, at jeg skal få lov å kjøpe snøscooter og frese ute i allmenningen for at jeg synes det er moro, nei.

12: [Ier]. Nei, egentlig ikke. Jeg blir litt sånn der..ehm. Ja hva skal jeg si om det. Hva skal vi mene om det. Det er egentlig sånn der med måtehold det også da, tenker jeg. Og hvem har rett når det begynner å bli støy og når det begynner å bli slitasje. Ehm.

12: Nei, det må jo være i kontrollerte sårne scooterleder. Tenker jeg da. Tror det er best for alle. Både de som skal kjøre og for alle andre som er ute. [Ier] Greit å finne de igjen. Ja. Da kan du faktisk velge å holde deg unna. Hvis du misliker det sterkt. Tenker jeg. Da behøver du ikke oppsøke den scooterleden vet du. Hvis det liksom er selveste som kommer der. Så har du på en måte muligheten til å tilpasse ulike interesser i fjellet. Om det er bra, og om det kommer til å eksplodere hvis man åpner opp for scooterløyper i Norge, det vet jeg ikke. Det er jo for spesielt interesserte da, for å si det sånn. Må jo tåle å fryse. Også koster det penger.

12: Ja, med restriksjoner. [bestemt på ordet restriksjoner]. Ja jeg tror vi kanskje kan si det.

14: Jeg skjønner ikke hva de har ute i fjellene eller skogen og gjør egentlig. De mener alle må komme seg ut, men går det ikke an å gjøre det på andre måter, stille måter, som ikke plager noen liksom. Det skjønner jeg ikke. Rett og slett

I den siste gruppen kommer det ikke frem nye meninger. Det holder seg stort sett til at det ikke er noe kjekt, men at det med restriksjoner kan gå an, bortsett fra nummer 14 som uttrykker en sterk misnøye til snøscooterbruken. Så i det totale bilde av hva mine informanter sier skiller kanskje gruppen primærnæring seg litt ut i form av at de ikke ønsker snøscootere. For gruppen med friluftsliv profesjonelt er det et personlig ønske om at det ikke skal være slik i naturen, og at det i

alle fall ikke burde slippes opp ytterligere. Ellers er den tydelige røde tråden at det kan kanskje være greit med tydelige restriksjoner og scooterleder. Disse svarene er kanskje, totalt sett, ikke like mye imot som det vi leser av vurderingene til Mace et al. (2004) og Hemel (1996) som påpeker at dette er truende for rekreasjonsområdene. Men i Notatet til Hemel er det også presisert at det burde unngås i nasjonalparker, naturreservater, landskapsområder som er vernet og større naturområder. Så det vil kanskje med den nye lovendringen, hvor kommunene har bestemmelsesrett, fortsatt være mulig å innfri. Disse områdene må da kartlegges av kommunene, altså områdene som ikke må belastes for å unngå å ødelegge stillhetens verdi, slik at de eventuelle scooteledene legges til områder der de ikke kommer i konflikt med andre. Dette åpner for at friluftslivet blir mer tilgjengelig, men det åpner også opp for at områder som, til fots eller på ski, er vanskelig tilgjengelig kanskje får økt trafikk av både mennesker og motorferdsel. Det er her kommunene kanskje må være på banen for å sikre områdene, slik at det er mulig å imøtekomme flest mulig.

4.5.3 Vern

Hemel (1996) påpeker at kvaliteten ved stillheten i friluftslivet har en så viktig verdi og at den er så truet at den bør vernes, som også støttes av mange organisasjoner, slik jeg poengterer i kapittel 4.5.3 om vern. Vi ser også i funnene til Merchan et al. (2014) at folk verdsetter fraværet av menneskeskapt støy i områder som er vernet eller beskyttet på et vis og at den menneskeskapte støyen kan redusere kvaliteten på rekreasjon eller opplevelse i naturen. På spørsmålet om vern kommer det frem at vern er viktig, og at måten det bør vernes på er gjennomtenkt, slik 1 og 2 kommer frem til i intervjuet. Dette støttes også av 9; «Et poeng må vel være sammenhengende områder. Både når det gjelder flora og fauna eller hva jeg skulle sagt. Helt klart. [...] Vi var inne på det med viktigheten av å verne, sammenhengende store arealer». Det er også tydelig at, kanskje spesielt i saker hvor det oppstår en arealbruksendring som i en eller annen form truer stillheten, engasjerer. Noen av utsagnene jeg bygger dette rundt er;

4: Ja, og jeg synes det er en tendens at verneinteressene taper til syvende og sist.

Verneinteressene er stadig på vikende front. I en slags liberalismens tidsånd

3: [...] Og det ødelegger jo mer og mer naturen. Og områder som burde vært litt mer vernet.

8: Så er det veldig viktig at de verna områdene blir fortsatt vernet. Og at man heller utvider de enn å innskrenke de

10: Nei det er å gratulere det [sarkastisk toneleie]. Norge på sitt beste det [sarkastisk toneleie]. Eller politikerne da, på sitt beste. Å fy faen. Altså. [ler] De tukler med ting de ikke kan noe med. Altså. Varning av skog.

11: Jeg har oppholdt meg my ei naturreservater og nasjonalparker og sånt noe, og der er det jo strengt. Så der er det jo ikke bare å kjøre bilen sin utenfor offentlig vei heller liksom. Så selv om du bare skal parkere hundre meter nedi der så har du ikke lov å kjøre ned der for å gjøre det. [ler]. Og det er på en måte helt greit synes jeg. Da forholder man seg til det. Så skjønner man litt hvorfor kanskje. At det skal være områder som er vernet.

12: [...] Ehm. Ja, skogen må vernes! [...] Ja. Det bør vernes mer [bestemt]. Ferdig. Nå er jeg enig med meg selv.

14: Vi trenger jo absolutt mye mer vern av skogen. Både med det artsmangfoldet som blir, vi mister mer og mer av, og gammelskog som, ja, dør ut veldig mye som vi burde ha hatt. Det er jo ikke noe sunn skog igjen føler jeg. Det bør jo absolutt vernes.

Må jo være sammenhengende store områder. Nei, er nok litt rovdrift på den skogen.

Skal vi ha en natur og femti år så må vi sette på bremsene så det holder. Det må vi.

4.6 Folkehelseperspektivet

Hvordan sammenhengen mellom helse og stillhet i friluftslivet er interessant. Det er flere som påpeker sammenhenger som helt eller delvis faller under denne vinklingen. Ifølge Passchier-Vermeer og Passchier (referert i Bechtel & Churchman, 2002) påpekes det at støyeksponering er et stort helseproblem. Og det leser jeg som at å bli utsatt for menneskeskapt støy ikke er bra. Bechtel & Churchman (2002) sier at lyd kan utløse en stressreaksjon i kroppen, som igjen har skadelig effekter på kroppen, jamfør kapittel 2.4 om helse. Men hvordan mine informanter tenker rundt folkehelsen når den settes sammen med spørsmålet om stillhet og fraværet av menneskeskapt støy i friluftslivet er forskjellig;

3: Ja, jeg og er egentlig, jeg og når jeg tenker over det er nok jeg egentlig av dem som ofte oppsøker naturen når ting er vanskelig. Eller det er, enten så kan det være vanskelig psykisk eller så er det vanskelig fysisk i form av at det er mye jobb, jeg er sliten og det er mye press og mye mas. Ehm, men og at det kanskje, om hvis det jeg har det psykisk vanskelig. For da og føler..vet jeg og at det kanskje enda skumlere, det er enda skumlere og komme seg ut og faktisk være alene og kjenne på den stillheten. Og kanskje å føle seg litt ensom.

3: Mye av sykefraværet i samfunnet det skriver seg fra muskel og skjelettlidelser og fra lettere psykiske plager. Og du er inne på det forebyggende elementet. Jeg er HELT sikker på, for å ta det fra meg selv, jeg forebygger mye på både muskel og skjelett, og på det psykiske, på at jeg faktisk oppsøker naturen og tåler stillheten, fordi den gjør meg godt.

7: Mhm. Fordi folk blir psykisk slitne. Ikke fysisk. Sånn tenker jeg. Stressende hverdag. Ting som skjer hele tiden. Eller, det er folk som ikke, sånn, kan senke skuldrene og ut i skogen da. Tror det blir for mye oppi hode. [humrer]

8: Tror det er en stor gevinst.

8: Tror man har veldig godt av å komme seg ut i naturen og har rom til å tenke, eller å bare være også. Man slapper jo veldig av da, når man sitter ute i skogen eller ja, ved et vann eller om man går på en fjelltopp.

13: At mennesket har behov for, generelt tror jeg, å stresse ned i naturen uten lyd, støy, altså det tjaset og maset som det kan oppleves som. Og den friske luften. Det er lettere å stresse ned, [...] Så du blir på en måte litt..skjerme deg på en måte da, fra det der hektiske dagliglivet, tror jeg at man trenger. Pluss det at alle kan få vært ute, om du er 300 kg eller er 10 liksom. At alle skal få muligheten til å bruke det da, om du er bevegelseshemmet eller har andre fysiske utfordringer. Også tror jeg det er veldig viktig for den psykiske helsa å.

M: Hva tror du skjer med folkehelse hvis det de ikke har muligheten til å oppleve den stillheten?

13: Da tror jeg du blir sånn overaktivert til slutt. Altså mister litt den evnen til å, du mister ikke evnen til å tenke selv, men jeg ser bare den negative retningen det går i med skjerm, skjerm, skjerm, alt er elektronisk og ja. Lite menneskekontakt også. Det kan jo være sosialt å,

men da kan det være støy å prate sammen å da. Det er forskjell på den støyen og den der i mer sentrale strøk. Så kanskje vi slipper de der angst og depresjonsdiagnosene i like stor grad som vi får nå. Å vite om muligheten og å få muligheten, og pushes til å velge det og bruke det som en form for terapi eller forebygging, for disse tingene her, det tror jeg er viktig. Jeg tror man blir gladere av det, sånn generelt.

I gruppen ungdom er det stor enighet om at muligheten til å oppsøke friluftslivet og den stillheten er ekstremt viktig. Det er mye som går på den psykiske helsen, og det som ble oppgitt om hvorfor de oppsøker friluftslivet. Det kan egentlig tyde på at de er avhengige av denne muligheten for ikke å føle de kan blir psykisk syke.

For gruppen primærnærings er essensen til det 1 og 2 diskuterer at de er veldig enige om at stillheten har veldig mye å si med tanke på folkehelsen. Nummer 10 utdyper svaret litt mer;

10: [tenker lenge] Nei, altså, det å faktisk ha muligheten da. Det å ha muligheten til å faktisk kunne gå ut i naturen uten å se at det er dritt der, eller at det er søppel og biler og andre folk og puste ren luft. Det må jo være en av de beste grunnene liksom. At vi faktisk har muligheten til å gjøre det da. Og jeg tenker at det må jo, det kan være veldig positivt da. For hvert fall psyken da, å kunne gå ute.

Her igjen påpekes den psykiske helsen, men også at støy også forekommer visuelt og ikke bare som lyd. Den psykiske helsen kommer igjen i gruppen for friluftsliv profesjonelt;

4: Så jeg tenker det, jeg har en oppfatning om at naturen gir meg noe som fint erstatter psykiatrien.

4: [...] Kanskje Bent Høie, Helseminister Bent Høie burde interessere seg for hva stillhet og natur bidrar til nettopp for folkehelsen. Kanskje burde vi interessere oss for den samfunnsmessige gevinsten ved våre sunne interesser.

4: [dette svaret er hentet fra historien om kjærlighets sorg som er sitert i kapittel «Lyd som påvirker» tidligere] Men det jeg opplever er at altså..den mentale, det kjøret jeg var ute på da, rent mentalt, den dagen snudde det. Jeg tror det henger sammen med at jeg søkte ut i

naturen, jeg søkte ut i stillheten. Og da var jo stillheten så totalt at det var ikke en gang visuell støy i form av utsikt.

4: Jeg kom meg ovenpå igjen. Så der og da opplevde jeg naturen og stillheten som usedvanlig viktig for meg.

5: Ja, altså vi vet jo det at folk blir syke av støy.

6: Jeg tror den psykiske helsa går like mye som den fysiske. Å hvorfor har vi mye..hvorfor har ME kommet og blitt en folkesykdom snart, mot at det før ikke fantes. Er det en årsak i, altså, dette med press og jobbing, altså du blir utbrent og kroppen går på høygir, immunforsvaret slår seg i kluss, altså. Jeg tror det er mye sånn miljøfaktorer på grunn av stress og støy.

11: Ehm. Jeg tror vi er forskjellige. Men, som jeg sa litt i sta så tror jeg det er mange som har gjort seg avhengig av inntrykk. De blir veldig urolige eller, utilpass kanskje, hvis man er mye hjemme eller hvis de ikke fått noe innputt fra sosiale medier eller TV eller andre folk eller et eller annet sånn. At de er litt redd for det der å bare være seg. Og jeg tror det er ikke noe bra for helsen vår egentlig. At vi må oppsøke andre, at vi blir litt avhengige av andres innputt for å ha det godt med seg selv. Jeg tror den som klarer å ha det godt i eget selskap har mye glede av det helsemessig også. Tenker jeg. Men jeg innser at vi er forskjellige. Men jeg vet med meg selv at jeg må ha tid for meg selv, og ro rundt meg innimellom for å fungere.

11: [...] Og det er en forventning tror jeg, overfor alle at man skal være tilgjengelig på alle måter hele tiden. Det tror jeg er direkte usunt og kan føre til sykmelding på grunn av stress rett og slett. Det tror jeg.

11: Jeg vet ikke om jeg er laget for å tåle det på lang sikt.

Det er, ut ifra min tolkning av svarene, veldig tydelig at stillheten er utrolig viktig når det er snakk om folkehelse. Også stress nevnes, som også forskningen jeg innledningsvis nevner.

9: Ja. [svarer og er enig med noen som sier at det er stor gevinst]

9: Høre seg selv tenke.

9: Tror du ville få opp blodtrykket. Tror det rett og slett vil virke entydig negativt. At du ikke har en eneste arena der du kan være i fred. Hvis du vil det, vel og merke. Det er noe med valgfriheten [...]. Det tror jeg er viktig å ha, i alle fall for oss nordmenn.

12: Burde vi hatt mye mer av. [humrer] Ja, det er både fysisk og psykisk helse. Og det å bruke naturen vil jo dekke begge aspekter. Både det å få lee på seg, trenger kanskje ikke lee så veldig på seg heller for det at det er bra for psykisk helse.

12: Vet ikke. Stillheten gir deg kanskje større mulighet til å..altså, stillheten kan være skummel, fordi du må møte deg selv. Du blir på en måte litt tvunget til å, kanskje, hvis du åpner opp for det, å kjenne litt på din egen tilstand eller dine følelser. Det krever mot. Om det gjør det bedre eller verre det vet jeg ikke. Jeg er ingen terapeut [ler]. Men ja, jeg tror stillheten er viktig for at du skal tørre å kjenne etter hva du faktisk føler. Jeg tror den er kjempeviktig.

14: Tror ikke det går noe særlig bra. [Med folkehelsen uten muligheten til å oppsøke stillheten] Med det stresset som alle er mer og mer plaget av, er vi nødt til å komme oss litt nedpå. Ikke ha så mye inntrykk hele tiden. At det ikke må skje noe hele tiden. Stressrelaterte plager til støy, som ikke er hørselsskadelig høy lyd.

Denne gruppen slenger seg også på samme spor som de andre, at stillheten er viktig for folkehelsen. Miljøstøy har store innvirkninger på folkehelsen understrekes det og at det bør reduseres. Det er en enighet mellom funnene til Bechtel & Churchman (2002) og det World Health Organization (2018) rundt den negative effekten av støy har på oss mennesker. Wilson (1994) sier at naturen har en egenskap om å aktivere et selvhelbredende system i oss, og om den menneskelige kontakten med naturen forsvinner kan fremme psykiske lidelser. Dette forsterkes egentlig hvis vi ser på svarene fra mine informanter, hvor det er tydelig at de trekker frem vår psykiske helse som det viktigste punktet, innen folkehelse, på hvorfor stillhet i friluftslivet er så utrolig viktig. Det blir også nevnt at stillheten er viktig for å kunne oppleve ro, senke skuldrene og komme unna det daglige stresset. Så i det store bilde kan det nesten, etter min tolkning, se ut til at det er mulig å trekke en kobling mellom hvorfor folk oppsøker friluftslivet og hva friluftslivets stillhet gjør med den psykiske helsen.

4.7 Markedsføring av naturen vår

Som jeg skrev i delen om markedsføring er dette noe som flere benytter seg av, men hvordan det egentlig blir tatt imot er av varierende art;

3: Ja, ehm. Ja, ja jeg er faktisk enig i den der med å møte folk. Når jeg er ute og går tur noen ganger så er det helt greit, jeg kan stoppe og skravle med folk og det er, ehm, er mer positivt enn det ikke er positivt. Mens andre ganger så er det, så går jeg ut for å være alene. Og da vil jeg være alene. Men det er jo klart at, ehm, vi må kanskje gå litt lenger vi da. [ler høyt]

3: Nei det er klart at det sånn som det er nå, hvis du ser for eksempel i [stedsnavn], så er det fine turmuligheter langs blant annet [stedsnavn], og sånne ting hvor du kan trille barnevogn du kan trille rullestol, du kan sykle, du kan jogge, du kan gå tur og. Så sånne muligheter syns jeg er veldig fint. Ehm, men å utvide det så veldig, veldig mye mer det hadde, hadde vi gått på en asfaltsti nå, så syns jeg ikke noe særlig om det. Fordi det tenker jeg på at er et privilegium jeg har, at jeg faktisk har, at jeg er frisk og kan gå inni skogen, og da mener jeg at da, det høres kanskje litt egoistisk ut, men det er jo en mulighet vi har da. Som er friske og som kan gå i skogen og som da kan gå langt og kan gå unna folk og gå unna støy og sånne ting. Ehm, og ja, skal du trille barnevogn så må det være litt, kanskje da må du regne med å møte på noen folk og at det er litt mer sentralt da.

7: Og det er forsøpling også vet du! Jeg var på Trolltunga, det er fire kilometer opp og de [utenlandske turister] som kommer der de bare hiver fra seg og det ser faen ikke ut. Det er det verste synes jeg.

8: Tja. Jeg har jobbet på turisthytte i høst. Og de utenlandske turistene som kom dit, de har jo ikke respekt for naturen der virker det som, i det hele tatt. Og de eier ikke respekt for DNT eller for det å bo på en DNT-hytte.

8: Så, jeg føler at det ikke var hyggelig å ha de på besøk. Og søplete og bråkete og ja uforsiktige når de la ut på tur.

8: Skulle ønske det var litt mindre eller at det var litt mer regulert. At de skulle fått litt mer opplæring. [ler] Rett og slett.

8: Nei det var ikke noe problem å finne et sted å være alene oppi på Dovrefjell der. Det var ikke det. Men ja.

13: Det kommer an på da. [utenlandske turister] på buss, ikke at det bare er kinesere på buss. Men de der bussreisene som kjører, stopper og bråker og tråkker og kaster i fra seg og forsøpler. Da er det jo ikke stillhet.

13: Jeg tror ikke den ville truet enkeltfylke eller større områder. Det kommer an på hvor mye turisme det hadde blitt da.

Slik 3 trekker frem handler det mer om tilretteleggingsmuligheter i forbindelse med turisme. Og går i mindre grad inn på hvordan det påvirker naturen og de stille områdene generelt. Nummer 7 trekker kanskje frem den visuelle støyen i form av søppel, slik som også 8 og 13 gjør. De trekker også frem et likhetstegn mellom flere folk og støynivå.

I gruppen primærnæring er det ikke så mye søppel som er i fokus, men det at områder får økt trykk, slik jeg tolker svarene;

1: Men så var det jo han der jævla Lars Monsen da, som skulle..

2: [ler] Han gjorde en revolusjon der ja, dessverre

1: Ja, så skjønner de er artig for han å leve av det, men det ødelegger for oss andre.

10: [ler] I forhold til turisme og Norge da. Så kommer de på en måte ikke hit for å oppleve det stille, de kommer hit for å oppleve fjordene og vidda liksom. Det som er en stor del av Norge. Men for oss [Fylkesnavn] er jo ikke det så stort, vi er jo mer glad i skog og generelt jord da. Jord og mark. Jeg synes egentlig ikke det. Det er greit hvis de vil komme hit og smelle på seg en backpackersekk liksom og gå over Rondane og slikt. De må da bare få lov til det. Men å drive sånn aktiv turisme for å ta de med ut i skogen for å sitte liksom. Nei det synes jeg ikke. Fordi de fjordene og slik, det er ikke tilrettelagt så mye for turisme da. [ler] Også er det jo greit at Norge er så dyrt da, for da kommer det minst mulig folk hit [ler].

Samtalen til 1 og 2 gikk veldig på TV-sendingen hvor de gikk sammen med Lars Monsen og at dette gjort folk mer oppmerksomme på områdene han gikk. Det var også inne på at det var positivt med å få folk ut, men at det ødela, spesielt i den perioden ved innspilling og etter sending på TV. 10

trekker også i retning av at fler folk ute vil ødelegge litt. Gruppen med de som holder på med friluftsliv profesjonelt er det noen litt andre synspunkter og sterke motstridende meninger;

4: Det er et vanskelig spørsmål. Men jeg har et håp om at det er plass nok jeg, til stillheten. At det går an å lage turisme ut av det og at det faktisk fortsatt er oaser av stillhet. Jeg innbiller meg kanskje at fordelene kanskje er større enn ulempene ved at det blir tilrettelagt for turisme. Men det er noen grenseoppganger her. Vi trenger ikke lage autostradaer ut av turstiene for at folk skal komme seg ut. Da begynner vi å ødelegge noe av det genuine og ekte i stiene som er.

5: Altså å bare stoppe på Dovre og bare høre på stillheten må jo bare være strålende. Altså når vi pumper inn skip på skip i Geiranger og Bergen by nå endelig sier at det nå er det nok. Vi må begrense dette. Inne i Flom og greier. Det er jo ikke hyggelig for noen. Verken for innfødte eller turister. Altså så det må jo reguleres. Og det som også er problemet nå, for eksempel at nå kan du kite og nå kan du gjøre alt ting over alt. Inn i villreinområder og søren hans oldemor. Det er ikke greit altså! [streng i stemmen]. Så vi må jo gjøre noe snart i forhold til dette friluftsliv som..fordi at friluftsliv er ikke det det en gang var. Vi må gjøre et eller annet med dette. Det kan jo ikke være sånn at du bare kan ødelegge.

5: Ja, men jeg tenker at det må vi ha noen steder. Men vi er nødt til å regulere det. Jeg hørte intervjuet med en turist som sa det at, får bare betale..ta høyere pris da, så blir det mer eksklusivt. Og det må man jo gjøre noen steder, men du kan jo ikke slippe det løs over alt. Nå, nei, altså, det er, det er [ordene stokker seg i frustrasjon/oppgitt].

6: Og hvorfor skal det koste å ha, koste å være i naturen. Det synes jeg er fælt.

11: Jeg tror ikke man skal tilrettelegge så mye i alle områder, for da blir de borte de her urørte områdene tenker jeg. Jeg tror at vi er så forskjellig at vi trenger de forskjellige områdene.

Her er det alt fra det 4 sier om at det kan være en positiv ting, men med noen grenser til det 5 sier, med at det ikke er greit i det hele tatt. I tillegg trekker 5 og 6 frem betaling, som i allemannsrettens øyemed ikke er forenelig, så fremt det ikke gjelder jakt og innlandsfiske. Siden utmark skal være

tilgjengelig for alle. 11 trekker også inn tilrettelegging og at det ikke bør skje over alt, at vi trenger variasjonen. Denne variasjonen står egentlig godt i stil med definisjonen på friluftsliv i St.Meld 18 (2015-2016) 2020), og treffer majoriteten. Denne variasjonen kan vi også se spor av i det 9 sier i gruppen for de som driver med jakt og fiske på hobbybasis;

9: Du brukte uttrykket manglende respekt, og det er nok riktig. Altså det vi oppfatter som respekt da.

9: Eksempel når vi går i skogen eller hvor det skulle være, så står vi aldri og roper til hverandre. Hold kjeft gutt, var det første jeg fikk høre av faren min. [ler] Skal ikke prate i skogen.

9: Men samtidig så er det jo regulert sånn at det konsentrerer seg om visse steder.

Selvfølgelig norske fjorder. Også har du da kanskje Rondane. Er det vel noen antageligvis, Dansker. Trysil som bygda er fullstendig ødelagt. Trysilfjellet er jo bare en topp, med noen sånne sklier nedover. Men det er for så vidt greit, for da får du konsentrert det. Også kan vi andre få ha områdene våre i fred. Og dessuten så, det gjelder nordmenn også, du skal ikke gå så forferdelig mange minutt før du er alene. Har du gått en time så er du stort sett alene, i hvilken som helst retning du går. Og folk går ikke. Og det er bra. [ler] Synes jeg da.

12: Det er litt sånn todelt da. Det er kjempefint at folk kommer seg ut. Det er helt supert at det på en måte har ekskludert litt på turismebiten tenker jeg. Altså DNT gjør en kjempejobb i forhold til merking, hytter og få folk ut. Helt supert. For vi trenger å lee mer på oss, det er vel ingen tvil om kanskje. Vi er jo skapt til å være i bevegelse. Det synes jeg er fint. Men tror kanskje spesielt at sosiale medier hyper noen turer. Så det er liksom noen sesonger hvor alle skal gå de samme turene. Det blir veldig sånn tett da, på de rutene hvor det skjer. Ehm. Skulle vært flinkere til å spre det litt mer. Det er plass til mange fler ute. I skogen der er det jo aldri mye folk på samme måte, det er jo folk, men ikke sånn. Det er jo disse her spesielle turene som det blir så innmari ugreit på da, når du går i kø. Det synes jeg ikke noe om.

14: Da drar det jo med seg litt støy for å få dem dit da. Spørs hvordan man tar seg dit. Bør kanskje belyses og få litt mer oppmerksomhet på det. Men at det virkelig bør spares, vernes om områder som er veldig mulighet for stillhet, total stillhet. Det gjelder å være på banen og passe på og verne om de da før det er for sent.

Det man sitter igjen med etter dette temaet er i all hovedsak at det er bekymring rundt økt forsøpling, de populære områdene får høyere trykk, andre lett tilgjengelige områder kan trues av litt økt støy i form av menneskelig aktivitet, i tillegg til forsøpling, og at det bør være en balansegang mellom tilrettelegging og uberørte områder for å nå flere folk. Inntrykket som helhet er at det er en litt negativ holdning til å markedsføre for mye, en bekymring de også deler med DNT(u.å.-a), som sier at det kan forringe naturoplevelsen.

4.8 Det politiske aspektet

Det er flere som på en eller annen måte kommer innom støy og stillhet, som presentert i kapittel 2. Det påpekes at støy kan utsette oss mennesker for uheldige konsekvenser, i verste fall sykdom eller hørselstap. I rapporten fra World Health Organization (2018) anbefales det at miljøstøy bør reduseres. Hemel (1996) peker også på at rekreasjonsområder bør ha et lavt støynivå, og nevner spesielt dette i forbindelse med snøscootere – som i min tolkning også kategoriseres som miljøstøy jamfør World Health Organization. Vi er forskjellige, og oppfatter situasjoner med den lyden den bringer på ulikt vis, også ut ifra forventingene vi har. Dette er noe som underbygges av blant annet Bechtel & Churchman (2002) og Winter (2020). Vi ser også av mitt feltarbeid at det kom frem ulike meninger, selv om flere var inne på den samme essensen var det likevel en variasjon.

Av den lovendringen som ble gjort, og som åpner for at kommunene kan bestemme hvorvidt det skal åpnes for bruk av snøscooter på vintertid var svarene fra mine respondenter varierende. Men om det politiske her skal imøtekomme anbefalingene som nevnt over er det viktig å tenke helhetlig og kanskje fastsette områder dette skal utøves. På denne måten kan flere personer imøtekommes, selv om noen er ytterst uenige. Det kan ikke på noen måte utelukkes at det finnes mennesker som er i motsatt ende av skalaen og dermed ønsker dette i stor grad. I Stortingsmelding nr. 29 (1996-97) (1997) skrives det om hvordan vi skal bruke og utvikle arealene i landet og er avhengig av hvilke verdier og interesser som legges til grunn. Denne presiseringen er veldig åpen og åpner egentlig for veldig mye.

12: [...] Kanskje verdien av stillhet ikke er nok fokusert på [tenker] Politisk sett så har man vel, kanskje, til tider vært flinke i forhold til, ja, gå på ski og bruke marka. Ehm. Også har man kanskje ikke helt sett det siste elementet før de senere årene. Det med stillheten da.

12: Jeg tror du, er det han Kagge som har skrevet en bok om dette nå, tror jeg. Ja. Jeg tror kanskje du er avhengig av flere sårne som sier noe om det. Som har en stemme, for at man skal bli hørt.

Det som 12 sier her går akkurat på det stortingsmeldingen sier om hva som legges til grunn for hvordan arealene skal brukes og utvikles. Hemel påpekte verdien av stille områder allerede i 1996, men det var kanskje for lite i fokus på stillheten på generell basis. Miljødirektoratet (2020) skriver jo, som jeg innleder oppgaven med; «stillheita i naturen og fråværet av støy er viktig for helsa og livskvaliteten til mange. Samtidig blir det stadig meir menneskeskapt lyd» (avsn. 1). Så at fokuset er til stede i dag ser vi allerede her, for de påpeker at det er viktig med stillhet i naturen. Det at de også etterlyser mer kunnskap om denne verdien tyder på at de er klar over problematikken. Dette, sett i lys av hva som står i Stortingsmelding nr. 29 (1996-97) (1997), om at de ønsker å utvikle ulike typer naturopplevelser viser en slags fremgang. Denne fremgangen tolker jeg ut ifra at ønske om utvikling kommer fra et dokument fra 1997 og at de i 2020 påpeker viktigheten og ønsker mer kunnskap. Et annet punkt hvor vi ser utvikling er på snøscooterfronten. Det kan se ut som at lovendringen passer inn under dette ønsket om å utvikle arealene.

14: Ja, det er klart! For hvis ikke de gjør det så blir det jo ingen andre som gjør det, har makt til å gjøre det.

Nummer 14 er veldig tydelig på at det bør være politisk fokus på stillhet i naturen, og det er kanskje noe vi kan se et større fokus på i avsnittet over.

De påpeker ellers, i Stortingsmelding nr. 29 (1996-97) (1997), et ønske om å ta hensyn til blant annet landskapsbildet. Hvorvidt dette er imøtekommet kan diskuteres, i alle fall slik jeg tolker svarene fra mine informanter.

Lowverket er laget for å kunne utøve, blant annet, lik behandling av folk, hvordan vi skal oppføre oss og hva vi kan eller ikke kan gjøre. Men i intervjuene jeg utførte kom det frem flere synspunkter på hva de mente om politikken som føres;

14: Det er på tide noen begynner å lage regelverk etter det [svaret sikter til støy].

Dette sitatet kommer inn på nettopp det Hemel (1996) skriver om måten de har gjort det på i Nederland, slik jeg leser det. At vi kanskje skal se på muligheten om å angripe lyd i andre enden slik det er forklart av Hemel.

11: [...] Fordi jeg tror at et fokus på vedlikehold og stillhet og vern vil gjøre at det kanskje flere oppdager nytten og gleden av å bruke områder da. Og det er jo en helsegevinst for AS Norge. Og da tenker jeg jo det at ikke den politiske makten klarer å se at her er det en sammenheng. Ja det burde vært mer press på det. [litt bestemt i stemmen]. Eller politisk. Jeg tror det er ukjent jeg. Rett og slett ukjent, for de fleste. Og dette har jo sammenheng med folkehelsesatsning, sammenheng med psykisk helse hos folk, ikke sant, alle disse tingene som vi prater på. Som man kanskje har blitt flinkere til å prate om i det senere da. Naturen som en del av behandlingsbilde for eksempel.

Det 11 kommer med i sin uttalelse kan også knyttes tilbake til det å utvikle arealene i landet. Hvis stillheten kan føre til at, slik 11 sier; «flere oppdager nytten og gleden av å bruke områder», vil det være en stor vinn-vinn. Blant annet fordi vi får flere brukere av friluftslivet og det vil kunne forbedre folkehelsen. Videre kommer flere synspunkter fra mine informanter omkring hvordan arealene kan skjermes for menneskeskapt støy, samtidig som flere skal ivaretas;

2: Du må være restriktiv. Du må være er fylkeshus som har vett imellom ørene..

2: ...som evner og greier å tenke litte grann lenger enn bare cash å, det kan være mye å hente på å ha slike områder å [viser til stille områder].

2: Men, jeg tror at det sånn generelt så skal det til en større forståelse rundt det vi har igjen her i landet.

2: Så, så slik politisk sett så bør de engasjere seg og ta vare på det vi har. Det er ikke spørsmål.

1: Neida, men forvaltning er jo nøkkelen da

9: All sånn regulering av utmark, det er jo, har jo ikke tradisjon for det. Allemannsretten og alt det der. Sånn bortsett fra motorisert ferdsel selvfølgelig. Jeg tror det er vanskelig å få noe gjennomslag for altså (stisykling, sette folk i bås, gjøre det der og det der, men ikke her osv). En ting er parker liksom, men utmark. Det er jo per definisjon allemannseie.

10: Nei, disse politikerne våre, jeg skjønner ikke hvorfor de er der engang.

Man må prøve å tenke litt logisk da.

10: Nei jeg tenker at man først og fremst må ta hensyn til naturen da. Er det verdt å ta alt det her, til prisen av det liksom. [...] Men sånn er det jo ingen som tenker da. Så det er et problem. [humrer].

10: Generelt, altså ja. [sikter her til politisk fokus på stillhet]

13: Ja, de hadde kanskje tatt bedre avgjørelser selv om de hadde fått seg litt mer stillhet kanskje! [ler].

13: Det bør jo være et såpass stort område at det har noe for seg å verne det området. Det er en ting. Og det bør jo være på flere steder en bare ett.

13: Bør heller stå urørt enn at det bygges. Også kan man ikke reversere det liksom.

13: Må tenke på de som bor der i utgangspunktet. Hvis noen fra bygda skulle kommet til byen og bedt om å få bygge eller gjort noe der, ville det mest sannsynlig blitt reaksjoner.

Det ytres i mine intervjuer at flere ikke er helt fornøyd med det politiske omkring temaene som blir tatt opp gjennom intervjuene, og i denne oppgaven. Men vi ser jo, jamfør det jeg kommenterer angående fremgang lengre opp, at ting kan ta tid og ikke er gjort på et øyeblikk. Dette kan skyldes mangelen på fokus rundt stillhet og fraværet av menneskeskapt støy, og at denne kurven for menneskeskapt støy bare akselerer, jamfør det Miljødirektoratet (2020) påpeker.

4.9 Bilde og tolkninger – samspillet mellom oppfatning, inntrykk og opplevelse

Dette bildet valgte jeg å ha med fordi det er flere elementer som skal være med å tolke et (lyd)bilde. Dette bilde representerer både det menneskeskapte i form av en asfaltert vei, men også det naturlige siden veien går igjennom skoglandskap med trær og at det står et dyr på veien.

Tanken var her å se om informantene hadde noe i underbevisstheten som kunne være med på å

tolke svar og utsagn. Dette fordi bildet i all hovedsak viser et landlig område med mye skog, og våre forventinger og opplevelser er knyttet sammen med hva vi ser – det visuelle. Men også med tanke på at funnene til Merchan et al. (2014) hvor de så sammenheng mellom lyd og identifisering av lydkilden. Tenker noen støy når de ser en vei; forbinder de den med anleggsarbeid, eller visuell støy er en undring jeg har hatt.

Det som kom frem av svar var en del undring, litt korte svar, og noen ganger detaljer fremfor helhet.

1: Dyr som krysser veien i alle fall. Ja, eller det er kanskje kontrasten mellom, eh, naturen og det moderne samfunn.

2: Ja. Vi ser jo kontrasten da, imellom menneskeheten da og hva vi har lagd til og hva som er i fra det opprinnelig der.

2: Så, så vi ser jo vår overlegenhet til å, til å gjøre det på vår måte uten større hensyn til. Eller så er det noe vi ser stadig vekk mer og mer, et rådyr som løper over veien, det er ikke så veldig mange som tenker på det lengre. Så. Ja. Men det er jo kontrasten.

3: Mhm. Ja det er vi som.. Jeg ser det egentlig som at det er vi som er inntrengere jeg, ja, i naturen.

4: Du. Jeg ser en asfaltert veg gjennom en fredet skog jeg egentlig.

4: Så det er et paradoks i det bilde der.

6: Det jeg legger merke til er rådyret som passerer veien.

5: Ja.

7: At det er høst. Jakt tenker jeg.

8: Det var fint da. Det er en vei da, gjennom skogen.

8: Vi er jo avhengig av noen veier også. Det er jo greit at 3ern går jo igjennom Østerdalen for eksempel, og den går jo igjennom en stor skog. [ler]

9: Men samtidig så er jo mennesker natur også, så skal være litt forsiktig med å skille mellom kultur og natur.

10: Et rådyr på en vei. I skogen. På en asfaltert vei da.

11: Jeg ser en som lister seg over veien [ler]. Også veldig fine farger. Høsten. Ja, det er liksom de tingene jeg tenker at du ser.

12: Det er, et møte mellom natur og sivilisasjon. Umiddelbart så tenker jeg at det dyret ligger dårlig an. Det dyret gjør seg mye bedre i skogen, ikke på den veien. Jeg ville tråkket på bremsen. Skog og sivilisasjon. Skog og menneske. Eller utbygging eller

13: En elg som krysser en vei som antageligvis har ganske høy fartsgrense siden det er midtstripe. Og skog rundt uten noen form for beskyttelse, også er det en kalv som antagelig lett kan bli påkjørt.

14: Stakkars dyr da som ligger veldig tynt av. Vi er midt i dens område og den må bare skygge banen. Vi tar jo oss til rette i deres hus, holdt jeg på å si.

De unge svarer, slik det kan tolkes, som en blanding av det de andre gruppene utgjør til sammen. Primærnæringen har en liten overvekt på kontrastene, natur møter mennesker/samfunn. De som faller under kategorien friluftsliv profesjonelt, observerer et dyr som passerer veien med et innsalg av at det er et paradoks – at veien kanskje ikke hører hjemme. Den siste gruppen, jakt og fiske som hobby, svarer møte imellom mennesker og natur, at vi tar oss til rette, men vi må være forsiktige med å skille kultur og natur.

Dette spørsmålet var egentlig fint om vi ser på helheten, og representerer oss mennesker i den forstand at vi oppfatter og ser ting på ulikt vis. Vi mener og tenker forskjellig. Det kan være at noe stemmer overens med hva andre mener, men vi trenger ikke være fullstendig like på alt. Det er mangfold. Og i friluftslivet er mangfold en bra ting, menneskene også. Det er det balanserte som treffer flest.

5 Konklusjon og avslutning

Som en avslutning på det store, og som en start på det siste synes jeg det Nils Faarlund skriver passer fint til å innlede oppgavens siste kapittel;

Lar vi støyen drepe stillheten, taper vi ikke bare stillheten som egenverdi, men også som kongeveg til inspirasjon, ettertanke og skapende evne – som åpning til vegvalg for livskvalitet og et vegvalg for vår og fremtidige generasjoner til *et liv i lage*. (Faarlund, 2016 s. 75).

5.1 Hvordan opplever, tenker og snakker folk om stillheten, og hva er deres verdi av stillheten og fraværet av menneskeskapt støy i friluftslivet?

Ut ifra tidligere forskning omkring temaet, som er presentert i teorikapittelet, og det mine informanter oppgir, tyder det på at det er særdeles viktig å bevare stillheten i friluftslivet grunnet dens verdi, blant annet i et folkehelseperspektiv. Om vi igjen ser på definisjonen av friluftsliv i St. Meld. 18 (2015-2016) (2020), og spesielt ordet miljøforandring, er denne miljøforandringen utrolig viktig for folk. Denne miljøforandringen går på å fjerne seg fra støy i hverdagen, slik jeg tolker informantenes svar i mitt arbeid. I samme melding kan vi lese at naturopplevelse, i tillegg til stillhet og fred, og å komme bort fra mas og stress det som scorer høyest på hva folk oppgir som grunn til å bedrive friluftsliv. Dette svaret er også på en oppadgående kurve og denne utviklingen tyder på at stillhetens verdi øker. Flere organisasjoner legger også vekt på å bevare rekreasjonsområdene i friluftslivet slik at naturopplevelsene ikke forsvinner. Det oppgis også ofte at mennesker i seg selv oppleves som støy i friluftslivet, sammen med det visuelle. Det kan derfor være viktig å sikre områder mot, blant annet utbygging, slik at det blir god plass til å kunne oppsøke friluftslivet uten å komme i konflikt med verken det ene eller andre. I den forbindelse oppleves det som at det å markedsføre stillheten for å tilkalle seg turister ikke nødvendigvis er ønsket.

Det er da, i mine øyne, ganske klart hvor viktig det er å bevare stillheten og unngå menneskeskapt støy i friluftslivet. Når det er sagt er det viktig å tenke på at disse konklusjonene tar utgangspunkt i det som er lagt til grunn i arbeidet rundt denne oppgaven og representerer meninger fra 4 fokusgrupper med til sammen 14 personer. Utvalget er derfor ikke av stor skala, men kan gi en liten pekepinn.

5.2 Hvordan harmoniserer folks verdier og organisasjoners meninger og verdier med det politiske aspektet knyttet til stillhet og fravær av menneskeskapt støy i friluftslivet.

Sett i sammen med det som er sagt om vern i oppgaven, så vil jeg også tørre å nevne at det vil være av stor interesse, samfunnsmessig og økonomisk, å verne mer, på en klok måte, slik at vi sikrer disse verdifulle områdene i årene fremover. Det er i saker som omhandler arealbruksendring store uenigheter mellom folks verdier, meninger og det politiske aspektet. Vindmølleutbyggingen står sterkest i kontrast til myndighetenes politikk og utøvelse på denne fronten. Det er derimot litt mer enighet omkring snøscootere, og lovendringen møter ikke, slik jeg kan tolke det i denne oppgaven, like mye motstand som arealbruksendringene gjør.

5.3 Veien videre

Det som står igjen som viktig, og som Miljødirektoratet [2020] etterspør, er å kartlegge hvor disse stille områdene er slik at det vil være mulig å bevare dem. Det vil også være lurt å se enda mer på verdien av stillheten hos folk, og inkludere flere informanter i undersøkelsene. Selv om et slikt arbeid vil være tidkrevende anser jeg det som svært viktig ut ifra det som kommer frem i denne oppgaven.

Referanseliste

Alnes, J. H. (2020). Hermeneutikk. I G. H. Lem (Red.), *Store norske leksikon*.

<https://snl.no/.versionview/739850>

Andersone-Lilley, Z. (u.å.). *Naturgoder: Hva gjør naturen for oss?* WWF.

<https://www.wwf.no/dyr-og-natur/naturgoder>

Arbeidstilsynet. (u.å.). *Støy*. <https://www.arbeidstilsynet.no/tema/stoy/>

Barbour, R. (2007). *Doing focus groups*. Sage.

Bechtel, R. B., & Churchman, A. (2002). Noise pollution: A hazard to physical and mental well-being.

I Handbook of environmental psychology. (s. 499–510). John Wiley & Sons.

Brainard, J. S., Jones, A. P., Bateman, I. J., & Lovett, A. A. (2004). Exposure to Environmental Urban

Noise Pollution in Birmingham, UK. *Urban studies*, 41(13), 2581–2600.

<https://doi.org/10.1080/0042098042000294574>

Børli, H. (1988). *Med øks og lyre: Blar av en tømmerhuggers dagbok*. Aschehoug.

Børli, H. (1995). *Samlede dikt*. Aschehoug.

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. (6. utg.). Gyldendal akademisk.

De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for*

samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi.

[https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-](https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-humaniora-juss-og-teologi.pdf)

[pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-humaniora-juss-og-teologi.pdf](https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-humaniora-juss-og-teologi.pdf)

Den Norske Turistforening. (u.å.-a). *Handlingsplan for natur, kulturarv og miljø: 2021-2024*

[Handlingsplan]. [https://s3-eu-west-](https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/turistforeningen/files/d28ff36d3306f5cb1edcee9d4fd8e05343b85ddb.pdf)

[1.amazonaws.com/turistforeningen/files/d28ff36d3306f5cb1edcee9d4fd8e05343b85ddb.p](https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/turistforeningen/files/d28ff36d3306f5cb1edcee9d4fd8e05343b85ddb.pdf)

[df](https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/turistforeningen/files/d28ff36d3306f5cb1edcee9d4fd8e05343b85ddb.pdf)

- Den Norske Turistforening. (u.å.-b). *Naturforvaltning*. <https://www.dnt.no/naturforvaltning/>
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2005). Introduction: The Discipline and practice of Qualitative Research. I *The Sage handbook of qualitative research*. (3. utg., s. 1–32). Sage.
- Dragland, Å. (2018). *Slik påvikrer naturen oss*. Flux Forlag.
- Ervik, P. (2011). *Stillhet*. Allkopi forlag.
- Faarlund, M. (2016). *Samlede Verker, V: Etter 2000: Nyrydding langs velprøvede veger*. Books on Demand GmbH.
- Fangen, K. (2010). *Deltagende observasjon*. (2. utg.). Fagbokforlaget.
- Fog, J. (2004). *Med samtalen som utgangspunkt: Det kvalitative forskningsinterview* (2. utg.). Akademisk Forlag.
- Forskrift for bruk av motorkjøretøyer i utmark etc. (2021). *Forskrift for bruk av motorkjøretøyer i utmark og på islagte vassdrag*. (FOR-1988-05-15-356). Lovdata.
- Fredman, P., & Hansson, A. (2003). *Besökare i Tyresta nationalpark*. (U 2003:13). <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:miun:diva-5585>
- Friluftsløven. (1957). *Lov om friluftslivet* (LOV-1957-06-28-16). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1957-06-28-16>
- Halkier, B. (2010). *Fokusgrupper*. Gyldendal akademisk.
- Hemel, M. van den. (1996). *Støy og stillhet i natur- og friluftsområder* (Notat ØF-Notat nr. 03/1996). Østlandsforskning. <https://www.ostforsk.no/wp-content/uploads/2014/07/03-1996.pdf>
- Hessen, D. O. (2008). *Natur. Hva skal vi med den?* Gyldendal.
- Hågvar, S. (2017, juni 8). Stillheten som forsvant. *Dagbladet*. <https://www.dagbladet.no/kultur/stillheten-som-forsvant/60226938>
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? : Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. (3. utg.). Cappelen Damm akademisk.

- Kagge, E. (2016). *Stillhet i støyens tid: Gleden ved å stenge verden ute*. Kagge forlag.
- Kjørup, S. (2006). *Semiotik*. Roskilde Universitetsforlag.
- Klima- og miljødepartementet. (2018). *Handlingsplan for friluftsliv. Natur som kilde til helse og livskvalitet* [Handlingsplan].
https://www.regjeringen.no/contentassets/c89f9ea09a1e40fab3fefba28668fddb/96030_kl_d_handlingsplan_uu.pdf
- Klima- og miljødepartementet. (2019, juli 29). *Verdien av naturgoder*.
<https://www.regjeringen.no/nn/tema/klima-og-miljo/naturmangfold/innsiktsartiklar-naturmangfold/verdien-av-naturgoder/id2076782/>
- Krogh, T. (2014). *Hermeneutikk: Om å forstå og fortolke* (2. utg.). Gyldendal akademisk.
- Krumsvik, R. J. (2014). *Forskningsdesign og kvalitativ metode: Ei innføring*. Fagbokforlaget.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (T. M. Anderssen, Overs.; 3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Læg Reid, S. (2015). *Hermeneutisk lesebok* (T. Skorgen, Red.). Scandinavian academic press.
- Malterud, K. (2013). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: En innføring*. (3. utg.). Universitetsforlaget.
- Mase, B. L., Bell, P. A., & Loomis, R. J. (2004). Visibility and Natural Quiet in National Parks and Wilderness Areas. *Environment and Behavior*, 36(1), 5–31.
<https://doi.org/10.1177/0013916503254747>
- Meld. St. 18 (2015–2016). (2020). *Friluftsliv. Natur som kilde til helse og livskvalitet*. Miljøstatus.
<https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/friluftsliv/stillheit-i-naturen/>
- Merchan, C. I., Diaz-Balteiro, L., & Soliño, M. (2014). *Noise pollution in national parks: Soundscape and economic valuation*. 123, 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2013.11.006>
- Merleau-Ponty, M. (1994). *Kroppens fenomenologi*. Pax forlag.

- Miljødirektoratet. (2014). *Veileder til retningslinje T-1442: Behandling av støy i arealplanleggingen*.
<https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/m128/m128.pdf>
- Moski. (u.å.). [Hjemmeside]. Moski. Hentet 13. mars 2021, fra <https://www.moskireiseliv.no/>
- Motorferdselloven. (1977). *Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag*. (LOV-1977-06-10-82).
Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1977-06-10-82>
- Naturmangfoldloven. (2009). *Lov om forvaltning av naturens mangfold*. (LOV-2009-06-19-100).
Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-100#KAPITTEL_5
- Naturvernforbundet. (2019). *Naturvern*. <https://naturvernforbundet.no/naturvern/>
- Naturvernforbundet. (2021, mai 12). *Energi*. <https://naturvernforbundet.no/energi/>
- Norges Jeger- og Fiskerforbund. (2014). *Forslag til endringer i lov om motorferdsel i utmark og vassdrag og forskrift for motorkjøretøyer i utmark og på islagte vassdrag—Høringsinnspill*.
https://www.regjeringen.no/contentassets/eaf464a85f0e4b4bbe1e5da527b9fa0e/norges_jeger_og_fiskerforbund.pdf?uid=Norges_Jeger-_og_Fiskerforbund
- Norges Jeger- og Fiskerforbund. (2021). *NJFFs syn på landbasert vindkraft i norsk natur*.
<https://www.njff.no/nyheter/Sider/Et-nej-til-landbaserte-vindkraftverk-er-et-ja-til-norsk-natur.aspx>
- Norges vassdrag- og energidirektorat. (2019). *Forslag til nasjonal ramme for vindkraft*. (Nr. 12–2019). https://publikasjoner.nve.no/rapport/2019/rapport2019_12.pdf
- Norsk Friluftsliv. (2020a, januar 30). *Natur- og miljøbarometer 2017*. Norsk Friluftsliv.
<https://norskfriluftsliv.no/natur-miljobarometer-2017/>
- Norsk Friluftsliv. (2020b, februar 4). *Villmark topper rødlista for naturopplevelser*. Norsk Friluftsliv.
<https://norskfriluftsliv.no/villmark-topper-rodlista-for-naturopplevelser/>
- Peräkylä, A. (2011). *Validity in Research on Naturally Occurring Social Interaction*. I *Qualitative research* (3. utg.). Sage Publications.

- Sagdahl, M. S. (2019). Verdi. I *Store norske leksikon*. <http://snl.no/verdi>
- Salen, E. (2020, desember 3). *Vindkraft i Stortinget – en gjennomgang av vedtakene 1. Desember*. Motvind Norge. <https://motvind.org/vindkraft-i-stortinget-en-gjennomgang-av-vedtakene-1-desember/>
- Schafer, R. M. (1994). *The soundscape: Our sonic environment and the tuning of the world*. Destiny Books.
- Silverman, D. (2006). *Interpreting qualitative data*. Sage.
- Skillingstad, T. G. (2018, februar 20). *Etterspurt enkel tømmerhytte*. Statiskog. <https://www.statiskog.no/nyheter/etterspurt-enkel-tommerhytte>
- Skrede, J. (2017). *Kritisk diskursanalyse*. Cappelen Damm akademisk.
- Slabbekoorn, H., & Ripmeester, E. A. P. (2008). Birdsong and anthropogenic noise: Implications and applications for conservation. *Molecular ecology*, 17(1), 72–83. <https://doi.org/10.1111/j.1365-294X.2007.03487.x>
- Statiskog. (u.å.). *Hytter og friluftsliv*. Statiskog. Hentet 13. mars 2021, fra <https://www.statiskog.no/hytter-og-friluftsliv>
- Steel, C. (u.å.). *Arealendringer*. Sabima. <http://www.sabima.no/hva-truer-naturen/arealendringer/>
- St.meld. nr. 29 (1996-97). (1997). *Regional planlegging og arealpolitikk*. Klima- og miljødepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/st-meld-nr-29_1996-97/id191107/
- St.meld. nr. 39 (2000-2001). (2001). *Friluftsliv—Ein veg til høgare livskvalitet*. Klima- og miljødepartementet. <https://www.regjeringen.no/nn/dokumenter/stmeld-nr-39-2000-2001-/id194963/>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder*. (5. utg.). Fagbokforlaget.

- Tordsson, B. (2003). *Å svare på naturens åpne tiltale: En undersøkelse av meningsdimensjoner i norsk friluftsliv på 1900-tallet og en drøftelse av friluftsliv som sosiokulturelt fenomen* [Doktorgrad]. Norges idrettshøgskole,.
- VanManen, M. (1990). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy*. State University of New York Press.
- Visit Norway. (u.å.). *10 opplevelser som gjør godt for sjelen*. Hentet 13. mars 2021, fra <https://www.visitnorway.no/planlegg-reisen/reisetips/godt-for-sjelen/>
- Wibeck, V. (2010). *Fokusgrupper: Om fokuserade gruppintervjuer som undersøkingsmetode*. (2. utg.). Studentlitteratur.
- Wilson, E. (1984). *Biophilia: The human bond with other species*. Harvard University Press.
- Winter, F. Ø. (2020). Hørsel. I *Store medisinske leksikon*. <https://sml.snl.no/h%C3%B8rsel>
- World Health Organization. (2018). *Environmental noise guidelines for the European Region*. <http://www.euro.who.int/en/publications/abstracts/environmental-noise-guidelines-for-the-european-region-2018>

Vedlegg

- Vedlegg 1 Informasjonsskriv
- Vedlegg 2 Intervjuguide
- Vedlegg 3 Godkjenning og tilbakemelding fra NSD

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

” Verdien av stillhet i friluftslivet”

Bakgrunn og formål

Dette forskningsprosjektet er en del av min mastergradsavhandling ved Universitetet i Sørøst-Norge, studiested Bø.

Formålet med denne studien er å finne ut hva slags verdier mennesker har til stillheten, fraværet av menneskeskapt støy, i friluftslivet.

Utvalget består av fire fokusgrupper som representerer hver sin retning. Dette er gjort for å få et varierende utvalg. Du/dere som blir forespurt passer inn i en eller flere av disse gruppene og deltakerne som blir spurt om deltakelse er spurt av meg, via min(e) kontaktperson(er) eller har selv tatt kontakt grunnet interesse for prosjektet.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i denne studien vil innebære at du/dere deltar på en kort tur med samtale og et intervju som begge vil foregå enten en og en eller i små grupper i tillegg til meg og en assistent.

Gåturen er i skogen hvor vi kommer nærmere inn på temaet stillhet og hvordan vi påvirkes av menneskeskapt støy når vi er ute på tur.

Selve turen har en varighet på ca. 60 minutter og vil foregå i lett terreng. Etter turen vil det bli et intervju hvor det stilles flere spørsmål rundt temaet stillhet i friluftslivet. Dette vil ta maksimalt 60 minutter.

Turen og intervjuene vil bli filmet og det gjøres også lydopptak utenom som skal brukes til analyse i etterkant.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt.

Video og/eller lydopptak vil ikke bli gjort tilgjengelig og dere vil i masteroppgaven bli anonymisert slik at dere ikke kan gjenkjennes i tekstbeskrivelsen.

På turen og intervjuet vil det i tillegg til meg være med en assistent som har skrevet under på taushetserklæring slik at personopplysninger ikke deles videre. I etterkant av turen og intervjuet er det kun jeg og min veileder som har innsyn i lyd- og videoopptak.

Opptakene vil bli oppbevart på låsbart kontor frem til prosjektets slutt.

Prosjektet skal etter planen avsluttes våren 2019.

Etter prosjektets slutt vil lyd- og videoopptak slettes. Annet datamateriell som notateter med informasjon makuleres.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med;

Student: Henning Falldalen, tlf.; [fjernet fra oppgaven av hensyn til personvern]

Veileder: Terje Planke, USN, Bø, tlf.; [fjernet fra oppgaven av hensyn til personvern]

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Dato, signatur prosjektdeltaker)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide

Hvorfor oppsøker du friluftslivet?

- Trening/mosjon – Hvorfor friluftslivet som en arena for trening/mosjon? Hva slags innvirkning har stillheten på dette?
- Musikk på øra?

- Ro og fred/stillhet – Føler du at du stresser ned, eller hvorfor er denne stillheten viktig?

Hva er stillhet for deg? Hvordan er din definisjon på stillhet?

Hva er støy? Er det området det er greit med menneskeskapt støy? Hvor? Når?

Hvorfor er stillheten så viktig?

Hva er verdien med stillhet?

Hvis stillheten forsvinner, hva er det du vil savne da?

Er det spesielle episoder som du reagerte på når du opplevde lyd i naturen?

- Hva var det som gjorde at du reagerte på den måten?
- Hva var upassende/passende med lyden?

Når er det du opplever stillhet best?

Hva skal til for å oppleve indre ro med stillheten?

Er det spesielle steder du oppsøker for å finne stillhet, og ev hvor?

Hvordan føler du at stillheten påvirker deg på tur?

Hvordan føler du at lyd/støy påvirker deg på tur?

Unngår du å oppsøke friluftslivet pga. stillhet eller støy?

Hvorfor og hvorfor?

Hvordan mener du turopplevelsen påvirkes av menneskeskapt støy.

Stillhet og folkehelsa, hva tenker du?

Stillhet og turisme. Er dette noe vi bør se mer på eller er det truende for stillheten?

Hva tenker dere om utbygging av veier?

Når vi er inne på utbygging, det har stått i media om utbygging av hyttfelt, tanker rundt dette?

Nå er det også snakk om utbygging av vindmøllepark – ødelegger dette?

Er det for mye utbygging som går på bekostning av stille områder?

Hva burde gjøres for å få bedre tilgang til slike områder?

Snøscooter?

Hvordan skal man forvalte friluftsområder for at det ene ikke skal ødelegge for det andre?

Bør det være mer politisk fokus på stillheten i friluftslivet? Hvordan?

Bilde av hjort på en vei – Hva ser du?

Vedlegg 3: Godkjenning og tilbakemelding fra NSD

Terje Planke
Postboks 235
3603 KONGSBERG

Vår dato: 15.05.2018

Vår ref: 60449 / 3 / L H

Deres dato:

Deres ref:

Tilråkning fra NSD Personvernombudet for forskning § 7-27

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 22.04.2018 for prosjektet:

60449	Verdien av stillhet i friluftsliv
Behandlingsansvarlig	Universitetet i Sørøst-Norge, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Terje Planke
Student	Henning Falldalen

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er unntatt konsesjonsplikt og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. På den neste siden er vår vurdering av prosjektopplegget slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

Vilkår for vår anbefaling

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon
- vår prosjektvurdering, se side 2
- eventuell korrespondanse med oss

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt
Ved prosjektslutt 30.06.2019 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Se våre nettsider eller ta kontakt dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Vennlig hilsen

Marianne Høgetveit Myhren

Lise Aasen Haveraaen

Kontaktperson: Lise Aasen Haveraaen tlf: 55 58 21 19 / Lise.Haveraaen@nsd.no

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Henning Falldalen, henning.falldalen@gmail.com

FORMÅL

Formålet med prosjektet er å finne verdiene vi mennesker har rundt stillhet.

UTVALG OG REKRUTTERING

Utvalget består av elever ved videregående skole med friluftslivrelevante fag, personer innen primærnæringen (natur/friluftsliv), personer som bedriver jakt/fiske/friluftsliv som hobby, og personer som driver med friluftsliv profesjonelt (f.eks guider). Samtlige i utvalget er over 18 år.

Utvalget rekrutteres via eget nettverk. Ved rekruttering via eget nettverk er det spesielt viktig at forespørsel rettes på en slik måte at frivilligheten ved deltagelse ivaretas.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Du har opplyst i meldeskjema at utvalget vil motta skriftlig informasjon om prosjektet, og samtykke skriftlig til å delta. Vår vurdering er at informasjonsskrivet til utvalget er godt utformet.

METODE

Deltakelse i studien innebærer at deltakerne er med på en tur med samtale etterfulgt av et gruppeintervju. Det vil benyttes video- og lydopptak av både gåtur og intervju. Vi minner om at kun personer som eksplisitt har samtykket til det skal registreres på lyd- eller videoopptak.

I meldeskjema er det krysset av for at personopplysninger skal registreres ved hjelp av blogg/sosiale medier/internett. Vi kan imidlertid ikke finne informasjon om dette i dokumentene som er vedlagt eller i andre deler av meldeskjemaet. Vi legger derfor til grunn at det ikke innhentes personopplysninger ved hjelp av blogg/sosiale medier/internett, men at personopplysninger innhentes gjennom intervjuer og observasjon.

Hvis det likevel blir aktuelt å samle inn personopplysninger via blogg/sosiale medier/internett, kan dere sende utfyllende informasjon til personvernombudet@nsd.no.

Det fremgår av meldeskjema at du vil behandle sensitive opplysninger om politisk oppfatning.

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet forutsetter at du behandler alle data i tråd med Universitetet i Sørøst-Norge sine retningslinjer for datahåndtering og informasjonssikkerhet. Vi legger til grunn at bruk av privat pc/mobil lagringsenhet er i samsvar med institusjonens retningslinjer.

DATABEHANDLER

Du har opplyst i meldeskjema at en assistent vil gjøre videoopptakene. Dersom det ikke allerede eksisterer en databehandleravtale mellom Universitetet i Sørøst-Norge og databehandleren, skal

det inngås en skriftlig avtale om hvordan personopplysninger skal behandles, jf. personopplysningsloven § 15. For råd om hva databehandleravtalen bør inneholde, se Datatilsynets veileder: <https://www.datatilsynet.no/regelverk-ogskjema/veiledere/databehandleravtale/>

PROSJEKTLUTT OG ANONYMISERING

Prosjektlutt er oppgitt til 30.06.2019. Det fremgår av meldeskjema at du vil anonymisere datamaterialet ved prosjektlutt. Anonymisering innebærer vanligvis å:

- slette direkte identifiserbare opplysninger som navn, fødselsnummer, koblingsnøkkel
- slette eller omskrive/gruppere indirekte identifiserbare opplysninger som bosted/arbeidssted, alder, kjønn
- slette lydopptak
- slette eller sladde bilde- og videoopptak

For en utdypende beskrivelse av anonymisering av personopplysninger, se Datatilsynets veileder: <https://www.datatilsynet.no/globalassets/global/regelverk-skjema/veiledere/anonymisering-veileder-041115.pdf>

Personvernombudet gjør oppmerksom på at også databehandler må slette personopplysninger tilknyttet prosjektet i sine systemer. Det inkluderer eksempelvis transkripsjoner, filer, logger og koblingsnøkkel mellom IP-/epostadresser og besvarelsene.